ARH Diss. B-27144

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu ajaloo kateeder

AJALEHE "SAKALA" OSA SOTSIALISTLIKE ÜMBERKORRALDUSTE TEOSTAMISEL VILJANDI MAAKONNA PÕLLUMAJANDUSES AASTAIL 1944 - 1950

Diplomitöö

Tetsmann,
Johannes Johani p.

NSV Liidu ajal. kat.
Inv. nr. 2008

Viljandi, 1967

E E S S Õ N A

Käesolev töö on pühendatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50.aastapäevale.

Valmistudes tähistama Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50.aastapäeva, teevad nõukogude inimesed kokkuvõtteid uue ajastu esimese poolsajandi jooksul käidud teest, meenutavad eredamaid lehekülgi selle võitluste- ja võituderonketest aastatest. Maa sotsialistlik industrialiseerimine, põllumajanduse kollektiviseerimine ja kultuurirevolutsioon - need murrangulised etapid sotsialismi ehitamisel tuli läbi käia ka meie suhteliselt noorel liiduvabariigil. Tänu teiste vennasrahvaste eeskujule ja abile olid need Eesti NSV-s muidugi mõnevõrra lihtsamad, kuid ka meil lähevad nad partei ja rahva ajalukku kui ägeda klassivõitluse ja suure organiseerimistöö aastad.

Sotsialistliku ülesehitustöö aastatel on Eesti küla saanud uue ilme. Endiste väike- ja suurtalude asemel on nüüd sotsialistlikud suurmajandid, kes tänu partei ja valitsuse viimaste aastate abinõudele asusid hoogsale tõusuteele ning suurendavad nüüd aasta-aastalt tööviljakust ja toodangut. Erutusega mõtlevad tänaste kolhooside organiseerijad neile aastatele, mil vabariigis tekkisid esimesed kolhoosid. Tänutundega mõtleme nüüd neile kommunistidele, nõukogude aktivistidele ja uusmaasaajatele, kelle õlgadel lasusid organiseerimis- ja selgitustöö raskused, kes ise olid esimesed.

Käesolev diplomitöö on pühendatud neile murrangulistele sündmustele Viljandimaa külas. Töö eesmärgiks on tuua välja see osa, mida etendas nendes meie nõukogude ajakirjandus, Viljandimaa ajaleht "Sakala" kui kollektiivne organisaator ja propagandist, kes viis

selgitava sõna rahva hulka, loi sideme algul väikesearvulise parteiorganisatsiooni ja rahvahulkade vahel, agiteeris uue eest, võitles vana, väljasureva vastu. Koos Sakala osa väljatoomisega on aga töö eesmärgiks ka näidata üldse sotsialistlike ümberkorraldus te arenemist laiuti ja sügavuti, alates maareformi taastamisest kuni kolhoosikorra võiduni, näidata endiste sulaste ja kehvikute entusiasmi, millega nad hakkasid tööle ekspluateerimisest vabas külas.

Diplomitöö haarab ajavahemikku 1944.-1950.aastani. Selline periood on võetud järgmistel kaalutlustel: 1944.aastal vabastati meie vabariik fašistlikust okupatsioonist; teiseks - 1950.aastaga lõppes neljas viisaastak, sel aastal jõudis lõpule otsustav etapp põllumajanduse kollektiviseerimisel ja muudeti vabariigi administratiivset jaotust: maakondade asemele loodi maarajoonid. Ja kolmandaks - 1950. aastal nimetati ajaleht Sakala ümber ajaleheks Tee Kommunismile.

Töö on üles ehitatud kahe peatükina. Esimene peatükk käsitleb ajalehe Sakala kujunemist nõukogude ajaleheks, selle võitlust maareformi taastamise ning täieliku lõpuleviimise eest, sotsialistliku sektori tugevnemise eest maareformi aegses külas, võitlust plaanimajanduse elementide juurdumise eest põllumajanduslikus tootmises juba sõjajärgse esimese külvi ja lõikuse käigus. Samuti käsitleb see peatükk ajalehe kui partei maakonnakomitee häälekandja võitlust maakonna parteiorganisatsiooni tugevdamise eest.

Teine peatükk on pühendatud teisele etapile põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel - kollektiviseerimisliikumisele, näitab ajalehe Sakala osa kolhoosikorra tutvustamisel enne kollektiviseerimist, selle propageerimisel esimeste kolhooside loomise käigus ning võitlust täieliku kollektiviseerimise eest, samuti kolhooside organisatsioonilis-majanduslik u tugevdamise eest.

Töö koostamisel on põhiallikana kasutatud ajalehte Sakala.

Eriti ülevaatlikku materjali andis see uue ellusuhtumise süvenemise kohta maareformi perioodil, samuti esimeste kolhooside töötulemustest, mida ajalent kasutas erektiivseks agitatsiooniks kollektiviseerimise laienemise eest. Tunduvalt nõrgemini oli lehe veergudel naha nobulaenutuspunktide ja sovhooside töö, samuti põllumajanduslike ühistute osa maareformi aegses põllumajanduses. Seetõttu on ajalehe osa nendes lõikudes pealiskaudsemalt välja toodud. Nende käsitlemisel on toetutud rohkem arhiivimaterjalidele.

Teiseks allikaks olid EK(b)P Viljandimaa komitee materjalid 1944.-1950.aastate kohta. Häid andmeid pakkusid need klassivõitluse kohta külas, aitasid terviklikumalt mõista olukorda, milles leidis aset maareform ja kollektiviseerimine. Töö koostamisel on kasutatud veel Sakala toimetuse arhiivi. Kahjuks aga ei ole selles säilinud tolleaegseid käsikirju ega nende registreidki. See raskendas tunduvalt kindlaks teha, mida kirjutasid töötajad lisaks sellele, mis ajalehes avaldati, sest paljud väärtuslikud signaalid leidsid tollal lahenduse trükis avaldamata. Avaldamata käsikirjadega tutvumine aidanuks ka paremini jälgida, kuidas rahvas oma ajalehte usaldas, kuidas toimetus aitas lugejate muresid lahendada, millised probleemid lehes kasvasid välja just töötajate signaalidest.

Hinnatavat abi pakkusid veel mõningate tolle aja töötajate suulised mälestused ja teised allikad.

S I S S E J U H A T U S

Maaküsimus ja selle lahendamine on olnud eesti rahvale sajanditepikkuse võitluse objektiks. Korduvalt on seda kõigi ajalooliste pöörete üht põhiküsimust lahendatud, kuid esimesena lahendas selle lihtsa maainimese, maa otsese harija huvides Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Tähtsaimaks ajalooliseks küsimuseks, mille nõukogude võim kõigepealt ja esmakordselt ajaloos lahendas, oli sajandeid kestnud eraomanduse kaotamine maale. Nii on nõukogude võimu maadekreedis öeldud:

"Maaeraomanduse õigus tühistatakse jäädavalt, maad ei tohi müüa ega osta, rentida ega pantida või mingil muul viisil võõrandada. Kogu maa: riigi-, udelli-, kabineti-, kloostri-, kiriku-, possessiooni-, majoraat-, eravalduslik, kogukonna, talupoegade jne. maa võõrandatakse tasuta, muudetakse rahva ühisvaraks ja antakse kõigi nende kasutusse, kes selle peal töötavad."[1]

Seega täitis Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon talurahva põlise unistuse, mille eest ta sajandeid oli võidelnud. Maaküsimuse selline lahendamine liitis talupojad proletariaadiga, mis omakorda oli revolutsiooni võidu otsustavaks teguriks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja sellest tulenev agraarpoliitika kujutas endast pöördepunkti ka eesti rahvale. Eestis oli sel ajal põhiline osa maast mõisnike käes. 1140 mõisa valduses oli 58 % kogu maast. Samal ajal aga oli 51 640 talu kasutada kõigest 42 % kogu maavaldusest. Seejuures oli ligikaudu 70 % põllutööga tegelevast elanikkonnast kas maata põllutöölised või rentnikud.[2] See-

---

[1] V.I.Lenin, Teosed, 26.kd., lk.230.

[2] R.Antons, Agraarsuhted kodanlikus Eestis. Tallinn 1957, lk.21.

parast tervitas Eesti töötav talurahvas valimustusega Nõukogude valitsuse maadekreeti.

Leninliku maadekreedi alusel konfiskeeriti ka Eestis mõisamaad ja muudeti rahva omanduseks, kuid seda ei jaotatud talupoegadele, vaid neil kavatseti rajada põllumajanduslikud kommuunid. See oli eesti bolsevike agraarpoliitika tõsine viga. See viis talupojad, kelle unistuseks oli saada revolutsiooni tulemusena maad, osalisele isoleerumisele proletariaadist.

Tulnud välismaise interventsiooni toetusel võimule, ei saanud eesti kodanlus rahva meeleolu ignoreerida ega taastada vanu agraarsuhteid, s.t. anda kõiki mõisamaid endistele omanikele, vaid pidi andma selle ühele osale talurahvast. 10.oktoobril 1919.a. võeti vastu Asutava Kogu maaseadus, mille alusel kuulus võõrandamisele ja laks riigi maafondi vaid aadli suurmaaomand. Ülejäänud mõisad jäid puutumata ja nii jäi reformi käigus püsima tugev kulaklik-kodanlik maaomand.

Kodanluse maaseaduse alusel said eesõigustatud korras maad Nõukogude Liidu vastasest interventsioonist, nn.vabadussõjast osavõtjad, s.t. need, kes olid oma agarusega silma paistnud võitluses töötava rahva võimu vastu. Kodanluse tuusadele anti valida paremad maad - mõisasüdamed koos hoonete ja inventariga. Uute omanike huvides taastati täielikult maaeraomanduse printsiip.

Maa jagamisel püüdis kodanlik valitsus igati säilitada põllutööliste ja vähese maaga talupoegade laialdast kinti kui odava tööjõu allikat kulakutele. 1939.aastaks anti välja umbes 50 000 uut majandit, millest enam kui pooltel ei ulatunud maa suurus 10 hektarini. Nii muutusid endised maata sulased maaga sulasteks. Lisaks sellele jäi kodanlikus Eestis ligemale 120 000 maata talupoega ja põllutöölist[1]

[1] V.Matin ja M.Bronstein, "Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused", Tallinn 1959, lk.12.

Selle kõige juures aga nõiskasid kodanlikud natsionalistid suurtest saavutustest, mida olevat kodanlik maareform põlluharijaile endaga kaasa toonud, hirmutasid rahvast õuduse- ja hirmujuttudega kolhoosidest, mis toovat kaasa vaid häda ja viletsust. Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimees A.Veimer oma artiklis "Edasilükkamatuist ülesannetest kolhooside tugevdamisel"[1] 1950.aasta aprillis ütles kodanliku maareformi kohta, et "1939.aasta põllumajandusliku loenduse andmetel olid 495 231 isikust, kes iseseisvalt töötasid põllumajanduses, 239 777 isikut, ehk 48,8 % kas täiesti maata või väikemaapidajad, kes olid sunnitud orjama hallparuneid. Säärane oli kodanliku maareformi tõeline olemus. Kodanlik maareform, mis väikekodanluse ideaalide kohaselt pidi kaotama kurnamise ja viletsuse allikad, kiirendas tegelikult järsult diferentseerumist külas ning suurendas viletsust".[2]

Analoogilisi andmeid maavalduse jagunemise kohta annab kodanlik statistika ka Viljandimaa osas. Viljandi maakonnas oli 1929.aastal 10 488 talundi kasutada kokku 255 024 ha maad. Seejuures oli 3253 alla 10 hektari suuruse talu kasutada 16 985 hektarit maad, 2999 üle 30 hektari suuruse talu kasutuses aga oli 149 826 hektarit maad.

Üle 50 hektari suurused talud moodustasid majandite üldarvust 8,3 protsenti ja selle poolest oli Viljandimaa Pärnumaa järel teisel kohal (vabariigi keskmine 5,2 %), 30-50 hektari suuruste talude poolest aga Läänemaa järel teisel kohal. Palgalist tööjõudu kasutati Viljandimaa põllumajanduses suhteliselt rohkem kui kusagil mujal.

---

1 Sakala nr.42, 6.aprillil 1950.a.

2 Sakala nr.42, 6.aprillil 1950.a.

Nii oli rahvastiku koostises palgalisi 19,1 % (vabariigi keskmine 12,8 %); 100 alaliselt töötava perekonnaliikme kohta tuli palgalisi 37,1.[1]

Selline oli Viljandimaal olukord pärast kodanlikku maareformi. 1939.aastaks pilt mõnevõrra muutus. Vähenes alla 10 ha suuruste ja nende arvel suurenes üle 50 ha suuruste talude arv.

Pärast juunipööret 1940.aastal ja nõukogude sotsialistliku vabariigi väljakuulutamist oli nõukogude võimu esimeseks mureks maaküsimuse lahendamine, nõukogude agraarreformi läbiviimine. Vastavalt Eesti Riigivolikogu 1940.aasta 23.juuli seadusele kuulutati maa üldrahvalikuks omandiks, natsionaliseeriti. Seejärel anti maa nende kasutusse, kes seda harivad oma isikliku tööga. Maa andmine toimus järgmiselt. Suurmaaomanikelt ja kulakutelt võeti ära maa, mis ületas 30 hektarit. Nende maade, samuti kirikute, kloostrite ja kodanlike organisatsioonide maade arvel loodi riiklik maafond. Nii loodud riiklikku maafondi arvati vabariigis 24,3 protsenti kogu põllumajanduslikust maast. See maa, mis seaduse kohaselt äravõtmisele ei kuulunud, jäi edasi nende talupoegade kasutusse, kes seda seni olid harinud. Nõukogude võim varustas Eestis 1940.-1941.aasta maareformi käigus maaga 25 241 endist sulast ja maata talupoega. Riiklikust maafondist anti juurdelõikeid 24 640 vänese maaga majapidamisele.

Nõukogude võim vabastas töötavad talupojad väljaostumaksudest, mis olid seotud kodanliku maareformiga, samuti kulutustest maa ostmiseks ja rentimiseks ning maksudest ja trahvidest. Maad saanud endistele sulastele ja kehvikutele anti pikaajalist laenu majandushoonete ehitamiseks, inventari muretsemiseks ja loomade soetamiseks. Ainuüksi nõukogude võimu kehtimise esimese aasta jooksul sai Eesti NSV põllumajandus riigilt toetuseks ligi 250 miljonit rubla.

---

[1] Viljandimaa. Maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu 1939, lk.127.

Nõõmuga võtsid esimese nõukoguliku maareformi vastu ka viljandimaa töötavad talupojad. Kohe pärast maaseaduse väljakuulutamist hakkas saabuma avaldusi sulastelt ja kehvikutelt, kes soovisid saada kord ise maa perisperemeheks ja teenida ülalpidamist tööga omal maal. 1941.aastaks oli maakonnas välja antud 3943 uusmaakonta ja 2500 juurdelõiget vaikemaapidajaile. Nii naaras 1940.-1941.aasta maareform 6443 viljandimaa töötavat talupoega.[1]

Paljud uusmaasaajad hakkasid kohe pärast maasaamist kasutama neid soodustusi ja seda abi, mida partei ja valitsus nende majandite järjelealtamiseks osutasid. Selle tulemusena hakkas maakonnas 1500 uusmaasaajat juba 1941.aasta kevadel saadud maale kodu rajama. Seniks aga kuni oma nooneid polnud veel ehitatud, eraldasid kohalikud partei- ja nõukogude organid neile ajutised ruumid suurtalunike noonetest. Mõndagi tehti maakonnas ära ka Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu maaruse ellurlimisel uusmaasaajate varustamise kohta lehmadega. 21.aprilliks 1941.a. oli ilma lehmata uusmajapidamisi 801, 15.maiks aga oli neist 500-le antud lehm ja kevadeks jäi lehmata vaid 300 uusmaasaajat.[2]

Nõukogude võimu taaskehtestamise algusest peale hakkas Nõukogude Eesti külas tekkima ja arenema sotsialistlik sektor. 1941.aasta kevadeks organiseeriti vabariigis 109 sovhoosi, 25 masina-traktorijaama ja 238 kobulaenutuspunkti. Nende ülesandeks oli näidata talupoegadele maa eeskujuliku harimise eeskuju, veenda neid sotsialistliku suurmajapidamise eelistes, luua põllumajandusliku tootmise mehhaniseerimiseks tehniline baas ning osutada abi uusmaasaajaile ja kehvikutele, kellel ei jätku jõudu oma maa harimiseks.

---

1 Ajaleht Punane Täht nr.33, 22.märtsil 1941.a.

2 Ajaleht Punane Täht nr.55, 17.mail 1941.a.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu 1941.a. 19.märtsi määruse kohaselt organiseeriti Viljandi maakonnas kaks masina-traktorijaama, üks Viljandisse ja teine Põltsamaale. 25.märtsiks 1941.a. eraldati Viljandi masina-traktorijaamale territoorium Vaksali ja Soome tänavas ning endise kirikumõisa maadel. Suursündmuseks masina-traktorijaama organiseerijatele ja selle kollektiivile kujunes 1941.a. aprillis esimese traktori toomine Stalingradist. Selle töö kohale Stalingradi traktoritehase töötaja Birjulkin.

Kohe kevadel saadeti traktor väikemaapidajate põldudele ja talupojad nägid võimsat tehnikat, mida nõukogude kord annab talupoegade abistamiseks.

Et saada kaadrit põllumajanduse mehhaniseerimiseks ja traktoriste tulevaste traktorijaamade jaoks, sellele mõeldi maakonnas juba enne traktorijaamade loomist. Pärastine Viljandi masina-traktorijaama direktor Ilves organiseeris Viljandi sovhoosi Viiratsi osakonnas (end. Viiratsi mõisas) traktoristide kursused, millest said osa võtta ka teiste maakondade inimesed. Kavas oli muuta kursused samas alaliseks traktoristide kooliks.

23.jaanuaril 1941.a. alustasid kursused tööd 95 osavõtjaga ja aprilli algul väljus sealt esimene lend traktoriste vabariigi masina-traktorijaamadele ja põllumajandusliikele ühistutele. Lõpetajate hulgas oli 32 inimest Viljandimaalt, neist 13 naist ja 19 meest. Maakonna esimesteks naistraktoristideks olid L.Andresson, H.Kitse, L.Käosaar, A.Saar, B.Vainola jt.[1]

Et maakonna põllumajanduses oli 1941.aastal 282 eratraktorit ja masina-traktorijaamad ei olnud veel võimelised rahuldama hobuseta majapidamiste vajadusi, loodi maakonnas 1941.a. 22 hobulaenutuspunkti, põhimõttega igasse valda üks hobulaenutuspunkt (Viljandi valda kaks). Laenutuspunktidele anti hobused ja inventar, mis võõrandati suurtalu-

[1] Ajaleht "Punane Täht" nr.41, 10.aprillil 1941.a.

dest. Suurt abi inventari ja põllutööriistade osas saadi riigilt.

Laenutuspunktide organiseerimisel ja kõige vajalikuga varustamisel tegid valla täitevkomiteed 1941.aasta kevadeks tõhusa töö. Edukamalt kulges see Kaudna, Karksi, Kimmu, Tarvastu ja Vastemõisa vallas. Kevadkülviks aga ei jõutud siiski seda tööd lõpetada. Veel 6.maiks oli maakonna 22 hobulaenutuspunktis kokku 220 hobust.[1] Seega 10 hobust punkti kohta, ette aga oli nähtud 16. Sel põhjusel jäi kevadkülvil abi uusmaasaajatele kavatsetust tunduvalt vähemaks.

Lisaks tehnilisele abile olid ette nähtud abinõud ka uusmaasaajate abistamiseks agrotehnilise õpetuse osas. Maakonnas moodustati kuus agronoomipiirkonda.

Maakonna külviplaan 1941.aasta kevadeks oli 113 260 hektarit, sellest suviteravilja 107 000 hektarit. Selle plaani täitmisele asuti optimistlikult, vaatamata rohkete uusmaakontade tehnilisele varustamatusele ja vähesele masinapargile. 30.aprillil sõitis põllule esimene viljandi masina-traktorijaama traktor ja mehhanisaatorite vahel põldudel algas pingeline töö. Hoolimata põhjalikust ümberkorraldusest külas läks nõukogude võimu aastate esimene kevadkülv organiseerituit ja 10.juuniks oli maakonnas külv lõpetatud, kusjuures külviplaan täideti 102,1-protsendiliselt. Eeskuju aga näitas riiklik sektor - viljandi sovhoos lõpetas kevadkülvi juba 31.maiks.

Nii hakkas juba 1941.aasta kevadel maakonna külas kujunema uus elu. Nõukogude võimu sotsiaalsed ja majanduslikud ümberkorraldused muutsid murranguliselt klassistruktuuri põllumajanduses ning avás laialdased perspektiivid meie põllumajanduse viimiseks sotsialistlikule arenguteele. Selle töö aga katkestas ajutiselt fašistliku Saksamaa reeturlik kallaletung meie maale 1941.a. suvel ja üle kolme aasta kestnud okupatsioon Eestis. Okupatsiooni algul tühistati kohe nõu-

---

[1] Ajaleht "Punane Täht" nr.52, 10.mail 1941.a.

kogulik maareformj ja külas taastati endised ekspluataatorlikud suhted.

Fašism tekitas meie maa põllumajandusele tohutut kahju. Väheneb külvipind, loomade arv kahaneb keskmiselt 45 protsenti. Fašistid riisusid 1940. ja 1941.aastal rajatud masina-traktorijaamade ja hobulaenutuspunktide vara ning viisid selle Saksamaale. Rohkearvuline uusmaasaajaskond kaotas vastsaadud maa ja langes fašistide käsilaste ning kulakute ägeda tagakiusamise alla.

Eesti taasvabastamine Nõukogude armee poolt 1944.aastal päästis eesti rahva hävingust ja ka põllumajanduse täieliku laostumise ohust. Kohe, kui sünnimaa sai taas vabaks, hakati vabariigis taastama rahvamajandust. Ka põllumajanduses oli esmaseks ülesandeks taastada 1940.-1941.a. maareform ja arendada edasi sotsialistlikke suhteid, mis olid hakanud arenema juba 1941.aastal. Järgnevalt vaatlemegi, kuidas viidi see töö läbi viljandi maakonnas ja millist osa selles etendas partei ja nõukogude organite häälekandja, maakonnaajaleht Sakala.

Surm saksa okupantidele!

Uus Sakala

Asutanud C. R. Jakobson 1878. a.

EK(b)P Viljandimaa Komitee ja Viljandimaa TRSN Täitevkomitee häälekandja

Nr. 1 Teisipäeval, 3. oktoobril 1944. a. I aastakäik

I MAAREFORMI TAASTAMINE KUI ESIMENE ETAPP SOTSIALISTLIKE SUHETE KUJUNDAMISEL VILJANDIMAA PÕLLUMAJANDUSES NING AJALEHE "SAKALA" VÕITLUS SELLE TÄIELIKU LÕPULEVIIMISE EEST (AASTAD 1944-1947)

24.novembril 1944.a. saluteeris meie kodumaa pealinn Moskva kodumaa nimel Leningradi rinde vägedele ja Balti laevastiku meremeestele, kes viisid lõpule Saaremaa puhastamise vaenlastest. Seega oli Eesti NSV territoorium tervikuna taas vaba. Ettevalmistused nõukogude võimu taaskehtestamiseks ning rahvamajanduse uuesti ülesehitamiseks olid tehtud juba tagalas ja iga maakonna vabastamisel hakkas seal keema nõukogulik ülesehitustöö.

Viljandi maakond sai vabaks 23.septembril 1944. Ka siin algas kohe fašistide poolt laostatud rahvamajanduse taastamine. Mitte ainult rahvamajanduse taastamine, vaid kogu elu korraldamine, mille sõda oli tublisti segi löönud. Fašistide ja kodanlike natsionalistide äge nõukogudevastane propaganda ja nirmujutud olid teinud oma töö. Paljud olid oma taludest ja majadest fašistidega koos põgenenud, paljud ei teadnud, kuidas suhtuda nõukogude võimu taaskehtestamisse, mille kohta oli nii mitmeid hirmujutte aetud. Oli vaja luua rahva hulgas uuesti töömeeleolu ja kindlus, hakata nõukogulikku elu üles ehitama kõigil aladel. Selle suure töö etteotsa asus EK(b)P Viljandimaa Komitee eesotsas esimese sekretäri O.Aboriga, organiseerides nõukogude võimu organid linnades, maakonnas ja valdades.

Kõigi elualade parteilisel juhtimisel oli siis võrratult suurem tähtsus kui praegu, mil töötajad on partei ja nõukogude võimu polii-

tikaga niivõrd narjunud, et teisiti nagu ei olekski majandus- ja kultuurielu areng mõeldav. Siis aga oli selgitavat sõna, partei poliitikat vaja viia eranditult iga töötajani.

Alustades sotsialistlikke ümberkorraldusi, olid partei maakonnakomitee kasutada vähesed jõud. Piisab, kui öelda, et 1.novembriks 1944.a. oli maakonnas 37 partei liiget ja 18 liikmekandidaati. Enamik neist oli koondunud maakonnakeskusse. Samaks ajaks oli tegevust alustanud viis partei-algorganisatsiooni, kõik Viljandi linnas, nõukogude organites ja riigiasutustes. Maal oli aktiivi vähe, see oli tarvis alles luua. Maakonna 21 vallast kahte oli 1.oktoobriks 1944.a. saadud saata parteiorganisaator, novembriks olid parteiorganisaatorid juba viies vallas.[1] Maal olid parteikomitee aktiiviks muidugi vastloodud valdade täitevkomiteede töötajad, kuid need olid alles noored organid ja selgitustooks vähe kogemusi.

Surm saksa okupantidele!

Sakala

Asutanud C. R. Jakobson 1878. a.

EK(b)P Viljandimaa Komitee ja Viljandimaa TRSN Täitevkomitee häälekandja

Nr. 20 Laupäeval, 18. novembril 1944. a. Hind 20 kop.

[1] EKPA, f.19, nim.19-3, sü.35. EKP Viljandimaa Komitee aruanne 1944-1945.

Sidemete loomisel töötava rahva, eriti talurahva hulkadega oli niisiis ajalent, EK(b)P Viljandimaa Komitee ja Viljandimaa Töörahva Saadikute Nõukogu naäiekandja "Sakala", mis 3.oktoobrist kuni 18. novembrini ilmus "Uue Sakala" nime all. Parteiorganisatsiooni näälekandja ilmuma hakkamine tegi samuti läbi oma kasvuraskused. Vaja oli kõigepealt leida kaader, kellele usaldada äsja taastatud parteiorganisatsiooni ja nõukogude võimu poliitika viimine töötajate hulkadeni. Ajalehe väljaandmine tehti esialgu ülesandeks kahele konalikule ajakirjanikule, kelleks olid Johannes Selg ja Armilde Vanasoot. Johannes Selg vastutava sekretäri ja toimetaja kohustes ning Armilde Vanasööt korrektori kohustes - nii ilmus 3.oktoobril 1944.a. esimene "Uus Sakala".[1] Esimeste numbrite ajal koosseis täienes: juurde tulid pollumajandusosakonna junataja Leo Koitmets ja kirjanduslik kaastööline Albert Tomker. 18.oktoobrist määrati "Uuele Sakalale" ka toimetaja - kommunist Kalju Uibo. 1945.aasta alguseks sai "Sakala" toimetus täielikult komplekteeritud. Esimeses n.-o. täiskoosseisus olid:

toimetaja - Kalju Uibo,

toimetaja asetäitja - Johannes Selg,

pollumajandusosakonna junataja - Leo Koitmets,[2]

kirjandusliikud kaastöölised - Albert Tomker,

Alfred Veiksar,[3]

Junan Teder[4]

ja Evald Reier,

korrektor - Armilde Vanasööt,

masinakirjutaja-tõlk - Asta Mägi

ja Käskjalg - Marie Mettig.

---

1 Mõlemad töötavad Sakala" jäglase, ajalehe "Tee Kommunismile" toimetuses käesoleva ajani: J.Selg kirjade osakonna juhatajana, A.Vanasööt korrektorina.

2 On praegu Eesti Telegraafi Agentuuri (TASS-i osakonna)korrespondent.

3 On praegu Viljandi Kajoonidevahelise Koduloomuuseumi teaduslik töötaja.

4 Töötab ka praegu "Ajalehe "Tee Kommunismile" toimetuses korrektorina, on Eesti Ajakirjanike Liidu liige ja näitekirjanik.

Johannes Selg

Armilde Vanasööt

"Sakala" esimesed numbrid ilmusid ümmarguselt 8000-lises tiraažis. Maakonna elanike arvu kohta vähe, kuid siiski suur jõud partei poliitika selgitamiseks töötavale rahvale, eriti kui arvestada, kui vähesed jõud olid parteiorganisatsiooni käsutuses vahetu selgitustöö tegemiseks maarahva hulgas. Tööinimesed ootasid oma ajalehte, ootasid sellest seda, kuidas siis hakkab lihtsa inimese elu vabastatud sünnimaal minema, nad tellisid lehte. Kuid oli küllalt ka neid, keda "punane ajaleht" ei huvitanud ja kes püüdsid oma arvamust ka ausatele inimestele peale sundida. Et "Sakala" haaras peagi ülesehitustöö kõige akuutsematest probleemidest kinni, kasvas ka lugejaskond. 1945.a. märtsis oli tiraaž üle 9000, 1946.aastal aga juba 12 000. See on suureks saavutuseks ajalehele ja oluliseks teguriks poliitilises selgitustöös. Partei propaganda ja agitatsiooni sotsialistliku ümberkorralduste eest jõudis trükisõna nüüd üha laiematesse rahvahulkadesse.

Koos ajalehe ilmumahakkamisega koondusid toimetuse ümber ka esimesed kirjasaatjad. Üheks esimeseks kirjasaatjaks oli Õisu piimatööstuse töötaja Leonhard Niilus.[1] Ta kirjutas maareformi taastamisest,

[1] On tänini ajalehe "Tee Kommunismile" üks aktiivsemaid ja mitmekülgsemaid kirjasaatjaid. Töötab Õisu raamatukogu juhatajana, on Eesti NSV teeneline kultuuritegelane, üks esimesi vabariigis, kellele see aunimetus anti.

uusmaasaajate elust, põllutöödest, metsatöödest, poliitharidustööst, agitpunktidest, ajakirjanduse levitamisest jne. - kõigest, mis tollal oli maakonna külas aktuaalne. Teiseks selliseks oli Anton Tekko

Leonhard Niilus,
esimene ja aktiivseim
kirjasaatja

Kabala vallast, kelle sõnumid ei puudunud peaaegu ühestki "Sakala" numbrist. Nimetagem veel komsomolitöötajat Aleksander Tamtikut Tuhalaane vallast, kellele olid südamelähedased komsomolitöö probleemid ja kõik uus, mis külas igal sammul hakkas maad võtma, trükitöölist Elmar Salumäed, kes pidevalt kirjutas ametiühingute tegevuse elustamisest, Karksi valla talupidajat Johan Treimanni jt. Nemad olid esimesed nendest, kes tegid kaastööd nõukogulikule "Sakalale".

Kirjasaatjate võrk ei tekkinud aga korrapealt. See nõudis aega ja jäjekindlat organiseerimist. Kui maakonna parteiorganisatsioon 1945.a. 1.detsembril esimese aasta tööst kokkuvõtteid tegi, märgiti toimetuse töös kirjasaatjatega ikka veel puudusi. Töötajate hulgad ei võtnud veel osa ajalehe tööst, vähe kirjutasid lehele kommunistid, Partei maakonnakomitee töötajad.

Juhindudes maakonna parteiorganisatsiooni üldkoosoleku otsusest, võttis toimetus töö kirjasaatjatega kindlamalt käsile. Sagenesid toimetuse töötajate komandeeringud valdadesse kirjasaatjate

organiseerimiseks ja õpetamiseks. Ajalehe veergudel hakati suunama kirjasaatjaid uute küsimuste juurde. Organiseeriti kirjasaatjate võistlus, mille eesmärgiks oli leida uusi kirjasaatjaid ja tõsta ajalehe veergudel üles uusi, maakonna elu kõige aktuaalsemaid küsimusi.

Nii tihenes "Sakala" side maakonna töötava rahvaga, nii kujunes ajaleht üha tugevamaks kollektiivseks propagandistiks ja organisaatoriks, kes suutis öelda kaaluka sõna kõigis sotsialistlikes ümberkorraldustes ja eriti suurtes ümberkorraldustes maakonna põllumajanduses.

1. Maa rahva omanduseks

17.septembril 1944.a., juba siis, kui meie sünnimaa vabastamislahingud veel kestsid, võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu seaduse "Saksa okupantide poolt äravõetud maade tagasiandmisest Eesti NSV talupoegadele". See seadus mitte üksnes taastas, vaid arendas ka edasi aastail 1940-1941 läbiviidud maareformi põhiteese, viies selle lõpule. Ühtlasi andis see seadus veelgi tugevama hoobi kapitalistlikele elementidele Eesti külas. Maakasutamise maksimaalseks suuruseks määrati nüüd 20-30 hektarit majapidamise kohta. Kogu maa ülejäägid koos selle juurde kuuluva inventariga arvati riiklikku maafondi. Selle seaduse järgi võeti täielikult või osaliselt maa ja põllumajanduslik inventar fašistide käsilastelt. Neile kehtestati maakasutamise maksimaalseks suuruseks 5-7 hektarit majapidamise kohta. Kõik 1944.aasta 17.septembri seaduses ettenähtud abinõud viidi põhiliselt lõpule 1947.aastal.

Ülemnõukogu seaduse alusel võtsid Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 16.oktoobril 1944.a. vastu määruse, mis pani maareformi praktilisele elluviimisele aluse.

Viis päeva pärast seaduse vastuvõtmist ilmus juhtkirjaga "Maa rahva omanduseks"[1] maareformi teema ajalehe "Sakala" veergudele. Näidates momendi kõige erutavama küsimuse ülestõstmisel kiiduväärt operatiivsust, ei lasknud partei maakonnakomitee häälekandja seda enam tähelepanu orbiidist. Avaldades tervikuna kõik maareformi käsitlevad partei ja valitsuse määrused ning vabariigi juhtivate töötajate sõnavõtud selles küsimuses, aitas ajaleht "Sakala" selgitada talupoegadele partei ja valitsuse maapoliitikat, aitas teha talupoegadele selgeks, et see, mida pasundasid okupatsioonipäevil kodanlikud natsionalistid ja fašistide käsilased meie partei ja valitsuse suhtumisest töötavasse talupojasse, on vaid väljamõeldis ja laim. "16.oktoobri määrus on noobiks näkku fašistlikule propagandale, mis kolm aastat päevast päeva rokkas: nõukogude kord sunnib talupidajad koinoosi, surmab iga algatusliku sammu külas, surmab Eesti põllumajanduse."[2]

Et nimetus õigesti nindas ajalehe kui agitaatori ja organisaatori osa maareformi taastamisel, seda näitab see järjekindlus, mida näidati üles kohe algusest kuni maa jagamise lõpetamiseni. Selle kinnituseks toome mõningad arvud. 21.oktoobrist kuni 15.detsembrini, mis oli ette nähtud maareformi taastamise lõpptähtajaks, ilmus Sakalas maareformi teemadel seitse juhtkirja, alates maa jagamisest talupoegadele ja lõpetades uusmaasaajate abistamisega ning massilise poliitilise tööga maareformi aegses külas. Lisaks juhtkirjadele ilmus 39 muud materjali. Seega oli nimetatud ajavahemikul igas kolmandas ajalehenumbris maareformiteemaline juhtkiri ja igas numbris

---

1 Uus Sakala nr.9, 21.oktoobril 1944.a.

2 Uus Sakala nr.11, 28.oktoobril 1944.a.

käsitleti seda kahes muus materjalis. Kui algul piirdus ajaleht peamiselt informatsioonilise materjaliga, siis edasi muutus teema käsitlemine sügavamaks, ajaleht saavutas üha enam võitleva hoiaku.

17.oktoobril 1944.a. oli maareformi taastamine EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo istungi päevakorras ja seal pandi alus ümberkorralduste organiseerimisele maakonnas. Moodustati maakonna maakorralduskomisjon, kelle esimeheks kinnitati maakonna täitevkomitee maaosakonna juhataja Juhan Reimets. Edasi kutsuti ellu maakorralduskomisjonid valdades. Kohe pärast valdade komisjonide loomist tuli ajaleht Sakala maareformi juurde tagasi ja juba konkreetsemalt. Ta hoiatas aktiviste, kelle olgadele on maareformi läbiviimine pandud, et need valmistuksid selleks põhjalikult, teeksid töö hoolikalt ning väldiksid vigu, mida hiljem on juba raske parandada. Teisest küljest hoiatas ajaleht ka töötavaid talupoegi, et keegi ei võtaks maad uisapäisa, et avalduse annaks vaid see, kes maad armastab ning seda hoolega harima hakkab.

Edasi oli maareform partei maakonnakomitee büroo istungitel üha sagedamini. 1944.a. kolme viimase kuu jooksul oli kokku kuus büroo istungit ja neljal neist oli põhiküsimuseks maa jagamine talupoegadele, kusjuures iga kord anti ülesandeid ka maakonnakomitee häälekandjale.

17.oktoobri bürool kohustati ajalehte pidevalt valgustama maa tagasiandmise kaiku ning nõukogude valitsuse hoolitsust töötava talupoja eest.[1]

3.novembril sai toimetus ülesande intensiivistada selgitustööd talupoegade hulgas, et nad võtaksid maad.[2]

---

1 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.1, l.7.

2 Sealsamas, l.24.

24.novembril büroo nõudis ajalehelt, et see aitaks selgitada maareformi suurt poliitilist tähtsust, aitaks oma kriitikaga kiirendada maa jagamise tempot valdades.[1]

22.detsembril kohustati ajalehte propageerima soodustusi, mida partei ja valitsuse määrustega on ette nähtud uusmaasaajatele.[2]

Kõigi nende büroo otsuste nõudmised ajalehele suundusid ühte punkti: teha maatameeste ja kehvikute hulgas intensiivset selgitustööd, et nad võtaksid maad.

Seda selgitustööd oli algul tõepoolest hädasti tarvis. Nagu näitasid tookordsed informatsioonid valdadest, oli kulakute ja fašistide kasiiaste vastupropaganda peaaegu igas vallas tugev. Oktoobri lõpuks, s.o. maareformi alguseks, olid rahvavaenlased oma tegevust tunduvalt aktiviseerinud. Kulakud hirmutasid maatameni ja kehvikuid, et kevadeks on jälle nõukogude kord kadunud, nagu 1941.aastal, ja siis nagunii tühistatakse maareform. Argu aga keegi võtku maad. Mitmes vallas (Kõo, Kõpu, Vastemõisa) tegutsesid terroristide-bandiitide jõugud, kes hirmutasid lihtsaid inimesi, levitasid kuulujutte ja ahvardasid maakorralduskomisjonide aktiviste. Rahvavaenlase vastuagitatsioon leidis ka paljude kehvikute juures kõlapinda. Seepärast tuli algul maasoovijate avaldusi küllaltki visalt. Avalduste esitamise tähtajaks oli määratud 15.november, kuid 4.novembriks, s.o. poole kuu jooksul saabus maakonna peale kokku vaid 282 avaldust. Neist 171 olid 1940.-1941.aastal maad saanud maatamehed, 87 juurdeloikesoovijat ja 24 maatameest, kes esmakordselt maad soovisid.[3]

---

1 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.1, l.41. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

2 Sealsamas, l.52.

3 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.13. Aruanded maareformi läbiviimise kohta.

Nagu näha, oli avaldusi üldiselt väne ja eriti väne oli uusi maasoovijaid-maatameni. Nii et selgitustööd oli vaja veel tublisti ja vastavalt partei maakonnakomitee näpunäidetele Sakala seda ka tihendas, minnes üldiselt selgitamiselt üle konkreetsele, maareformi tegelike tööde valgustamisele valdades.

2.novembril algasid maakonnas maamõõtmistööd. 11.novembril algas fašistide poolt äravõetud maa tagasiandmine töötavatele talupoegadele Paistu vallas.[1] Järgnesid Viljandi, Karksi jt.vallad.

Selgitustöö hakkas kandma vilja. Töötavad talupojad vajasid kindlust ning selgitav sõna ajakirjanduses ja valdade aktiivi poolt koos sellega andis neile seda. 15.novembriks oli avaldusi juba 1513, 18.novembriks 3951, 25.novembriks 4124, 15.detsembriks aga juba 5030.[2] See oli parteikomitee ja tema agitatsioonitöö võit kulakute ja fašistide käsilaste üle. Lihtne maamees, nagu näeme, uskus parteid rohkem kui oma endist peremeest. Nimmu vallast tuli 130 avaldust, Karksist ja Naudnast 225, Paistust 100 jne.[3]

Nagu arvud näitavad, jõudis selgitustöö maatameesteni. Kuid maareformi taastamise käiku ei saa hinnata ainult maatahtjate arvu järgi, vaid selle järgi, kuidas inimesed on maa kätte saanud.

Maakorralduskomisjonide töö edenes algul visalt. Valdade täitevkomiteede ülesandeks oli moodustada kehvikute hulgast maakorralduskomisjoni abistav aktiiv, kuid paljudes valdades seda ei tehtud või tehti ainult formaalselt. Ajaleht kritiseeris selle eest teravalt Võisiku, Imavere, Holstre ja vastemõisa valda, kus polnud töötava

---

1 Sakala" nr.18, 14.novembril 1944.a.

2 EAPA, f.19, nim.19-3, sü.15, l.2. Aruanded maareformi läbiviimise kohta.

3 "Sakala" nr.23, 25.novembril 1944.a.

talurahva aktiivi üldse moodustatud[1] ja avalduste rahuldamine edenes visalt. Suislepa, Tunalaane ja Pajusi vallas oli aktiiv küll moodustatud, kuid eksisteeris vaid paberil.

Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 10. oktoobril 1944.a. pustitasid ülesande lõpetada maareformi taastamine 15.detsembriks. Sellele olid allutatud ajalehe kõik juhtkirjad, informatsioon ja kriitilised materjalid. Leht õhutas võistlust valdade maakorralduskomisjonide vahel, kes kiiremini ja seejuures kvaliteetselt lõpetavad maa väljaandmise talupoegadele. Sotsialistlikku võistlusse astusidki Paistu ja Tänassilma vald. Mõlemad olid võtnud kohustuse lõpetada maa tagasiandmine enne tähtaega - 30.novembriks. 30.novembril tegi Sakala esimese kokkuvõtte ja selguski, et vallad, kes algatasid sotsialistliku võistluse, olid ise maareformi tastamisel esirinnas. 29.novembril kuulutati maakonna maakorralduskomisjoni otsusega võistluse võitjaks Paistu vald.[2] Valla maakorralduskomisjon, kelle esimeheks oli Minna Kingo, oli selleks ajaks suutnud rahuldada kõik 162 maatahtjat. Nii lõpetas esimesena viljandi maakonnas maareformi taastamise Paistu vald ja 30.novembril toimus seal maa põlise kasutamise aktide pidulik kätteandmine uusmaasaajatele. Maakonnas tervikuna aga ei olnud pilt veel rõõmustav. 30.novembriks saabunud 4480 avaldusest oli rahuldatud 2508.[3]

Et kiirendada tempot ja õhutada valdadevahelist sotsialistlikku võistlust, avaldas Sakala 6.detsembril 1944.a. esimesena lõpetanud Paistu valla maakorralduskomisjoni ja töötava talurahva aktiivi

---

1 Sakala nr.27, 6.detsembril 1944.a.

2 Sakala nr.25, 30.novembril 1944.a.

3 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.13, l.2. Aruanded maareformi läbiviimise kohta.

üleskutse[1] - tõsta maakorraldustööde tempot ja lõpetada maareform hiljemalt 15.detsembriks. Veel kord koputas ajaleht valdade täitevkomiteede ja maakorralduskomisjonide liikmete südamele: Nõukogude korra vastased on teadlikud sellest, et kiire ning õnnestunud maareformi taastamine on tähtis poliitiline ja majanduslik võit. Seepärast nad arendavad igasuguste võtetega vastutööd. Nad on lasknud käiku kõik nende käes olevad vahendid selleks, et ajada nurja maareform või pidurdada seda."

Nagu andmed valdadest näitasid ning maakonna kommunistide üldkoosolekul 6.detsembril 1944.a. konstateeriti, kippus maade kätteandmine takerduma eriti nende maade osas, mis kuulusid maatameestele üleandmisele koos loomade ja inventariga. Kulakute vastupropaganda oli tugev, paljud talupojad kartsid kulakult võõrandatud inventari vastu võtta ja mitmes vallas oli tunda ka liberaalitsemist kulakute suhtes. Eriti esines liberaalitsemist külakurnajate maa võõrandamisel Viljandi, Imavere, Kabala, Kõo, Kimmu ja Vastemõisa vallas. 1.detsembriks ei olnud neis valdades maad võõrandatud üheltki fašistide käsilaselt (Raudna vallas aga oli selleks ajaks maa ära võetud 34, Kimmus 13 ja Karksi vallas 8 rahvareeturilt). Viljandi valla maakorralduskomisjonis oldi arvamusel, et fašistide käsilaste maade võõrandamisega ei ole kiiret ja seda tehakse pärast maareformi põhiliste tööde lõpetamist. Ajaleht paljastas selle väärarusaamise ja tegi selgeks, et okupantide abistanutelt maa äravõtmine kuulub just maareformi põhiliste tööde hulka ja see tuleb teha kiiremas korras.

Vastemõisa, Imavere, Kabala ja Kõo vallas oli esitatud maa võõrandamiseks ainult üks-kaks kõige aktiivsemat „omakaitse" tegelast. Ülejäänud, kes samuti nõukogude aktivistide haarangutest osa võtsid, oli kavatsetud jätta karistamata.

---

1 Sakala nr.27, 6.detsembril 1944.a.

"Kas tahetakse neis valdades säilitada nendega häid suhteid, eddades, et võib elada rahus külakurnajaga ja tõsta sealjuures töötava talurahva hüvangut? See on vale ja kahjulik poliitika ja siin tuleb tegutseda otsustavalt, milleks töötava talurahva aktiivid peavad eriti aktiivselt kaasa looma,[1] kirjutas ajaleht. See seisukohavõtt kohustas tegema senisest tööst järeldusi igas vallas, ja nagu maareformi edasine käik näitas, tõusis mitmes vallas tootempo tunduvalt. 6.-9.detsembrini ranuldati maakonnas keskmiselt 400-500 avaldust päevas, mis oli ligi pool rohkem kui eelneva poole kuu jooksul. 9.detsembriks oli maa katteandmise lõpetanud juba kuus valda, senisele kolmele lisandusid veel Karksi, Abja ja Viljandi vald. Lõpetamisel oli see töö Olustvere, Mõpu, Kimmu, Laevere, Kunalaane ja Holstre vallas. Maakonnas tervikuna oli 9.detsembriks maa katte saamud 72 protsenti soovijaist.[2]

Detsembri algul kritiseeris ajaleht Suislepa valda, kus maakorraiduskomisjon töötas loiult ja töötava talurahva aktiiv oli maareformi teenindusse rakendatud vaid paberil.[3] Kümme päeva hiljem kontrollis toimetus, kuidas kriitikale ja nõuannetele on reageeritud. Selgus, et Suislepas oli töö käsile võetud. Avaldusi oli saabunud 258 ja neist oli ranuldatud 234. Suurpäevaks Suislepa valla maatameestele kujunes 6.detsember, mil jagati välja 100 esimest maa põlise kasutamise akti.[4]

Nii jõudis vald valiale ja maa põlise kasutamise aktide katteandmise koosolekud toimusid üha sagedamini. 15.detsembril tegi parteimaakonnakomitee tööst kokkuvõtte ja võis konstateerida, et maareformi

---

1 "Sakala" nr.27, 6.detsembril 1944.a.

2 "Sakala" nr.29, 9.detsembril 1944.a.

3 "Sakala" nr.26, 2.detsembril 1944.a.

4 "Sakala" nr.30, 12.detsembril 1944.a.

taastamine on poliitiselt lõpetatud. Valdadest oli tulnud 5050 avaldust ja 4752 neist on maa kätte antud.[1] Ülejäänud avaldused oli mitmesugustel põhjendatud motiividel tagasi lükatud.

Niisiis olid esialgsete maatahtjate soovid rahuldatud. Kuid see ei tähendanud, et maareformi võis lugeda lõppenuks. Paljude kulakute ja rahvavaenlaste maa oli veel võõrandamata ja peaaegu igas vallas leidus maatamehi ja kehvikuid, kes polnud avaldust maa saamiseks andnudki. Samuti ilmnesid juba esimestel kuudel formaalse maajagamise faktid ja muud moonutused määruse elluviimisel. Kõik see näitas, et töö peab jätkuma. Laiuti oli esimene eesmärk saavutatud, kuid nüüd tuli organiseerimis- ja selgitustööd jätkata sügavuti, et kindlustada 1944.aasta agraarseaduse täielik elluviimine.

Juba enne 15.detsembri kokkuvõtteid tõusis teravalt ajalehe veergudele võitlus kulakute ja fašistide käsilaste vastu maareformi käigus, ehk Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määruse nr.380 "Eesti NSV Ülemnõukogu 1944.a. 17.septembri seaduse "Saksa okupantide poolt ära võetud maade tagasiandmise kohta Eesti NSV talupoegadele" täitmise käigu ja Eesti NSV põllumajanduse taastamise esmajärjekorraliste abinõude kohta"[2] täielik ellurakendamine. Juba 9.detsembril ilmus juhtkiri pealkirjaga "Kindlakäeliselt võtta ära maa rahvavaenlastelt!" Selles tehakse tõsiseid etteheiteid valdade täitevkomiteedele ja maakorralduskomisjonidele nende leebuse ja leplikkuse pärast rahvavaenlaste maa äravõtmisel. Soovitati eeskuju võtta Raudna, Rimmu ja Karksi valla maakorralduskomisjonidelt, kes esimestena asusid võõrandama rahvavaenlaste maid määruse nr.380 alusel.

---

1 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.15, l.2. Aruanded maareformi läbiviimise kohta.

2 "Sakala" nr.55, 19.detsembril 1944.a.

Ajaleht oma materjalides, nii toimetuse artiklites kui ka töötajate kirjades, paljastas tüüpilisi mahhinatsioone, mida määruse nr.380 alla kuuluvad maavaldajad oma vara säilitamiseks püüdsid kasutada ja millega riida valdade täitevkomiteede vastutavaid töötajaid ja maakorralduskomisjonide esimehi lühinägelikult leppisid. Üheks selliseks mahhinatsiooniks oli talude fiktiivne jagamine. Mõni külakurnaja sugulastest esitas avalduse ja talle anti maad sugulase suurtalust, kusjuures talu majandas edasi kulak ise. Näiteks Võisiku valla M.Suigussaare talust anti uusmaakoht tema tütrele. Vastemõisa vallas Jõemaa talu vähendati määruse nr.380 alusel 7 hektarile, kusjuures sõlle sai koos loomade ja inventariga endise omaniku naiseõde. Üed majandasid talu ühiselt, kusjuures õde kasutas uusmaasaajale ettenähtud soodustusi. Raevere vallas jäeti fašistide käsilasele talu parimad maad, ääremaad aga anti uusmaasaajatele. Ruhalaane vallas oli aga veelgi keerulisem mahhinatsioon Ivaski ja Karbi talude tükeldamisel. Ivaski talu omaniku vend võttis maad naabertalust Korbilt, naabertalu omaniku poeg aga sai uusmaakoha Ivaski talust.[1] Sääraseid kombinatsioone oli ka mitmes teises vallas. Kokku avastati hiljem 84 sellist maa fiktiivset jagamist,[2] paljud neist ajalehele saabunud signaalide põhjal.

Ajaleht tõi välja tegurid, miks said sellised maareformi moonutused paljudes valdades võimalikuks. Ta tegi järelduse, et "sageli on maakorralduskomisjoni ja kulaku vahel seisnud puskaripudel. Nõukogude maareform, mis peab looma kehvikuile aluse majanduslikuks headuks, on tänu sellele mõnes vallas läbi viidud nii, et seda võib nimetada pigem 'kulakute maareformiks'."[3] Eespool toodud näited Võisiku, Vastemõisa, Raevere ja Ruhalaane vallast kinnitasid seda täielikult.

---

1. "Sakala" nr.135, 17.novembril 1945.a.
2. "Sakala" nr.151, 30.detsembril 1945.a.
3. "Sakala" nr.79, 7.aprillil 1945.a.

Moonutused maareformi käigus andsid tunnistust ka maakorralduskomisjonide liikmete pealiskaudsest valikust, mistõttu paljud neist langesid töö käigus kulakute mõju alla, samuti valdade täitevkomiteede nõrgast poliitilisest valvsusest. Holstre valla maakorralduskomisjoni esimees Pill langes peagi kulakute mõju alla ja laskis end igati meelitada, valla täitevkomitee esimees Agu ujus samuti suurtalunike sõiduvees.[1] Ja tagajärjed olid peagi näha: Holstre vallas esines maareformi moonutusi kõige rohkem. Kimmu maakorralduskomisjoni etteotsa pääses isegi fašistide käsilane.[2]

Ajaleht nõudis oma rohketes materjalides, et valdade täitevkomiteed ja partei-algorganisatsioonid teeksid lõpu maareformi moonutustele. "Et uusmaasaaja võiks ka tulevikus vabalt ja õnnelikult oma maad harida, selleks tuleb halvav külakurnajate mõju meie maal otsustavalt likvideerida",[3] rõhutas ajaleht.

Samuti mõistis ajaleht hukka selle, et paljudes valdades pandi juba aastavahetuseks maakorralduse paberid kalevi alla ning loeti maareform lõpetatuks. Tegelikult aga oli valdades tööd veel küllalt: lisaks moonutuste ja vigade kõrvaldamisele oli maakonnas veel üle 1000 maatamehe, kes polnud maad tahtnudki. Nende juures tuli veel teha individuaalset selgitustööd.

1945.aasta algusest suurendas ka EK(b)P Viljandimaa Komitee nõudlikkust määruse nr.380 täitmiseks, võttis tarvitusele karme abinõusid nende suhtes, kes liberaalitsevad kulakute ja fašistide käsilaste suhtes. 20.jaanuaril 1945.a. arutas maakonnakomitee büroo Kabala valla täitevkomitee esimehe Kipp'i küsimust. Esimees Kipp oli langenud kulakute mõju alla, ei võtnud teadlikult tarvitusele abinõusid loomade ja inventari kõrvaldamise lõpetamiseks.[4] Maakonna-

---

1 Sakala nr.140, 1.detsembril 1945.a.

2 Sealsamas.

3 Sakala nr.79, 7.aprillil 1945.a.

4 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.24, l.189. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

komitee büroo tagandas poliitilise valvsuse kaotanud täitevkomitee esimehe sellelt ametikohalt. Veebruaris 1945.a. andis samas küsimuses bürool aru Tuhalaane valla täitevkomitee esimees Naistem, kes samuti polnud midagi ette võtnud määruse nr.380 ellurakendamiseks. Naistem tagandati samuti ametikohalt.[1] Kõpu valla täitevkomitee esimees Saluste teadis, et Vanaveski suurtalu omanik oli aktiivne fašistide käsilane, kuid ei taotlenud talu võõrandamist. Seda tehti töötajate signaalide põhjal alles partei maakonnakomitee vahelesegamisel. Kevadkülvi ajal ei jagatud uusmaasaajaile välja neile määratud viljaseemet, vaid see jäi edasi kulakute kätte. Nõrga poliitilise valvsuse pärast tagandati ka Saluste valla täitevkomitee eesotsast.[2] Selliseid fakte, kus isegi valla juhtivad töötajad langesid kulakute mõju alla ja sõiduvette, esines veel teisigi. Need näitavad veel kord, et ajalehel oli igati põhjust karmi klassivõitluse õhutamiseks valdades.

Parteiorganisatsiooni ja tema häälekandja hoiak klassivõitluse suhtes kandus peagi valdadesse. Varsti kajastus ka ajalehe veergudel uus võitluse vorm kulakute ja rahvavaenuliku tegevuse okupatsiooni ajal ning tegid ettepanekuid fašistide sabarakkudelt äravõetavate talude nimekirja kinnitamiseks. Rahvas langetas õiglase otsuse. Järgnesid ühiskondlikud kohtud Karksi, Rimmu, Tarvastu, Kõpu ja teistes valdades.4 See tähel-

---

1 EKPA. f.19, nim.19-3, s.-ü.24, l.100. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

2 Sealsamas, l.189.

3 "Sakala" nr.5, 12.jaanuaril 1945.a.

4 "Sakala" nr.8, 18.jaanuaril 1945.a.

das otsustava pealetungi algust kulakute vastu ja üha aktiivsemat osa selles hakkasid etendama need, kes olid varem omal nahal tunda saanud kulaku ekspluateerimist ja kes nüüd tänu nõukogude võimule said maa täieõiguslikeks peremeesteks. Parteikomitee häälekandja võtab selle kokku 13.jaanuari juhtkirjas "Arendagem kindlat klassivõitlust", rõhutades, et on vaja kohe lõpetada leplik suhtumine külakurnajasse, asuda aktiivselt nende vara võõrandamisele. Lüües kulakut majanduslikult, võtame temalt julguse saboteerida nõukogude võimu. Määruse nr.380 elluviimine võttis hoogu. Seda kinnitavad näited tarvastust, kus uusmaasaajaile juba maareformi esimestel kuudel jagati kulakutelt võõrandatud 78 hobust ja 94 lehma,[1] ning paljudest teistest valdadest.

EK(b)P Viljandimaa komitee tegi novembris 1945.a. kokkuvõtteid maareformi tulemustest esimese aasta jooksul. Selleks ajaks avaldas soovi maad saada 5694 töötavat talupoega ja 5339 ehk 93,7 protsenti avaldustest rahuldati. Viljandimaa töötav talurahvas sai maareformi tulemusena 62 000 hektarit maad, maakonnas loodi 1945.aasta lõpuks 3329 uusmaakohta. Talusid, millelt osa maad kuulus võõrandamisele, oli 4326 ja nendelt võeti ära kokku 115 074 hektarit maad. Viljandi vallas oli vähendatavate talude arv kõige suurem - 406, järgnesid Põltsamaa - 392, Kabala - 252, Käo - 245, Karksi - 222, Imavere - 163 talu jne. Kõige vähem selliseid talusid oli Kimmu vallas - 103. Vanatalude keskmiseks suuruseks jäi 26,8 ha, uusmaasaajatel 13,8 ja fašistide käsilastel 5,9 ha. Maakasutuse struktuuri muutumist maakonnas seoses maareformiga iseloomustavad järgmised võrdlused.[2]

---

1 Sakala nr.12, 28.jaanuaril 1947.a.

2 EKPA, f.19, nim.19-3, sü.54, l.3. EK(b)P Viljandimaa komitee aruanded maareformi kohta.

Talusid suurusega

	1939.a.	1941.a.	1945.a.	+ - võrreldes 1939.a.	% talude üldarvust
kuni 1 ha -	?	466	455	-	3
1 - 5 ha -	1064	882	1238	+ 172	8
5 - 10 ha -	1569	1326	2131	+ 562	14
10 - 20 ha -	2995	7296	5927	+2932	40,3
20 - 30 ha -	1833	4913	4978	+3185	34
üle 30 ha -	3596	19	106	-3490	0,7

Rohkem kui 30 hektari suurused talud olid kollektiivseks kasutamiseks: masina-traktorijaamade ja hobu-laenutuspunktide käes ning eeskujulike majanditena, mis valitsuse määruse kohaselt jäeti seemnekasvatuseks ja tõuaretuseks, abimajanditeks jne.

Nagu tabelist näha, oli 1945.aastaks väikesi, alla 10 ha suurusi talusid ikka palju. Need aga ei olnud elujõulised ja partei maakonnakomitee asus seisukohale, et väiketalusid tuleb suurendada, teha selgitustööd, et omanikud võtaksid täiendavalt maad. Parteikomitee otsustas saata selleks valdadesse täiendavalt aktiviste, organiseerima maareformi süvendamist ja selle puuduste likvideerimist.

5.veebruaril 1946.a. võtsid Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee vastu määruse Eesti NSV uusmaasaajate edasise abistamise kohta. Määrus nägi ette täiendavalt maa jagamise riigi reservmaadist neile, kes seda seni polnud võtnud või kelle maa suurus oli jäänud ikka liiga väikeseks. Püstitati ülesanne viia talude suurus 1.aprilliks 1946 vähemalt 12-18 hektarile. Samuti nähti määruses ette kõigi uusmaasaajate varustamine loomadega, mis võõrandada rahvavaenlaste majapidamistest. Kavandati samuti abinõud uusmaasaajate varustamiseks metsamaterjaliga, krediidi andmist soodsatel tingimustel jm. abinõusid. Viljandimaa uusmaasaajaile oli ette nähtud ainuüksi

riigi metsafondist 15 000 tm ehitusmaterjali ja teist niipalju veel riigi reservmaadel asuva metsa raiest. Need olid tõsised abinõud ja tõotasid uusmaasaajate majapidamiste kiiret elujõuliseks muutumist. Kuid nende elluviimise eest tuli võidelda, teha valdades suurt selgitus- ja organiseerimistööd. Ka selles oli maakonna ajalehel oma osa ja see maareformi põhiküsimus ilmus lehe veergudele jälle operatiivselt. 5.veebruari määrus jõudis "Sakala" vahendusel töötavate talupoegadeni juba 8.veebruaril, millises numbris algas ka agitatsioon selle elluviimise eest. Kui võrd oluline oli määruse nr.81 täitmine sotsialistlike suhete süvendamisel, see ei vaja kommentaare. Esiteks määbustalundite suurendamine. On ju teada, et viie-kuue hektari suurune või väiksem maalapp ei elata perekonda ja selle valdaja peab tahes-tahtmatult otsima kõrvalteenistust ja seda vana harjumuse kohaselt endise suurtaluniku juurest. Nii et maavalduste suurendamine oli üheks uusmaasaaja või endise kehviku vabastamise teeks kulaku sõltuvusest. Teiseks - uusmaasaaja varustamine hobuse, lehma, põllutööriistade ja muu maa pidamiseks vajalikuga. See oli teiseks oluliseks teeks uusmaasaaja sõltumatuse kindlustamiseks. Et põllud harida, pidi hobusega kohakomanik ju paluma abi kulakult, kes vastutasuks nõudis uusmaasaaja füüsilist tööd. Nii et võitlus maareformi edasise süvendamise ja uusmaasaajate abistamise eest oli otsene võitlus ekspluateerimise likvideerimise eest külas.

Aprillikuus 1946.a., s.o. kaks kuud pärast määruse vastuvõtmist tegi ajaleht kokkuvõtte selle elluviimise tulemustest. Maareformi taastamise käigus sai maad 3529 endist maatameest, kusjuures tervikuna koos hoonete, inventari ja loomadega anti välja üle 500 talu, lisaks sellele jagati uusmaasaajatele 700 hobust ja 2000 lehma. See oli suur abi, kuid maakonnas jäi aprilliks 1946 ikka veel 419 majapidamist, kus polnud hobust ja kes pidid eelseisva kevadkülvi mahategemiseks kas pöörduma abisaamiseks kulaku poole või kasu-

tama täies ulatuses masina-traktorijaama ja hobu-laenutuspunkti hobuseid ja masinaid.[1] Hinnates määruse elluviimise käiku, ei jäänud parteikomitee häälekandja olukorraga rahule, võttes terava kriitika alla valdade täitevkomiteed, kes suhtusid üliesandesse loiult. Rüüpilise venitajana ja isegi uusmaasaajate vajaduste ignoreerijana naelutati häbiposti Kabala valla täitevkomitee, kes uusmaasaaja abistamise asemel hobuse hankimise näol soovitas leida ise võimalusi kevadkülviks "vastastikuse abistamise korras", s.o. kaudselt soovitas minna kulaku juurde.[2]

Jälle,nagu maareformi taastamise algul, õhutas ajaleht oma materjalides sotsialistlikku võistlust valdade vahel selle nimel, et juba algavaks kevadkülviks poleks maakonnas ühtegi hobuseta-lehmata majapidamist. Hea eeskujuna oli jälle nagu maareformi taastamiselgi Paistu vald, kus maakorralduskomisjoni esimeheks oli H.Lohk. Tõhusat tööd oli selleks ajaks maareformi süvendamisel tehtud ka Holstre ja Vastemõisa vallas, kus uusmaakohtade elujõuliseks muutmiseks jagati kohe välja kogu riigi reservfondis olev tulundusmaa.[3]

Uusmaasaajatest kujunes nõukogude võimu tugi külas ja see, kes seda tol ajal ei arvestanud ega uusmaasaajate peret ei tugevdanud, tegi noorele nõukogude võimule karuteene. Partei maakonnakomitee oma häälekandja kaudu mõistis teravalt hukka iga säärase fakti.

Eeskujuna teistele valdadele andis ajaleht 9.aprilli numbris sõna eesrindlikuma valla Paistu maakorralduskomisjoni esimehele H.Lohule, kes jutustab oma kogemustest valitsuse määruse ellurakendamisel. Komisjoni esimees tuletab veel kord valdade aktiivile meelde uusmaasaajate abistamise suurt majanduslikku ja poliitilist tähtsust ning kutsub kõiki seda tööd aktiviseerima. Oma praktilisest tööst kirjutab ta:

---

1 "Sakala" nr.232, 9.aprillil 1946.a.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas.

Kohe pärast valitsuse ja partei määruse nr.81 ilmumist asusime vallas selgitama, kui palju meil leidub veel maatamehi, kes soovivad maad saada, ja kui palju on väikemajapidamisi suurusega alla 12 ha. Selgus, et vallas on veel küllalt neid, kes soovivad maapidajaks hakata. Et vabu maakohti oli, ei tekitanud raskusi nende soovide rahuldamine. 1946.aasta algusest kuni käesoleva ajani on Paistu vallas maad antud üheksale maatamehele ning kolm hoonestatud kohta Isamaasõja võitlejatele. Kolm-neli seesugust on veel otsustamisel, need otsustame kõige kiiremas korras. Kõik need uusmaasaajad asusid kohe hoole ja innuga uusmaakohtadel oma elu rajama.

Lisaks uutele maasaajatele oleme piirimuudatusi ette võtnud ja juurdelõikeid andnud 20 väiketalundile. Eesmärgiks oli muuta need elujõulisemaks. Üks valla eeskujulikumaid uusmaasaajaid Andres Luik sai möödunud aastal 16 ha suuruse uusmaakoha. Nüüd andsime temale 4-hektarise juurdelõike, millega Luige koht muutus märksa elujõulisemaks. Praegu on juurdelõigete ja piiriõgvenduste palveid otsustamisel veel kümmekond.

Uusmaasaajate asumisraskuste kergendamiseks valitsuse ja partei määruse nr.81 kohaselt on Paistu valla täitevkomitee ja maakorralduskomisjon võimaluste piires püüdnud neid varustada elus ja eluta inventariga. Oleme selle tööga jõudnud niikaugele, et meie vallas ei ole praegu enam ainsatki lehmata ja lambata uusmaasaajat. Hobuseta majapidamisi on vallas veel 25. Peame rangelt kinni määruse nr.81 nõudest - mitte anda loomi vallas asuvaile abimajandeile enne, kui uusmaasaajate hulgas on täielikult likvideeritud hobuseta ja lehmata olek.[1]

Selline sõnavõtt ajalehes agiteerib, süvendab uusmaasaajas rohkem kindlust oma tuleviku suhtes kui üldsõnaline juhtkiri või propagandisti vestlus. See näitab faktide najal, kuidas partei polii-

[1] "Sakala" nr.233, 11.aprillil 1946.a.

tika meie talurahva suhtes juurdub iga päev talupoegade praktilises elus. Eesrindlikus Paistu vallas pühendati suurim hoolitsus Nõukogude armee võitlejate perekondadele. Kõik sellised perekonnad varustati esmajärjekorras täielikult loomade ja inventariga ja neile anti enamikus hoonestatud kohad.

Valitsuse määrus uusmaasaajate abistamise kohta nägi ette abinõusid ehitustegevuse hoogustamiseks. Paistu vallas tehti ka selle ülesande täitmiseks tõhusaid eeltöid. 1946.a. esimese kolme kuu jooksul töötati üles kogu 1946.aastaks ettenähtud metsamaterjali fond - 2000 tm ja soove tuli üha juurde. Valla 120 uusmaasaajast viiekümnel oli aprilliks juba tarvisminev ehitusmaterjal käes ja 25 uusmaasaajat vormistas pikaajalise ehituslaenu.

Põhjalik ümberkorraldus sai maareformi käigus teoks ka Tarvastu vallas, kus samuti uusmaasaajate abistamiseks lühikese ajaga palju ära tehti. 1946.aastaks oli vallas kokku 269 uusmaasaajat ja neile lisandus veel 184 juurdelõikesaajat, kes samuti nüüd ei tarvitse enam lisateenistust otsida kulaku juures või mujal. Valla täitevkomitee ja maakorralduskomisjon korraldasid oma selgitus- ja organiseerimistöö nii, et 1.maiks 1946.a. ei olnud vallas välja andmata enam ainsatki hektarit maad. 33 uusmaasaajale, samuti esmajärjekorras Nõukogude armee võitlejate ja sõjainvaliidide perekondadele, anti täielikult hoonestatud kohad ning kokku läks uusmaasaajate kasutusse 303 mitmesugust hoonet. Kuni uute hoonete ehitamiseni (milleks valla täitevkomitee andis 1946.aasta algul välja 80 uusmaasaajale 4500 tm ehitusvuitu) andis valla täitevkomitee kõigile uusmaasaajatele ajutiseks kasutamiseks hädavajalikud ruumid. Uusmaasaajate majapidamiste tugevdamiseks anti 269 majapidamise kohta 283 karilooma, 141 hobust, 135 lammast ja 137 siga,[1] mis võõrandati kulakutelt

---

[1] "Sakala" nr.233, 11.aprillil 1946.a.

ja fašistide käsilastelt või saadi peremeheta jäänud taludest.

See on suur abi äsjastele majapidamise soetajatele ja ajaleht õhutas seda tööd numbrist numbrisse. Ja uusmaa- ning juurdelõigetesaajate arv kasvas kuust kuusse. Kui maakonna parteiorganisatsioon 1946.aasta aprillis oma üldkoosolekul 1946.-1950. viisaastaku ülesandeid arutas ja sõjajärgsest tööst kokkuvõtteid tegi, võidi juba konstateerida, et nõukogude võimult on maad saanud 3675 maatameest ja 2139 vähese maaga talupoega.[1] Seega oli Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määruse nr.81 elluviimise käigus uusmaasaajate arv suurenenud 354 ja juurdelõikesaajate arv 302 võrra.

15.juunist 1946.a. lõpetasid maakorralduskomisjonid oma töö. See aga ei ütle, et maareform oleks täielikult lõpetatud ning selle käigus esinenud vead ja puudujäägid likvideeritud. See töö läks nüüd täielikult valdade täitevkomiteede õlgadele. Võitlust igasuguste moonutuste väljarookimise ning lünkade likvideerimise eest valdades jätkas ka ajaleht "Sakala", kes suure poliitilise tähtsusega ümberkorralduse algusest kuni sinnamaale kaasa tegi. Juhtkirjas "Likvideerida lõplikult maareformi vead"[2] paljastab ajaleht mitut tüüpi moonutused, mis maareformi käigus on ette tulnud ja maakorralduskomisjonide töö lõppedes kõrvaldamata olid jäänud.

Esiteks. Uusmaasaajaile tuleb anda ainult kõlvikuid: põldu, heinamaad, karjamaad. Kõlbmatut maad aga ei pea uusmaasaajaile ja juurdelõikesaajaile mitte andma. Selle põhimõtte vastu on maareformi teostajad Viljandi maakonnas üsna tihti eksinud. Näiteks anti Olustvere vallas uusmaasaaja A.Soolättele suurtalust 8 hektarit kõlbmata raba, kusjuures hea maa jäi vanataluniku kasutada. Teiseks. Siin-seal valdades võib ikka kohata juhtumeid, kus suurtalusid on kärbitud või

---

1 "Sakala" nr.235, 16.aprillil 1946.a.

2 "Sakala" nr.281, 3.augustil 1946.a.

jagatud vaid fiktiivselt, silmakirjalikult. Raudna vallas Harju talust eraldati uusmaakoht talu omaniku pojale, kes teenis armees, maad aga kasutas endiselt suurtalunik ise. Tänassilma vallas Kavassaare talus oli uusmaasaajaks taluniku naisevend, kes pidas talu ühiselt vanatalunikuga ja kasutas uusmaasaajale ettenähtud soodustusi.[1]

Kolmandaks. Saksa okupantide käsilaste talud olid kärbitud küll ettenähtud 5-7 hektari suuruseks, kuid neile oli jäetud liiga palju põldu.[2] Tihtilugu jäi sellistes majanidamistes kogu 5-7 ha talu endine parim põld, seaduse järgi aga võis põldu olla kõige rohkem 1,5 ha.

Neljandaks. Uusmaasaajale oli antud talust küll maa, kuid ei olnud määratud vajalikke elu- ja kõrvalhooneid. Sellistel juhtudel elasid maasaajad küll kärbitud talude hooneis, kuid endine peremees pidas end ikka ainuvalitsejaks, nõudes uusmaasaajalt üüri ja ekspluateerides teda muul viisil. Tänassilma valla Kõõru talus kasutas endine kulak 6-7 eluruumi, uusmaasaaja paigutas aga "ligimesearmastusest" elama oma autokuuri.[3]

Nendele moonutustele lisandus veel üks väga tõsine asjaolu, mis oli maareformi käigus jäänud lahendamata. Paljud kulakud pidasid ikka endiselt sulaseid, teenijaid ja karjaseid, kellel polnud oma maad. Ajaleht paljastas faktid Põltsamaa ja Rimmu vallas. Põltsamaa vallas oli 1946.a. ametlikult registreeritud ainult üks sulane, kuid kontrollimisel selgus neid tervelt 75.[4] Sulased polnud lihtsalt arvele võetud, mis oli tingitud vähesest poliitilisest selgitustööst nende

---

1 "Sakala" nr.281, 3.augustil 1946.a.

2 Sealsamas.

3 Sealsamas.

4 "Sakala" nr.69, 12.juunil 1947.a.

hulgas. Suur osa sulastest oli kirjade järgi talu uusmaasaajad, kuid faktiliselt jätkasid tööd sulastena. Rimmu valla täitevkomitee andmetel ei olnud 1946.aastal vallas ühtegi, kes kasutab võõrast tööjõudu, kuid ainuüksi Kaarli külanõukogus elas 67 sellist peret, kus perekonnapea elukutseks täitevkomitees oli märgitud "juhuslik põllutöö".[1]

"Selliseid fakte tuleb paljastada kõikjal. On tarvis vabastada need "kunstlikud sugulased" ja muud paiukisaajad ekspluateerija mõju alt. Vaja on neile selgeks teha, et võtku maad ja hakaku ise majapidamist looma."[2] Ajaleht kutsus partei-algorganisatsioone ja valdade täitevkomiteesid tegema resoluutse lõpu ekspluataatorliku korra jäänustele Nõukogude Eesti külas.

Partei ja valitsuse määruse täitmine uusmaasaajate abistamise kohta ei kujutanud endast lühiajalist kampaaniat. See jäi parteiorganisatsiooni ja valdade täitevkomiteede tähelepanu orbiiti kuni kollektiviseerimise algamiseni maakonnas. Selle ajaga tehti maareformi tulemuste kindlustamiseks suur töö ja kaaluka panuse sellesse andis ka ajaleht. Ülesannete tutvustamiselt mindi kiiresti üle eesrindlike valdade kogemuste propageerimisele: näiteks 1946.aasta aprillikuu jooksul andis leht edasi kolme valla (Paistu, Tarvastu ja Tänassilma), ühe MTJ ja ühe HMLP kogemused uusmaasaajate abistamisel. Organiseerimistegevuse analüüsimisel laskus ajaleht järjest sügavamale, püstitades ülesandeid partei-algorganisatsioonide ette ning analüüsides nende tööd sellest seisukohast, kuidas see aitab kindlustada maareformi tulemusi. Eriti käib see 1947.aasta kohta, mil partei elu küsimuste käsitlemine muutus süstemaatiliseks.

x x x

---

1 "Sakala" nr.63, 30.mail 1947.a.

2 Sealsamas.

Nii jõudis 1947.aastal järk-järgult lõpule esimene revolutsiooniline ümberkorraldus vabariigi ja Viljandimaa põllumajanduses - maareform, mis andis lõpliku hoobi ekspluataatorlikele tootmissuhetele meie maa põllumajanduses. Nõukogude maareformi läbiviimine aastail 1940-1941 ja 1944-1947 olid esimeseks ja vajalikuks etapiks Eesti NSV arenemisel sotsialismile. Tugevdades proletariaadi diktatuuri ning kindlustades tööliskiassi ja talurahva laiade hulkade liitu, hõlbustas maareform ühtlasi põllumajanduse edasist sotsialistlikku ümberkorraldamist ning lõi selleks vajalikud tingimused.

Võitlus maareformi taastamise ja selle täieliku lõpuleviimise eest oli ajalehele "Sakala" tõsiseks võitlusvõime prooviks. Ehkki ajalehe toimetus neil aastatel alles omandas organiseerimisalast ja ajakirjanduslikku meisterlikkust, tuli ta selle katsega rahuldavalt toime.

2. "Sakala" võitlus masina-traktorijaamade taasloomise eest

Maareformi taastamise käigus sündisid uuesti ka Viljandimaa masina-traktorijaamad, mille vara oli okupatsiooniaastatel laiali tassitud, ruumid rüüstatud ja kaader laiali paisatud. 1941.aastal oli Viljandi masina-traktorijaama teenistuses ümmarguselt 100 töötajat. Nad olid otseses seoses maareformi käigus kujunenud uusmaasaajate rõõmude ja muredega ning neid võis lugeda nõukogude võimu toeks külas, nende kaudu jõudis nõukogude võimu abi vahetult uusmaasaajateni. Nii suhtusid traktorijaama töötajatesse ka okupatsioonivõimud ja seepärast langes see kollektiiv nende tagakiusamise ohvriks. Oku-

okupatsiooniaastatel mõrvati Viljandi masina-traktorijaama 100 töötajast seitse ja 70 pidid pikemat või lühemat aega vanglas viibima.[1] Inimestel aga oli usku nõukogude korra taaskehtestamisse ja nad ei müünud end okupatsioonivõimudele. See kindlus väljendub väga ilmekalt Viljandi masina-traktorijaama töötaja M.Kivisilla käitumises.

August Haavik. Paistu HMLP traktorist 1941a.

Moorits Kivisild, Viljandi MTJ küttelao juhataja 1941.a.

Kogu okupatsiooniaja säilitas ta traktorijaamale kuuluvaid lao- ja kantseleidokumente ning muid pabereid, öeldes:"Teadsin kogu aeg, et neid läheb veel vaja."[2]

Traktorijaamade taastamist tuli alustada rasketes tingimustes. Tarvis oli masinaid ja inventari ning komplekteerida uuesti kaader. See töö peegeldus juba esimestest sammudest ka maakonna ajalehes ja võiks isegi öelda, et traktorijaamadele ning hobulaenutuspunktidele

---

1 "Uus Sakala" nr.5, 12.oktoobril 1944.a.

2 Sealsamas.

pööras ajaleht erilist tähelepanu. Ajalehe järjekindlust traktorijaamade ja hobu-masinalaenutuspunktide taasloomise ja nende töö valgustamisel iseloomustavad järgmised arvud ja faktid. Alates 1. veebruarist 1945, mil ettevalmistused kevadkülviks võtsid suurema ulatuse, kuni 1.juunini, mil maakond lõpetas võiduaasta kevadkülvi, ilmus "Sakala" veergudel masina-traktorijaamade taastamise ja töö kohta 35 mitmesugust materjali, neist kaks juhtkirja, kaks reportaaži, kaks fotoreportaaži ja üks följeton (viimane oli pühendatud traktoristidele, kes kündsid uusmaasaaja asemel kulaku põldu). Kui arvestada, et nimetatud ajavahemikul ilmus 51 ajalehenumbrit, siis tuli keskmiselt kolme numbri kohta kaks MTJ tegevust käsitlevat materjali.

Eriti rohkesti valgustas ajaleht Viljandi MTJ tegevust. (Põltsamaa MTJ kohta oli nende 35 hulgas vaid kolm kirjutist. See oli toimetusel traktorijaamade töö valgustamisel lüngaks, ja olgu öeldud, et Põltsamaa MTJ töötas edaspidi ka tunduvalt halvemini kui Viljandi oma.)

Mis puutub hobu-masinalaenutuspunktidesse, siis nende kohta ilmus materjale veelgi rohkem - 47, neist üks juhtkiri, kaks olukirjeldust ja viis följetoni väärnähtuste kohta HMLP-de komplekteerimisel.

Innustades noorte jaamade ja punktide juhte, selgitades nende ülesandeid, paljastades neid, kes loiult suhtusid masina-traktorijaamadele ja hobu-masinalaenutuspunktidele määratud vara üleandmisse, õhutades sotsialistlikku võistlust remondil ja põllul ning populariseerides häid eeskujusid - kõiges selles lähtus ajaleht põhimõttest, et ilma tõhusa tehnilise abita ei ole mõeldav maareformi järgne külv, vabastatud maakonna esimese külviplaani täitmine.

Viljandi masina-traktorijaama taastamine algas 10.oktoobril

1944.a. (ja juba 12.oktoobril kajastus see kohaliku ajalehe veergudel). Selle töö etteotsa suunati kommunist Elmar Ilves,[1] kes oli 1941.aastal sama traktorijaama direktoriks ja kes 1944.aasta sügisel juba pani tööle traktorijaama Võrumaal, mis vabastati Viljandi maakonnast varem.

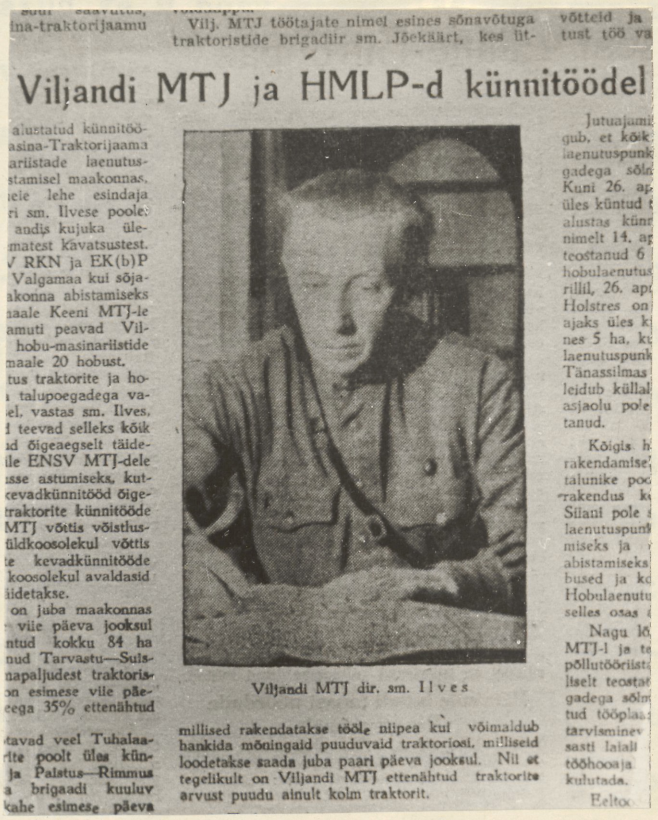

ina-traktorijaamu

Vilj. MTJ töötajate nimel esines sõnavõtuga traktoristide brigadiir sm. Jõekäärt, kes üt-

võtteid ja tust töö va

Viljandi MTJ ja HMLP-d künnitöödel

aluztatud künnitöö-
asina-Traktorijaama
ariistade laenutus-
stamisel maakonnas.
iele lehe esindaja
ri sm. Ilvese poole:
andis kujuka üle-
matest kavatsustest.
V RKN ja EK(b)P
Valgamaa kui sõja-
akonna abistamiseks
aale Keeni MTJ-le
amuti peavad Vil-
hobu-masinariistide
maale 20 hobust.
tus traktorite ja ho-
talupoegadega va-
el. vastas sm. Ilves,
teevad selleks kõik
d õigeaegselt täide-
le ENSV MTJ-dele
sse astumiseks, kut-
evadkünnitööd õige-
traktorite künnitööde
MTJ võttis võistlus-
üldkoosolekul võttis
e kevadkünnitööde
koosolekul avaldasid
idetakse.
on juba maakonnas
viie päeva jooksul
ntud kokku 84 ha
nud Tarvastu—Suis-
napaljudest traktoris-
on esimese viie päe-
eega 35% ettenähtud
tavad veel Tuhalaa-
ite poolt ülesküm-
ja Palstus—Rimmus
a brigaadi kuuluv
kahe esimese päeva

Viljandi MTJ dir. sm. Ilves

millised rakendatakse tööle niipea kui võimaldub hankida mõningaid puuduvaid traktoriosi, milliseid loodetakse saada juba paari päeva jooksul. Nii et tegelikult on Viljandi MTJ ettenähtud traktorite arvust puudu ainult kolm traktorit.

Jutuajami
gub. et kõik
laenutuspunk
gadega sõlm
Kuni 26. ap
üles küntud
alustas künn
nimelt 14. ap
teostanud 6
hobulaenutus
rillil, 26. ap
Holstres on
ajaks üles k
nes 5 ha, k
laenutuspunk
Tänassilmas
leidub küllal
asjaolu pole
tanud.

Kõigis h
rakendamise
talunike poo
rakendus k
Siiani pole
laenutuspunk
miseks ja
abistamiseks
bused ja k
Hobulaenutu
selles osas

Nagu lõ
MTJ-l ja te
põllutööriist
liselt teostat
gadega sõlm
tud tööplaa
tarvisminev
sasti laiali
tööhooaja
kulutada.

Eeltoo

13.novembril 1944.a. arutati Viljandi masina-traktorijaama loomise ettevalmistusi EK(b)P Viljandimaa Komitee büroool, kus anti töö-de kiirendamiseks tähtajad. Otsustati traktorijaama piirkonda (12 valda) luua 13-14 hobulaenutuspunkti ja traktorijaama juhtkond sai ülesande leida 20.novembriks HMLP-dele juhatajad.[2] Mis puutub traktorijaama kaadrisse, siis 34 inimest oli novembriks juba tööle võetud ja üldse oli registreeritud 95 töötajat.[3] Samaks ajaks olid uuesti sisustatud ka traktorijaama töökojad ning korrastatud kütte- ja

1 "Uus Sakala" nr.5, 12.oktoobril 1944.a.

2 EKPA, f.19, nim.19-3, s.-ü.1, l.28. EKP Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

3 "Uus Sakala" nr.5, 12.oktoobril 1944.a.

määrdeainete laod.

Üheaegselt Viljandiga algas ka Põltsamaa masina-traktorijaama taastamine. Tööliste algatusel remonditi hooned, asuti masinate muretsemisele ja korrastamisele. Masinad saadi peremeheta jäänud taludest ja fašistide käsilaste majapidamistest. 1944.aasta lõpuks oli seal moodustatud ka 9 hobu-masinalaenutuspunkti, leitud neile ruumid ja asutud inventari remontimisele.[1]

Hobu-masinalaenutuspunktide komplekteerimine edenes suurte raskustega. Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrusega 6.jaanuarist 1945.a., mis määras kindlaks HMLP-de ettevalmistamise korra ja mille alusel hakati neid komplekteerima, tuli HMLP-d varustada heade tööhobustega, korralike rakmete ja põllutööriistadega. Just selles ilmnes töö käigus palju väärnähtusi ja ajaleht sekkus küsimusse resoluutselt. 1945.a. 24.veebruari juhtkirjas "Otsustavalt parandada hoolitsust HMLP-de eest"[2] analüüsiti olukorda ja tehti järeldus, et ettevalmistused HMLP-de töölerakendamiseks edenevad äärmiselt halvasti. Määruse nr.380 ellurakendamine HMLP-de kasuks oli toimunud paljudes valdades vaid paberil. Maakonna 22 punktist oli selleks ajaks rahuldavas seisukorras vaid kaks - Kabala ja Võisiku.[3] Kes oli siis süüdi? Eeskätt valdade täitevkomiteed ja lisaks neile HMLP-de juhatajad. Terava kriitika osaliseks olukorra eest valla HMLP-s sai Olustvere valla täitevkomitee. Laenutuspunktile oli määratud üheksa kulakutelt võõrandatud hobust, kuid kolm neist olid veel veebruarikuus valla täitevkomitee teadmisel kulakute kasutuses. Täitevkomitee oli lubanud laenutuspunkti talu okupatsiooniaegsel peremehel laenutuspunkti taastamise algul majan-

---

1 "Uus Sakala" nr.36, 27.detsembril 1944.a.

2 "Sakala" nr.23, 24.veebruaril 1945.a.

3 Sealsamas

dist ära viia 5000-6000 kg vilja. Hobused aga said ainult viletsat sooheina. Ajaleht püstitas Olustvere valla täitevkomitee ette konkreetse küsimuse: kui ei võeta kõige kiiremas korras tarvitusele abinõusid olukorra normaliseerimiseks, siis tuleb valitsev olukord kirjutada sihilikkuse arvele ja täitevkomitee tööd kontrollivad organid peavad tegema sellest vastavad järeldused.[1]

Palju sõltus ka HMLP juhatajatest, kes olid jäänud äraootavale seisukohale ega võtnud midagi ette sööda hankimiseks ja punktile määratud vara kokkukogumiseks. Näiteks oli Kõo valla hobu-masinariistade laenutuspunkti juhatajal laialitassitud inventari asukohad teada, kuid ta ei võtnud midagi ette nende äratoomiseks kulakute juurest.[2]

Peamiseks väärnähtuseks, mille vastu ka ajaleht edaspidi oma teraviku suunas, oli see, et kulakud andsid HMLP-dele kõige viletsamad hobused ja põllutööriistad. Rakmeid ja sööta aga paljudel juhtudel ei andnudki. Säärane olukord valitses algul enamikus valdades, eriti Olustveres. Olustverest polnud kuigi palju paremas olukorras Kõo valla HMLP. "Siia on saadud kokku 11 hobust, kellest 6 on ree ees käivaid, 5 aga reel veetavaid." - "Imavere HMLP-s on 12 setukat, tööl need ei käi..."[3] Nii paljastas ajaleht pidevalt hobu-masinariistade laenutuspunktide komplekteerimisel esinevaid vigu, tuues välja süüdlased avastatud väärnähtustes ning tehes väärnähtustest õige järelduse:

"Mida kulak ise on komisjonile pakkunud, selle on komisjon leplikult vastu võtnud, jättes kulakuile häid loomi, inventari, rakmeid jne.

---

1 "Sakala" nr.23, 24.veebruaril 1945.a.

2 Samalsamas.

3 Samalsamas.

On vaja viia kulakuile tagasi nende setukad ja tuua neilt vastu töökõlulised hobused koos rakmete ja muu põllumajandusliku inventariga."[1]

Küllalt oli ka neid juhtumeid, kus oli tegemist otsese sabo-teerimisega. Näiteks paljastas ajaleht kulakute mahhinatsiooni Võisiku hobu-masinariistade laenutuspunktis.[2] Punkti juhatajaks oli sokutatud suurtalunik, kes töi pikkamisi ka teistele kohtadele oma mõttekaaslasi. Valla täitevkomitee vallandas kogu personali, soovitas etteotsa ausad inimesed ja töö hakkas minema.

Nii kõrvaldati järk-järgult paljud puudused hobu-masinariistade laenutuspunktide organiseerimisel ja kevadkülviks said need organisatsiooniliselt enam-vähem jalad alla. Paljud puudused aga jäid püsima ka veel kevadkülviks ja hiljemgi (kaadri valik, tehniline varustatus jne.), mistõttu hobu-masinariistade laenutuspunktid ei suutnud uusmaasaajaile osutada seda abi, mis neilt oodati. Nende võimsus ei rahuldanud esiteks maakonna vajadusi ja teiseks - 1945. aasta plaanist täideti vaid 81,3 protsenti (1946.a. veelgi vähem).

3. Võidnaasta külviplaan kui esimene samm plaanimajandusele. Võitlus uue suhtumise eest töösse ja riiklikesse ülesannetesse

1945.aasta saabudes algasid ettevalmistused võidukevade külviks, võitlus esimese riikliku plaani realiseerimise eest. Ettevalmistusi alustasid noored masina-traktorijaamad ja riigimõisad, alles organiseerimisjärgus olevad hobu-masinariistade laenutuspunktid,

1 "Sakala" nr.23, 24.veebruaril 1945.a.

2 "Sakala" nr.24, 27.veebruaril 1945.a.

abimajandid, masinaühistud ja talupidajad. Paljudele uusmaasaajatele oli see üldse esimene külv omal maal. Seepärast osutasid partei maakonnakomitee ja maakonna täitevkomitee sellele erilist tähelepanu kui kampaaniale, mis peab panema aluse edasisele plaanipärasele tööle ning uuele suhtumisele töösse ja riiklikesse ülesannetesse. Selle eesotsas oli partei maakonnakomitee koos kõigi oma propaganda- ja agitatsioonitöö organite, eeskätt aga oma ajalehega. Kuivõrd suurt osa pidi ajaleht esimeses külvikampaanias etendama, seda näitavad partei maakonnakomitee büroo otsused, mis võeti vastu 1945.aasta kevadkülvi ettevalmistamise ja läbiviimise käigus.

30.jaanuaril oli päevakorras Viljandi masina-traktorijaama direktori E.Ilvese ja maakonna täitevkomitee maaosakonna juhataja J.Reimetsa aruanne ettevalmistuste käigust kevadkülviks. Selgus, et inventari remonti pidurdab sepasüte puudus. Otsusesse võeti punkt: "Kohustada ajalehte "Sakala" organiseerima oma veergudel õpetust, kuidas kohapeal põletada süsi ja neid kasutada, aidates kaasa söepõletamise organiseerimisele igas vallas."

27.veebruaril arutati Põltsamaa masina-traktorijaama ja tema HMLP-de ettevalmistamist kevadkülviks. Selgus, et hobuseid ja traktoreid kasutatakse kõrvalisteks töödeks, mitte aga uusmaasaajate abistamiseks. Büroo andis "Sakalale" ülesande jälgida, et ükski traktor ega masin ei läheks tööle kulaku ega muu juba järjel oleva talupidaja juurde.

20.märtsil 1945 tehti kokkuvõtteid masina-traktorijaamade ja hobu-masinariistade laenutuspunktide valmisolekust kevadtöödeks. Jälle pöörduti nõudmisega parteikomitee häälekandja poole: teravalt kritiseerida MTJ-de ja HMLP-de juhte, kes lohakalt valmistuvad kevadeks, populariseerida parimate kogemusi.

Ja nagu hilisemad materjalid näitavad, pidas toimetus neid näpunäiteid silmas, tõstes kevadkülvi teema mitmest vaatevinklist leheveergudele kohe pärast selle päevakorda võtmist maakonnaorganites.

Kevadkülvi teema oli ajalehe veergudel pidevalt ja mitmekesiselt. Seda iseloomustavad ühest küljest kevadkülviks valmistumise perioodil avaldatud juhtkirjad:

30.jaanuaril - "Kogu tähelepanu külviplaani täitmise eeltöödele" (plaani selgitamine ja koostamise käik);

20.veebruaril - "Eelseisvad kevadtööd nõuavad tõsist tähelepanu" (veojõu ettevalmistamine külviks);

27.veebruaril - "Noorte ülesanded kevadkülvil":

3.märtsil - "Tugevdada poliitilist valvsust kevadkülvil";

10.märtsil - "Rahvamajad ja kevadkülv";

15.märtsil - "Anton Mardo patriootlik algatus" (külvamine Punaarmee fondi);

22.märtsil - "Poliitilise selgitustöö tähtsus kevadkülvil";

27.märtsil - "Kevadkülvile vastu sotsialistliku võistlusega";

31.märtsil - "Agronoom ja kevadkülv":

3.aprillil - "Tugev töödistsipliin tagab külvi edukuse";

10.aprillil - "Lõpetada kiiresti traktorite ja põllutööriistade remont":

12.aprillil - "Võitlusprogramm kevadkülviks";

14.aprillil - "Kullamaa valla üleskutse" (sotsialistliku võistluse organiseerimine).

Nii avaldas ajaleht üksnes külvi ettevalmistuste käigus 13 juhtkirja. Igas kolmandas numbris oli kevadtööde teemaline juhtkiri. See väljendab toimetuse väga tõsist tähelepanu maareformiaegse külvi

ettevalmistamisele. Lisaks sellele ilmusid regulaarselt kaks korda kuus külviteemalised erileheküljed.

Esimeseks ülesandeks oli külviplaani viimine iga valla, iga külanõukogu ja iga talupidajani. Ajaleht püstitas ülesandeid valdade täitevkomiteedele, kommenteeris maakonna külviplaani ja selle täitmise suurt poliitilist tähtsust, õhutas talupidajaid ja valdu plaani ületama, andis rohket informatsiooni seemne varumisest plaani täitmiseks, paljastas kulakute mahhinatsioone jne.

Maakonna külviplaan oli 1945.aasta kevadeks: teravilja 33 100 hektarit, ehk 6000 hektarit rohkem kui okupatsiooniajal, kartulit 7000, söödajuurvilja 4000, üheaastast põldheina 9100, lina 1000 ja köögivilja 500 hektarit. 16 300 ha põldu oli planeeritud kesaks.[1] Kogu kevadkülvi plaan oli okupatsiooniaegsest külvipinnast 20 protsenti suurem. Kogu see külviplaan oli vaja valdade ja talude vahel jaotada ja pärast suuri maakorraldusi oli see lühikese ajaga küllaltki keeruline ülesanne. Tuli kindlaks teha iga talu põllupinna suurus, planeerida külvid nii, et ükski hektar ei jääks seemendamata. Jaanuaris saadeti külviplaan valdadesse. Paljude valdade juhtivad töötajad aga hakkasid kohe otsima objektiivseid põhjusi külviplaani jaotamisega venitamiseks, tuues vabanduseks talvetingimusi, lumekatet, mistõttu ei saa ülevaadet uusmaasaajatele ja juurdelõikesaajatele väljaantud külvikõlbliku põllupinna suuruse kohta jne. Ajaleht paljastas selliste vabanduste otsijate loiduse ja tõi neile vastukaaluks Viljandi valla täitevkomitee kogemused külviplaani jaotamisel üksikmajapidamiste vahel.[2] Ajaleht näitas, et sealses vallas alustati eeltöid aegsasti ja jaanuari lõpul võidi juba asuda külviplaanide koostamisele talude jaoks. Valla täitevkomitee rakendas sellele tööle kogu vallaaktiivi ja külavolinikud, kes tunnevad

1 "Sakala" nr.12, 30.jaanuaril 1945.a.
2 Sealsamas.

oma piirkonna talude maid, ning ühiselt tehti ettevalmistus kiiresti. Ajaleht soovitas seda teha kõigis valdades ja rõhutas ühtlasi, et aktiivi töölerakendamine külvi eeltöödes on eelduseks aktiivi abile ka külvi organiseerimisel.

18.veebruaril peeti maakonna kõigis valdades rahvarohked talurahva koosolekud, kus selgitati külviplaani, seemne vajadust ja saamise võimalusi plaaniliseks külviks, arutati aktiivi ülesandeid töötajate mobiliseerimisel külviplaani täitmisele. Rahvakoosolekutel võeti elavalt sõna ja see oli heaks selgitustöö vormiks, mida ka ajaleht seekord ja edaspidi selgitustööks kasutas.

5.märtsiks jõudis külviplaani koostamine valdades põhiliselt lõpule. Igas vallas aga jäi veel küllalt reserve külvipinna suurendamiseks, külvamiseks üle plaani. 15.märtsi numbris toobki "Sakala" kõigile eeskujuks Viljandi ja Holstre valla, kes lõpetasid esimestena külviplaani koostamise ja otsustasid võtta rohkem põldu külvi alla kui riiklikus plaanis ette nähtud. Nii planeeris Viljandi vald rohkem külvata 97 ja Holstre vald 82,7 hektarit.[1] Samas kutsus ajaleht üles kasutama võimalusi külvipinna suurendamiseks kõigis valdades. Kaks nädalat hiljem tõi ajaleht ära selgitustöö esimese vilja: vahepeal suurendati maakonna külviplaani 3000 hektari võrra,[2] kuid 11 valda leidsid võimalusi ka suurendatud plaani ületamiseks. Kõpus planeeriti seda teha 152, maakonna väikseimas - Holstre vallas 93 hektari võrra.[3] Nii jõudis külviplaan iga töötava talupidajani ja iga uue patriootliku algatusega süvenes valmisolek plaani täitmiseks ja ületamiseks.

Paljud talupidajad võtsid kevadkülvi eeltööde käigus kohustuse külvata üle plaani vilja Punaarmee fondi. Selle algatajaks oli aja-

1 "Sakala" nr.31. 15.märtsil 1945.a.
2 "Sakala" nr.24, 27.veebruaril 1945.a.
3 "Sakala" nr.36, 27.märtsil 1945.a.

leht, tuues küsimuse lehe veergudele eeskujuna Järvamaalt, kus Särevere valla Kirbu talupidaja Anton Mardo otsustas oma 16 hektari suurusel maal seemendada üle külviplaani pool hektarit Punaarmee fondi,[1] ning juhtides seejuures kõigi talupidajate tähelepanu võimalustele külvipinna suurendamiseks. "Suurendage külvipinda, seemendage igas talus tükike põldu Punaarmee fondi, meie ühisesse võidufondi!" kutsus üles naabermaakonna talupidaja. Anton Mardo algatust toetas ajaleht juhtkirjaga "Anton Mardo patriootlik algatus"[2] ning mitme järgneva materjaliga rubriigis "Anton Mardo eeskujul".[3] Hea algatus leidis maakonnas vastukaja ja paar numbrit hiljem teatas leht juba, et Pajusi valla noored külvavad Punaarmee fondi 2 ha vilja, Kõpu valla talupidajad 7 ha, Viiratsi riigitalund 5 ha jne. Edasi jälgis ajaleht patriootliku algatuse levikut järjekindlalt. 5.aprilli numbris ilmus juba sõnum "Viljandimaal külvatakse Punaarmee fondi 184,7 ha". Viljandi vald lubas 39,3, Suislepa 26 ha jne. Järgnevad arvud 200,6; 290,2; ja 21.aprillil tegi ajaleht algatuse levikust kokkuvõtte: Viljandimaal otsustas külvata Punaarmee fondi 1360 talupoega kokku 382,8 hektarit vilja.[4]

Nimetatud patriootliku algatuse levik oli üheks esimeseks näiteks uute suhete arengu kohta külas, uue suhtumise näiteks ülesannetesse riigi ees, isiklike ja riiklike huvide ühendamise kohta. Neid näiteid külas oli muidugi märgatavalt rohkem kui ajaleht neid avaldada suutis, ühest kasvas välja teine.

Väga teravaks kujunes kevadkülvi eel seemne küsimus ja tööloomade andmine uusmaasaajatele. See kulges terava klassivõitluse õhkkonnas. Nagu maareformi käsitlemisel märgitud, õhutas ajaleht ka

---

1 "Sakala" nr.69, 22.märtsil 1945.a.
2 "Sakala" nr.31, 15.märtsil 1945.a.
3 "Sakala" nr.33, 20.märtsil 1945.a.
4 "Sakala" nr.47, 21.aprillil 1945.a.

külvikampaanias klassivõitlust, eesmärgiga isoleerida kulakud ja fašistide käsilased ning luua nende vastu endiste sulaste ja kehvikute ühisrinne. Sellele olid pühendatud juhtkirjad "Tugevdada poliitilist valvsust kevadkülvi läbiviimisel" (3.märtsil) ja "Selgitustöö tähtsusest kevadkülvil" (22.märtsil).

Teades, et uusmaasaajal puudub seemnevili, hakkasid kulakud oma tarvidusest ülejäävat vilja peitma, samuti varjama loomi, et neid mitte uusmaasaajale üle anda. Ajaleht paljastas kulakute veelgi alatumaid tegusid, kus nad selleks, et uusmaasaaja ei saaks temale antud hobust kasutada, vigastasid selle enne üleandmist. Kõrvuti sellega tõi ajaleht avaliku arvamuse ette ka neid valdade juhtivaid

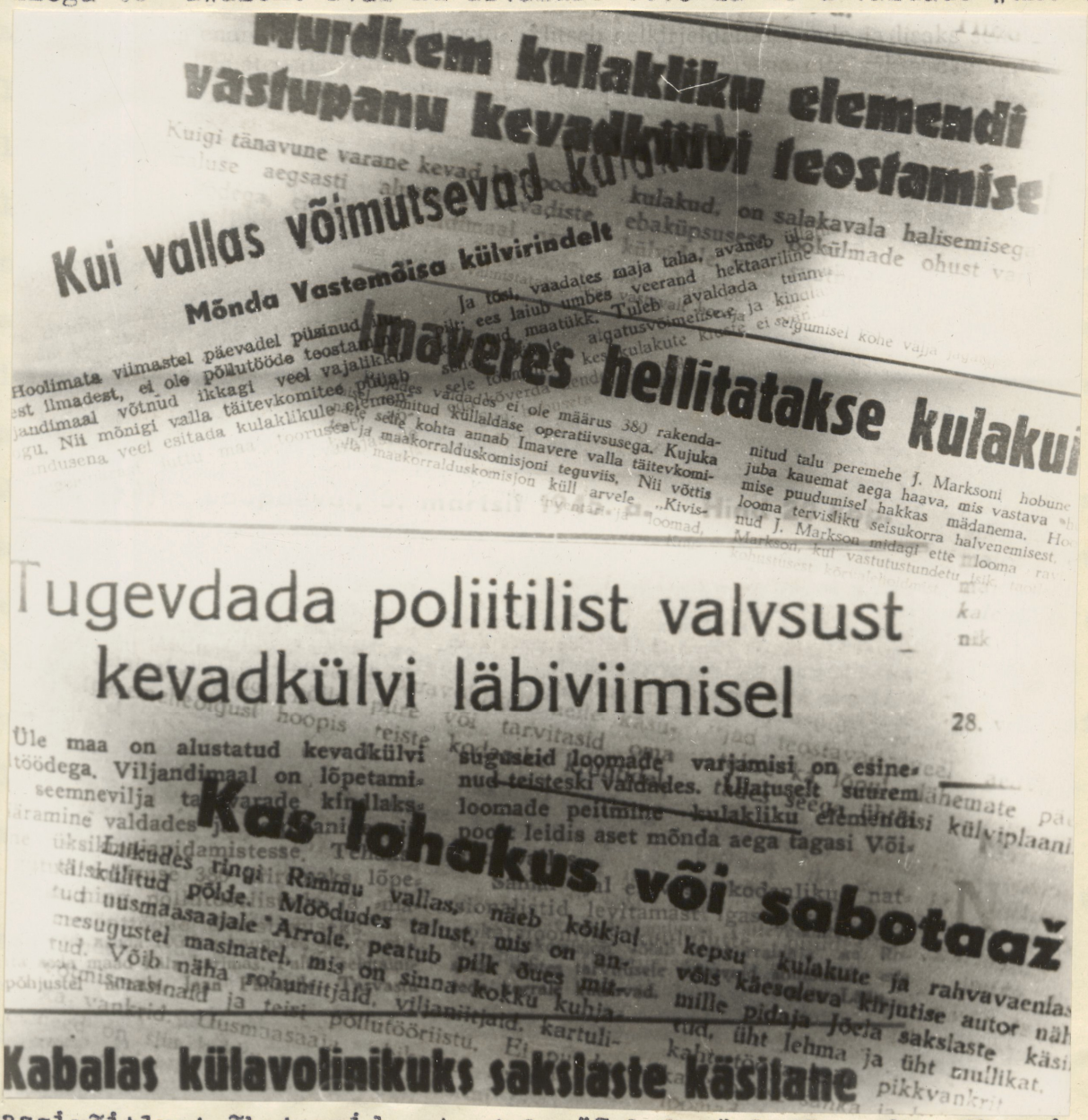

Murdkem kulaklikku elemendi vastupanu kevadkülvi teostamise

Kui vallas võimutsevad kulakud

Mõnda Vastemõisa külvirindelt

Imavere hellitatakse kulaku

Tugevdada poliitilist valvsust kevadkülvi läbiviimisel

Kas lohakus või sabotaaž

Kabalas külavolinikuks sakslaste käsilane

Klassivõitlust õhutavaid materjale "Sakalas" 1945.a. kevadkülvi eel.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

töötajaid, kes bürokraatlikult venitasid uusmaasaajale ettenähtud loomade või inventari üleandmisega, püüdes mitte minna teravasse konflikti külakurnajaga. Ajaleht kutsus töötavaid talupoegi paljastama selliseid kulakute ees lipitsejaid ja partei maakonnakomitee tegi igast avastatud juhtumist karmid järeldused.

5.märtsil 1945.a. algas Viljandi ja Põltsamaa masina-traktorijaamas töölepingute sõlmimine valdade hobusteta talupoegadega. Esimeseks uusmaasaajaks, kellega leping sõlmiti, oli Viljandi valla Maiste talus elunev Jaan Evert.[1] Lepingute sõlmimine algas paralleelselt ka hobu-masinariistade laenutuspunktides, kusjuures esimesel aastal sõlmiti lepingud ainult ühe tööperioodi peale, mitte kogu põllumajandusaasta tööde peale nagu järgnevatel aastatel. Lepingud sõlmiti lühikese ajaga ja ettevalmistused kevadkülviks lähenesid lõpule. 15.märtsiks täitis Viljandi masina-traktorijaam traktorite remondi plaani ja 9.aprilliks oli kogu masinpark põlluleminekuks valmis.[2] Remondiplaani täitis Viljandi MTJ esimesena vabariigis. See oli võiduaasta esimene suurem töövõit. Seda sepistanud kollektiivi eesotsas oli töökoja juhataja Sepp, kes töötas sõja-aastail tagalas MTJ brigadirina. Esimestel remondikuudel oli töökojas rohkesti raskusi, kuid paljud neist ületati tänu leidlikele töötajatele. Sepp Tammekivi algatusel hakati kasutama sepasüütele lisaks kaseklotse, millega hoiti kokku 50 protsenti sepasüsi.[3] Samuti tekitas muret tagavaraosade puudus. Tänu mehaanik Tehvandile hakati mõningaid osi valmistama kohapeal ja need osutusid niisama kvaliteetseteks kui tehases valmistatud.

Külvi eel korraldati traktorijaamas traktoristide kursused, mida

1 "Sakala nr.65, 6.märtsil 1945.a.
2 "Sakala" nr.81, 12.aprillil 1945.a.
3 Sealsamas.

juhatasid lektoritena vanemmehaanik Sepp ning staažikad traktoristid Kivisild ja Martinson. Nii täiendus traktoristide pere 12 uue mehhanisaatoriga ja see kujunes võidukülviks küllaltki tugevaks. Üheks paremaks loeti J.Arumäge, "kes tuli 1941.a. traktoristide vahelises töövõistluses maakonnas esikohale".[1]

Viljandi masina-traktorijaama saavutusi 1945.aasta kevadkülvi ettevalmistamisel hinnati NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi rändpunalipu ja 20 000-rublase preemiaga.[2] Viljandi masina-traktorijaam tuli Nõukogude Liidu 5600 traktorijaama hulgas esimese 30 hulka.

Märtsis tõi ajaleht oma veergudele sotsialistliku võistluse organiseerimise kevadkülvil. Nimelt kuulutasid Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EKP(b)P Keskkomitee oma 6.veebruari määrusega välja võistluse kevadkülvil vabariigi parima maakonna, valla, masina-traktorijaama ja hobu-masinariistade laenutuspunkti nimele, pannes igaühele neist välja vabariikliku rändpunalipu. Võistlustingimused

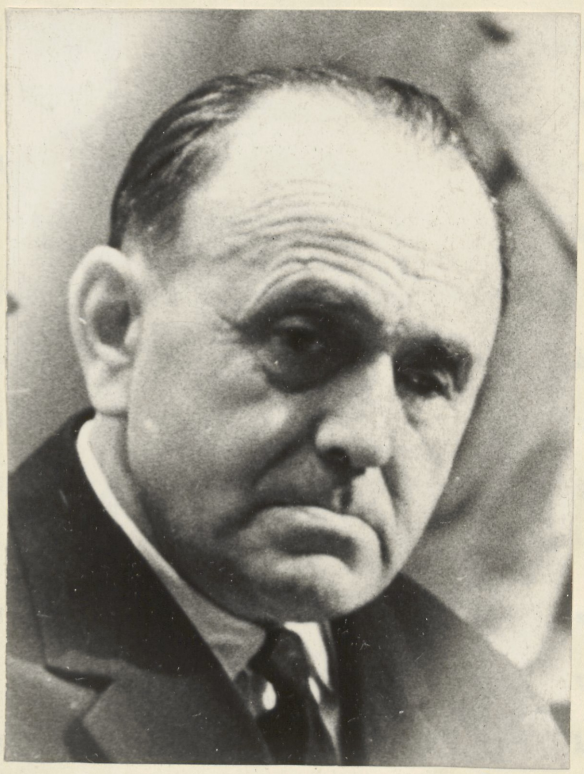

Karl Kalja,
Viljandi MTJ direktori
asetäitja poliitilisel alal
1945-1950.

1 "Sakala" nr.81, 12.aprillil 1945.a.
2 "Sakala" nr.88, 28.aprillil 1945.a.

avaldati ka "Sakalas"[1] ning koos sellega viis leht maatöötajateni maakonna põllumajandusaktiivi poolt vastuvõetud kohustuse - lõpetada külv 31.maiks. Et tööd saaksid põldudel õigeaegselt käima, püstitas ajaleht loosungi: kõik hobu-masinariistade laenutuspunktid 15.aprilliks täielikku töökorda! (Selle täitmise kontroll jätkus pidevalt.)

Sotsialistliku võistluse mõte leidis elavat toetust kõikjal. Kui Viljandi masina-traktorijaama kollektiivile 13.mail üleliiduline rändpunalipp üle anti, võtsid mehhanisaatorid kohustuse täita kevadtööde plaan 125-protsendiliselt ning kutsusid võistlema vabariigi kõik traktorijaamad.[2]

Karksi valla talupojad esitasid võistlusüleskutse Tuhalaane valla talupoegadele, kohustudes kevadkülvi käigus seemendama ka riigi reservfondi maad. Rimmu astus võistlusse Paistu vallaga, Olustvere kutsus välja Kõo valla jne. Tänu pidevale selgitustööle ja positiivsete eeskujude propageerimisele jõudis võistlus üha sügavamale. Valdadest kandus see küladesse, küladest üksikute töötajateni. Raudna valla Koigu ja Rabina küla talupojad kutsusid võistlema valla kõik külad, kohustudes ise ületama kevadkülvi plaani 5 protsendi võrra, kusjuures iga külavolinik ja uusmaasaaja külvab Punaarmee fondi 0,5 hektarit vilja.[3] Võisiku valla külavolinik Jaan Sild kutsus võistlusse valla teised külavolinikud, Imavere valla külavolinik Feodor Keresent kutsus üles lõpetama kevadkülv 31.maiks, sama valla Järavere masinaühistu traktorist Johannes Tiits algatas võistlust masinaühistute traktoristide vahel.

Sellises õhkkonnas algasid võiduaasta kevadised põllutööd. 6.aprillil algas maakonnas kevadkünd. Esimese künni tegid Holstre

---

1 "Sakala" nr.36, 27.märtsil 1945.a.
2 "Sakala" nr.57, 15.mail 1945.a.
3 "Sakala" nr.43, 12.aprillil 1945.a.

valla Kampsu talu uusmaasaaja Jaan Õmblus ja Rimmu valla Karise küla juurdelõikesaaja Juhan Lunter. 13.aprillil alustas maakonnas esimesena kündi Raudna hobu-masinariistade laenutuspunkt uusmaasaaja August Lehtoja põllul, järgnesid Paistu ja Vastemõisa HMLP. 19. aprillil sõitis põllule esimene Viljandi MTJ traktoribrigaad - Suislepa ja Tarvastu valda. 20.aprillil läksid traktorijaama masinad Paistu ja Rimmu valla põldudele.

Agitatsioon tööde kiirendamise eest põldudel algas ajalehe veergudel kohe. Viivitamatult ilmusid avalikkuse ette künnitöö eesrindlased ja mahajääjad. Peamine rõhk oli pandud traktorijaamade ja hobu-masinariistade laenutuspunktide tööle kui otsustavale tegurile maareformi aegses kevadtööde kampaanias. Tööd valdades läksid hoogu ja 24.aprilli numbris võis "Sakala" teatada juba esimesest külvist Viljandimaal. Selle tegi 22.aprillil Paistu valla uusmaasaaja Mihhail Puppart.[1]

Mai algusest seadis ajaleht sisse kontrolli külvi eel võetud kohustuste täitmise üle. 12.mail võis leht juba ära tuua innustava teate: Viljandi MTJ täitis 11.mai õhtuks esimesena vabariigis kevadkünni plaani. Seejuures populariseeriti jaama noortebrigaadi A.Verniku juhtimisel, kes täitis oma kohustuse juba 28.aprillil. Brigaadi kuulusid tublid noored E.Purga, A.Kullamaa, T.Liikk, A.Mävik, A.Toomiste ja A.Grossthal. 17-aastane Arnold Grossthal lõpetas kevadel kolmekuulised kursused ja hoolimata vähestest kogemustest kündis kevadel 103 hektarit. Tema abiliseks oli 16-aastane Tiit Liikk ja töö käis kahes vahetuses. Vahetusenormiks oli 2,1 ha, nemad kündsid aga pidevalt üle nelja.

31.maiks oli Viljandi masina-traktorijaamal kevadkünni plaan täidetud 200-protsendiliselt, kusjuures Harri Verniku noortebrigaad

---

[1] "Sakala" nr.48, 24.aprillil 1945.a.

täitis oma ülesande 320-protsendiliselt, künides kokku 301 ha. Brigaad oli selle näitajaga vabariigi parim. Kokku täitis Viljandi MTJ oma plaanid 1945.aasta kevadkülvil 250-protsendiliselt. 600 hektari suurune künniplaan täideti 15 päevaga ja kokku tehti töid 1930 pehmekünnihektari ulatuses. Selle saavutusega tuli Viljandi MTJ teist korda järjest vabariigi sotsialistliku võistluse võitjaks ning kollektiivile sai osaks teine üleliiduline rändpunalipp ja preemia.[1]

Alates 17.maist seadis ajaleht oma veergudel sisse regulaarsed sotsialistliku võistluse kokkuvõtted valdade vahel, kusjuures pidevaks loosungiks oli - "Lõpetame külvitööd 31.maiks!" Tähtaja möödumisel kontrollis ajaleht, kuidas lubajad on sõna pidanud. Plaanist oli täidetud 99,4 protsenti, kusjuures üheksal vallal (Rimmu - 108,4%) oli külviplaan ületatud. Seega oli eesmärk põhiliselt saavutatud ja maakond ületas võiduaasta kevadkülvi plaani lõppkokkuvõttes 2792 hektari võrra.[2]

Nagu öeldud, pani ajaleht pearõhu sotsialistliku sektori masinate tööle kevadkülvil kui maakonna põllumajanduse tehnilise baasi perspektiiviga osale. Ja sotsialistliku sektori üleolek erasektorist tuli ilmekalt välja juba esimeses külvikampaanias. Maakonna kahes traktorijaamas oli kevadel kokku 23 traktorit ja need kündsid kokku 2480 hektarit, ehk 108 hektarit traktori kohta. Erasektoris töötas 130 traktorit (arvult muidugi tunduvas ülekaalus), kuid need kündsid kokku 4343 hektarit, ehk 33,4 hektarit masina kohta. Seega oli sotsialistliku sektori tehnika kasutamise efektiivsus 3,3 korda suurem.[3]

---

1 "Sakala" nr.134, 14.augustil 1945.a.

2 "Sakala" nr.65, 2.juunil 1945.a.

3 EKPA, f.19. nim.19-3, s.-ü.35, l.4. EKP Viljandimaa Komitee aruanne 1944.a. septembrist 1945.a. novembrini.

Külviplaani edukas täitmine oli nõukogude võimu, parteiorganisatsiooni, uusmaasaajate ja sotsialistliku sektori esimene tõsisem võit pärast maareformi põllumajanduses. Selle käigus ilmnesid mitmed esimesed sotsialistliku töössesuhtumise elemendid, nagu sotsialistlik võistlus, püüd ületada riiklikke kohustusi, külvamine Punaarmee fondi, vastastikune abistamine, linna abi maale, tugevnev rinne kulakluse isoleerimise eest jne. See pani aluse põllumajanduse plaanipärasele arendamisele ja uue töössesuhtumise edasisele laienemisele talupoegade hulgas, kulakluse mõju väljatõrjumisele külast ja selle kui klassi likvideerimisele.

Kevadkülvile lisandus teine plaaniline ülesanne - vilja ja teiste põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste täitmine. See oli samuti riiklik ülesanne ja ka selle täitmisel oli maakonna ajaleht järjekindlaks agitaatoriks, mitmete heade algatuste populariseerijaks. Üheks selliseks töötavate talupoegade patriotismi avalduseks oli punavooride organiseerimine, normide täitmine esimesest viljapeksust enne tähtaega. Punavooride organiseerimise tõstis ajaleht üles juba varem, 1944.aasta lõpul. Materjal pealkirjaga "Punased voorid. Miks ei organiseerita neid meil?"[1] käsitles Valgamaa Kaagjärve valla ning Tartumaa Kambja valla talupoegade toredat eeskuju. Nad ühinesid mitmekümne-hobuseliseks vooriks ja viisid ühiselt põllumajandussaadusi riiginormide katteks. Viljandimaal oli selline asi uus ja ajalehe soovitus leidis kõlapinda. Peaaegu üheaegselt Kaagjärve ja Kambja valla talupoegade algatusega andis ajaleht maakonna talupoegadele läbimõtlemiseks ja eeskuju võtmiseks Pärnumaa Audru valla talupidaja Aleksander Punsilla patriootliku teo. See Pärnumaa talupoeg andis riigile 5640 kg kartuleid ja köögivilja, kusjuures norm oli tal vaid 72 kg.[2]

1 "Sakala" nr.33, 19.detsembril 1944.a.
2 "Sakala" nr.32, 16.detsembril 1944.a.

Esimesena leidis maakonnas vastukaja Aleksander Puusilla algatus. Juba nädal hiljem saabusid ajalehele töötajate kirjad, milles kõneldi soovist ületada riiklikud normikohustused. Raudna valla talupidaja Niina Koorits täitis oma teraviljanormi 150-, piima-, liha- ja kartulinormi 110-140-protsendiliselt. Tuhalaane talupoja August Naistemi teraviljanormiks oli 90 kg, kuid ta andis 450 kg. Pajusi vallast Arnold Martin täitis teraviljanormi kaheksa- ja kartulinormi neljakordselt. Need eeskujud olid seda mõjuvamad, et ajaleht kõrvutas nendega pidevalt normikohustuste täitmisest kõrvalehoidjaid, eriti kulakuid. Kindlasti pani paljusid mõtlema lehes toodud näide sellest, et August Kangilaskil, kellel on ainult 3,4 hektarit maad ja kelle hooned hävisid sõja ajal, müüs riigile üle normi 2200 kg vilja. Samuti näide Olustvere valla talupidajast Aleksander Jürmanist, kellel teenisid kaks poega armees ja on seega normidest vabastatud, kuid kes siiski andis riigile 491 kg vilja ja 840 kg kartuleid.[1] See on tõeline patriotism, täielikult uus suhtumine oma huvidesse ja riigi vajadustesse.

"Esimene punane voor Viljandimaal. Paistu valla talupidajate eeskujulik algatus" - sellise pealkirjaga artikli võis "Sakala" avaldada üksteist päeva pärast küsimuse ülestõstmist. "26.detsembri lõuna paiku saabus Paistu vallast Viljandisse esimene punane voor Viljandimaal. Punase lipuga ehitud voor koosnes 18 hobuveokist ning tõi vastuvõtupunkti nende valla talupoegade saadusi, kellel endal puudusid veovõimalused. Punase voori organiseerijaks oli Paistu valla Maiste talu pidaja Gustav Lokk."[2] "Paistule järgnesid Tarvastu ja Holstre vallad," teatas ajaleht kolm päeva hiljem. Mõnnaste küla talupidajad tõid 30-veokilises vooris riigi salve 10 000 kg vilja, Holstre valla talupidajad korraldasid oma punavoori uusaastapühal.

---

1 "Sakala" nr.36, 27.detsembril 1944.a.

2 "Sakala" nr.38, 30.detsembril 1944.a.

Kaks uut nähtust levisid maakonna talupoegade hulgas, võttes üha kollektiivsema iseloomu. 1945.aasta veebruaris ühinesid Tänassilma valla talupojad järjekordseks punavooriks ja esitasid üleskutse viljapunavooride korraldamiseks kogu vabariigi talupoegadele. Õisu riigimõisa töötajad aga pöördusid selletaolise üleskutsega Eesti NSV kõigi riigimõisade poole. 1945.aasta riiginormide tasumise käigus lisandus punavooride vormile veelgi uusi jooni. Tarvastu valla Mõnnaste küla talupidajad otsustasid korraldada punavoori vilja viimiseks riigile. Et aga küla mitmel talupidajal oli vili peksmata, eraldas uusmaasaaja Lillimägi oma saagist normiks mineva terade koguse ning laenas ülejäänu teistele, kes soovisid vooriga ühineda. Oma küla mehe eeskujule järgnes ka uusmaasaaja G.Rammul, kes oli normist vabastatud. Ta viis punavooriga Punaarmee fondi 220 kg vilja ning laenas vilja ka mitmest punavoorist osavõtjaile. Olustvere külanõukogu esimees A.Metsa oli 66-aastane ja normidest vaba. Ta viis punavooriga Punaarmee fondi 660 kg leivavilja. Võtkem eeskuju nendest! - agiteeris ajaleht. Üheaegselt agitatsiooniga ei unustanud toimetus hetkekski ka neid, kes normide täitmisega venitasid või sellest kõrvale hiilisid. Kui 1945.aastal kuulutati välja valdade, külanõukogude ja külade sotsialistlik võistlus viljavarumisel, oli lehel võistluskokkuvõtete tegemisel alati ruumi ka mahajääjate jaoks. Need, eriti kulakud, said avaliku hukkamõistu osaliseks. Eesrindlaste nimed aga figureerisid pidevalt juhtkirjades, autahvlites, rubriigipealkirjades, informatsioonides, olukirjeldustes ja muudes ajakirjanduslikes vormides.

Viljavarumine võiduaasta saagist toimus ägeda klassivõitluse õhkkonnas, kuid maakond ei jäänud riigi ees võlglaseks. Suurt osa selles etendasid kahtlemata need kaks talupoegade patriootlikku liikumist, mille juurutamine tuleb lugeda maakonna ajalehe suureks teeneks. Uus suhtumine kohustustesse riigi vastu süvenes järgnevatel

aastatel veelgi ja 1947.aastal täitis maakond oma normikohustused riigi vastu juba esimesena vabariigis, andes riigile üle plaani 50 000 puuda vilja ning maakond tervikuna sai tubli saavutuse eest esmakordselt vabariigi organite tänu osaliseks. Varem oli see müügikohustuste täitmise eest osaks saanud Raudna, Olustvere, Taevere ja Rimmu vallale ning Puistu külanõukogule.

4. "Sakala" osa maakonna parteiorganisatsiooni võitlusvõime tõstmisel

14.detsembril 1946.a. tuli kokku maakonna parteiorganisatsiooni II konverents, kus tehti kokkuvõtteid ka partei siseorganisatsioonilisest tööst. Vabastamisest möödunud kahe aastaga oli tehtud sel alal tõhus töö. Partei-algorganisatsioone oli nüüd 45, ehk kolm korda rohkem kui 1945.aastal novembrikuus. Enamik algorganisatsioone aga oli väikesearvulised (ainult 12 algorganisatsioonis oli üle 10 liikme),[1] endiselt vähe kommuniste oli maal ja nende mõju ei ulatunud veel igale alale. Algorganisatsioonides, eriti valdades, oli juurdunud väär tööstiil. Poliitiline selgitustöö lahutati majanduslikest ülesannetest, järjekindla selgitustöö asemel olid mitmed algorganisatsioonid ja parteiorganisaatorid hakanud administreerima, dubleerima valdade täitevkomiteesid. Nii oli isegi suure kommunistide arvuga algorganisatsiooni mõju väike. Karksi valla algorganisatsioon oli maakonnas suurim - 13 kommunisti,[2] kuid selgitustöö vallas oli nõrk ja selle tagajärjeks mahajäämus kõigis majanduslikes kampaaniates.

1 "Sakala" nr.147, 14.detsembril 1946.a.
2 Sealsamas.

Sellest lähtudes tõstis II parteikonverents teravalt päevakorrale partei-algorganisatsioonide tugevdamise, maakonnakomitee ja algorganisatsioonide tööstiili parandamise, aktiivi kasvatamise ning partei ridade kasvu.[1]

Parteiorganisatsiooni tugevdamisel oli suur osa täita parteikomitee häälekandjal, kelle ülesandeks oli tutvustada rahvale partei ülesandeid ja eesmärke ning algorganisatsioonide tööd, liites sellega valdade aktiivi partei-algorganisatsioonidega ning aidates neil valmistuda parteisse astumiseks. Samuti oli ajalehe kohuseks analüüsida parteiorganisaatorite ja algorganisatsioonide tööd, õpetada neid ning mõista hukka väär tööstiil, mis võib tekitada töötajates ebaõige arusaamise partei ülesannetest ja eesmärkidest.

Nende ülesannete täitmisele ei asunud aga "Sakala" kaugeltki kohe. Maareformi ja teiste pakiliste majandusülesannete täitmise eest võideldes jättis ajaleht parteiorganisatsioonilise töö oma vaateväljast kõrvale. Selle eest kritiseeriti toimetust juba maakonna kommunistide üldkoosolekul 1945.aasta novembris.[2] Üldkoosolek nõudis toimetuselt sidemete tugevdamist valdade parteiorganisaatoritega ja algorganisatsioonidega, mis peab tagama partei elu pideva valgustamise ajalehe veergudel. Ühtlasi tunnistas üldkoosolek, et "suur süü lasub ka meil endil, meie, kommunistid, ei kirjuta oma ajalehele".

"Sakala" toimetus tegi 1945.aasta üldkoosoleku kriitikast järeldused ja hakkas tugevdama sidemeid maakonna parteiaktiiviga. Selle tulemusena laienes kiriasaatjate võrk, tekkis uusi kiriasaatjaid kommunistide hulgast, nagu Tänassilma valla parteiorganisaator A.Pärtma, Raudna valla parteiorganisaator A.Puiste, Viljandi valla parteiorganisaator L.Holm, Taevere valla parteiorganisaator A.Pakassaar, Viljandi MTJ partei-algorganisatsiooni sekretär K.Kalia, maa-

---

1 "Sakala" nr.147, 14.detsembril 1946.a.

2 EKPA, f.19, nim.19-3, s.-ü.35, l.25. EK(b)P Viljandimaa Komitee aruanne 1944.a. septembrist 1945.a. novembrini.

konnakomitee osakonnajuhataja E.Kägu jt. Aktiivselt hakkas ajalehes sõna võtma partei maakonnakomitee esimene sekretär A.Jaanus ja mõned teised juhtivad töötajad. Nad lähtusid põhimõttest, et kust võib parteitöötaja leida suuremat auditooriumi kõnelemiseks rahvaga kui seda on parteikomitee häälekandja 12 000-liises tiraažis.

Nii ilmus 1946.aastal regulaarselt ajalehe veergudele ka parteitöö teema ning selle küsimuste ring läks aastate jooksul üha laiemaks ja sügavamaks. Partei-algorganisatsioonide tegevus toodi niiid järjekindlalt avalikkuse ette ja see avaldas mõju. Parteitöö süstemaatiline ja nõudlik käsitlemine soodustas lõppkokkuvõttes partei ridade kasvu ning oli seega maakonnakomiteele suureks abiks.

II parteikonverentsil toodi välja parteitöö tõsine puudus - nõrk kontroll otsuste täitmise üle. Ajaleht seadiski endale üheks eesmärgiks luua maakonnakomitee otsuste täitmise üle nõudliku kontrolli õhkkond. 1946.a. augustis arutas maakonnakomitee büroo maakonna suurima sovhoosi - Viiratsi partei-algorganisatsiooni tööd. Selles algorganisatsioonis oli juurdunud viga: kõige eest vastutas ainult direktor, kommunistid olid jäänud kõrvaltvaatajaks, ainult kritiseerisid direktorit. Seepärast läks sovhoosi juhtimine ja tootmistegevus allamäge ja maakonnakomitee büroo tegi rea ettekirjutusi algorganisatsiooni töö parandamiseks.

Kahe kuu pärast kontrollis ajaleht otsuse täitmist. Määratud oli küll uus direktor, kuid ka see eraldus algorganisatsioonist ja olukord parteilise juhtimise alal oli endine. Maakonnakomitee büroo otsus oli jäänud paberile.[1] Ajaleht, kontrollides otsuse täitmist, ei jäänud olukorraga rahule ning nõudis abinõude tarvituselevõtmist. Edasi tutvustas ajaleht järjekindlalt partei maakonnakomitee otsuseid ning heitis aeg-ajalt kontrolliva pilgu nende täitmisele algorganisatsioonides.

[1] "Sakala" nr.121, 12.oktoobril 1946.a.

Maakonna II parteikonverents tõstis päevakorrale partei ridade kasvu, rõhutades, et seda ei saavutata mitte kampaaniatega, vaid pidevas kasvatustöös. Omaette lõiguks kujunes partei ridade kasv ka ajalehe partei elu rubriigis. Seda alustati maakonna parimate kommunistide-agitaatorite tutvustamisega. Kõigile kommunistidele ja parteitule aktiivile seati eeskujuks tublid valdade parteiorganisaatorid Pärtma, Pakassaar ja Puiste,[1] kes olid igas kampaanias eeskujuks ning tõmbasid kaasa parteituid talupoegi. Nad olid koondanud enda ümber tugeva aktiivi, kes oligi parteiorganisatsioonile kasvu baasiks.

Et partei ridade kasv oleneb eelkõige tõest parteitu aktiiviga, tutvustas ajaleht mitme parema valla partei-algorganisatsiooni kogemusi töös parteitu aktiiviga. Viljandi valla partei-algorganisatsiooni sekretär L.Holm jutustas, et algorganisatsiooni ümber on koondunud 113-liikmeline aktiiv: uusmaasaajad, külavolinikud, külanõukogude töötajad ja maaintelligents.[2] Nende hulgast valiti agitaatorid ja see aktiiv oli kommunistidele toeks kõiges.

Taevere valla partei-algorganisatsiooni sekretär A.Pakassaar andis edasi aktiivi poliitilise kasvatamise kogemusi. Aktiivile organiseeriti poliitilisi õppusi, algorganisatsiooni juures tegutses 80-liikmeline agitaatorite kollektiiv, aktiivile anti konkreetseid ülesandeid maareformi vigade väljaselgitamisel ja see raske ülesanne lähendas neid partei-algorganisatsioonile. Tänu pidevale selgitustööle ja aktiivi mobiliseerimisele partei ülesannete täitmisele kasvas partei-algorganisatsioon aktiivi hulgast täiendust saades 1946.aasta jooksul kolmekordseks.[3]

Õpetliku kogemuse, kuidas ka väikesearvuline algorganisatsioon võib palju korda saata, andis lehe veergudel edasi Olustvere valla

1 "Sakala" nr.61, 25.mail 1946.a.
2 "Sakala" nr.47, 20.aprillil 1946.a.
3 "Sakala" nr.103, 31.augustil 1946.a.

partei-algorganisatsiooni sekretär A.Naber. Vallas oli 4 partei liiget ja 2 liikmekandidaati. Valla elu juhtivaks tuumikuks said nad just tänu aktiivi kasvatamisele ja rakendamisele. 1946.aastal täitis vald esimesena maakonnas teraviljavarumise ülesande ja aktiiv etendas selles suurt osa. Igasse külanõukogusse määrati aktivistide grupp, kes organiseeris rahvakoosolekuid ja selgitas viljavarumise ülesande täitmise võimalusi. Suurt osa etendas aktiiv ka võitluses kulakute sabotaaži vastu. Nende vastu loodi kehvikutekeskmike ühisrinne ja kulak sunniti andma riigile vilja.[1]

Oma kogemusi töös aktiiviga andsid edasi veel Viljandi MTJ direktori asetäitja poliitilisel alal K.Kalja,[2] Tänassilma valla partei-algorganisatsiooni sekretär A.Pärtma[3] jt.

Samas kontrollis ajaleht ka, kuidas on eesrindlike partei-algorganisatsioonide kogemused valdade kommunistideni jõudnud ja kuidas neid seal kasvatustöös rakendatakse. Paljud kontrollimised lõppesid kriitilise materjaliga ajalehe veergudel (Rimmu, Paistu, Raudna, Tuhalaane vald).

Aktiivi kasvatamise kogemustelt läks ajaleht üle partei ja parteisse astumise korra tutvustamisele. 24.augustil 1946.a. alustas toimetus materjalide seeriat "Vestlusi ÜK(b)P põhikirjast".[4] Ajavahemikul 24.augustist 10.oktoobrini avaldati selles rubriigis kuus kirjutist:

"Mis on ÜK(b)P põhikiri",

"Partei põhikiri on partei organisatsiooniliste aluste kehastus",

"Milline on ÜK(b)P ehitus".

"Parteisse vastuvõtmise tingimused ja kord".

"Partei liikme õigused ja kohustused".

"Kandidaadiaeg".

1

2 "Sakala" nr.23, 23.veebruaril 1947.a.

3 "Sakala" nr.47, 20.aprillil 1946.a.

4 "Sakala" nr.35, 22.märtsil 1947.a.
"Sakala" nr.100, 24.augustil 1946.a.

Seejärel alustas toimetus lehe veergudel otsest võitlust partei ridade kasvu eest algorganisatsioonides. 10.detsembri numbris analüüsiti tööd eesrindlaste ettevalmistamisel Tarvastu, Tuhalaane ja Kabala vallas ning Viljandi tuletikuvabrikus.[1] Need algorganisatsioonid ei olnud arvestanud soovitusi ning said nüüd kriitika osaliseks.

Ajalehe aktiivne selgitustöö ja parteitöö analüüsimine hakkas peagi mõju avaldama. Algorganisatsioonides võeti partei ridade kasv juba tõsisemalt käsile ja töö kandis vilja. 1947.aasta algul tegi ajaleht esimese kokkuvõtte. Kirjutises "Partei read täienevad uute eesrindlike inimestega" jutustati mitmest, kes äsja olid saanud partei liikmekandidaadi kaardi. Nendeks olid Rauna HMLP sepp August Teder, Raudna valla juurdelõikesaaja Jaak Voll, Olustvere valla uusmaasaaja külavolinik Alide Lenik (üks aktiivsemaid naiskülavolinikke), Põltsamaa valla külavolinik Marie Tamm, Viiratsi sovhoosi töötaja Maia Kallas jt.[2] Ajaleht näitas, et kõik nad olid pärit parteialgorganisatsiooni aktiivist ja nende astumine parteisse oli kasvatustöö otsene vili.

1946.aasta jooksul kasvas parteiorganisatsioon tervikuna tunduvalt. Kui 1.jaanuaril 1946.a. oli maakonnas 16 algorganisatsiooni kokku 204 liikmega, siis 15.märtsil 1947.a. oli kommunistide arv 517. Algorganisatsioone aga oli juba 48.[3] See oli hinnatav saavutus. Kuid esimesed tulemused ei andnud põhjust rahuloluks. 13 algorganisatsiooni ei olnud aasta jooksul kasvanud ühegi uue liikme võrra,[4] osas oli kasv minimaalne. Rahulolematus olukorraga peegeldus ka aja-

---

1 "Sakala" nr.145, 10.detsembril 1946.a.
2 "Sakala" nr.14, 1.veebruaril 1947.a.
3 "Sakala" nr.37, 27.märtsil 1947.a.
4 "Sakala" nr.37, 27.märtsil 1947.a.

lehes. 1947.aasta märtsis avaldati järgemööda kaks juhtkirja:"Aktiivse valikuga suurendame partei ridu"[1] ja "Igal kommunistil hoolitseda partei kasvu eest"[2]. Nendes töi ajaleht välja reservid, mis maakonnas leidusid partei ridade täiendamiseks:

1. maakonnas oli 850 kommunistlikku noort, kellest aasta jooksul astus parteisse vaid 12;

2. ligi 1000 demobiliseeritut;

3. rohkearvuline kohalike nõukogude aktiiv.[3]

Neid reserve oli seni kasutatud halvasti ja põhjuseks oli algorganisatsioonide väär tööstiil, poliitilise selgitustöö asendamine administreerimisega. Ajaleht töi näite Tarvastu valla partei-algorganisatsioonist:

"Talupojad kurdavad, et "keegi meiega ei räägi, kuidas ja mis teha. Kõik tehakse nii, nagu ütleb valla partorg Koppel, kes aga väga sageli eksib." See on eemaldumine massidest, järelikult ka partei ridade kasvu baasist."[4]

Kuidas tuleb kasutada ridade kasvu reserve ja seda tööd organiseerida, seda näitas ajaleht vastukaaluks Tarvastule Kõpu valla partei-algorganisatsiooni kogemuste najal. Enne II parteikonverentsi oli ka Kõpu vald üks neist, kus kommunistide arv ei kasvanud. Siis aga võttis algorganisatsiooni sekretär M.Reikop töö käsile. Peeti nõu agitaatoritega, vesteldi demobiliseeritutega ja kommunistlike noortega, organiseeriti talupidajate koosolekuid külavolinike piirkondade viisi ja peeti parteikoosolek kommunistide osast valla elus. Neil koosolekutel arutati rahva muresid ja ülesandeid ning näidati, kuidas partei-algorganisatsioon nende lahendamisele kaasa aitab.

---

1 "Sakala" nr.27, 5.märtsil 1947.a.

2 "Sakala" nr.37, 27.märtsil 1947.a.

3 Sealsamas.

4 Sealsamas.

Ühesõnaga - töö rahva hulgas pandi käima ja inimesed hakkasid ka partei üle lähemalt mõtlema. Tulemus - algorganisatsioon kasvas viie kuuga viie uue liikme võrra.[1]

Juunikuus kontrollis ajaleht töö tulemusi ja selgus, et märtsikuu materjalideseeria oli mitmes vallas mõju avaldanud, pannud inimesi parteisse astumise üle mõtlema. Ajaleht jutustas eesrindlikest uusmaasaajatest (Hans Seljamaa Taeverest, Meeta Tammsalu Rimmust, Johannes Pihlapson Tarvastust, Marie Vaheoja Kõost jt.),[2] kes olid sidunud oma elu parteiga. Need olid inimesed, kellel oli rahva silmis autoriteeti ja nende parteisse astumine avaldas omakorda mõju teistele oma küla või valla inimestele.

Nii kasvas ja tugevnes maakonna parteiorganisatsioon ja 1947. aasta suvel algas uus etapp valdade kommunistide töös. Nimelt lubas EK(b)P Keskkomitee moodustada valdades, kus oli üle 10 kommunisti, valla parteikomitee. Viljandimaal oli siis selliseid valdu seitse.[3]

Esimesena Viljandimaal valiti EK(b)P vallakomitee Viljandi vallas. Komitee liikmeteks valiti valla parimad kommunistid: parteiorganisaator Holm, Viljandi MTJ vanemagronoom Järvet, Viiratsi sovhoosi direktor Tisler, Saarepeedi külanõukogu esimees Rosin ja Uusna sovhoosi partei-algorganisatsiooni sekretär Ots.[4] Järgnesid valimised Kõo vallas, kus komitee koosseisu läksid valla parteiorganisaator Saarits, Võhma lihakombinaadi direktor Tarikas, Võhma lihakombinaadi kaadriosakonna juhataja Lillemaa ja valla kultuurharidustöö instruktor Sujev.[5]

---

1 "Sakala" nr.37, 27.märtsil 1947.a.

2 "Sakala" nr.69, 12.juunil 1947.a.

3 "Sakala" nr.96, 14.augustil 1947.a.

4 Sealsamas.

5 "Sakala" nr.98, 19.augustil 1947.a.

Augustis 1947.a. moodustati maakonnas seitse partei vallakomiteed ja 1948.aastal lisandus neile veel neli. Komiteede loomine oli eelduseks muuta parteitöö vallas veelgi mõjukamaks, lahendada operatiivsemalt partei ülesandeid rahvamajanduses ning laiendada kasvatustööd talupoegade hulgas. Nii hindas komiteede loomist ka ajaleht "Sakala" ja võttis uued parteiorganid avaliku arvamuse tähelepanu alla. Paar kuud pärast valimisi hakkasid ilmuma materjalid komiteede tööst. Juhtkiri "Partei vallakomitee sekretär"[1] rõhutas komitee suuri ülesandeid ja samas analüüsis leht juba Põltsamaa valla parteikomitee tööd, tuues selles välja ebaõige stiili. Järgnesid olukirjeldus "Vallakomitee sekretäri tööpäev"[2], milles anti edasi Viljandi vallakomitee sekretäri L.Holmi kogemusi, jt. materjalid.

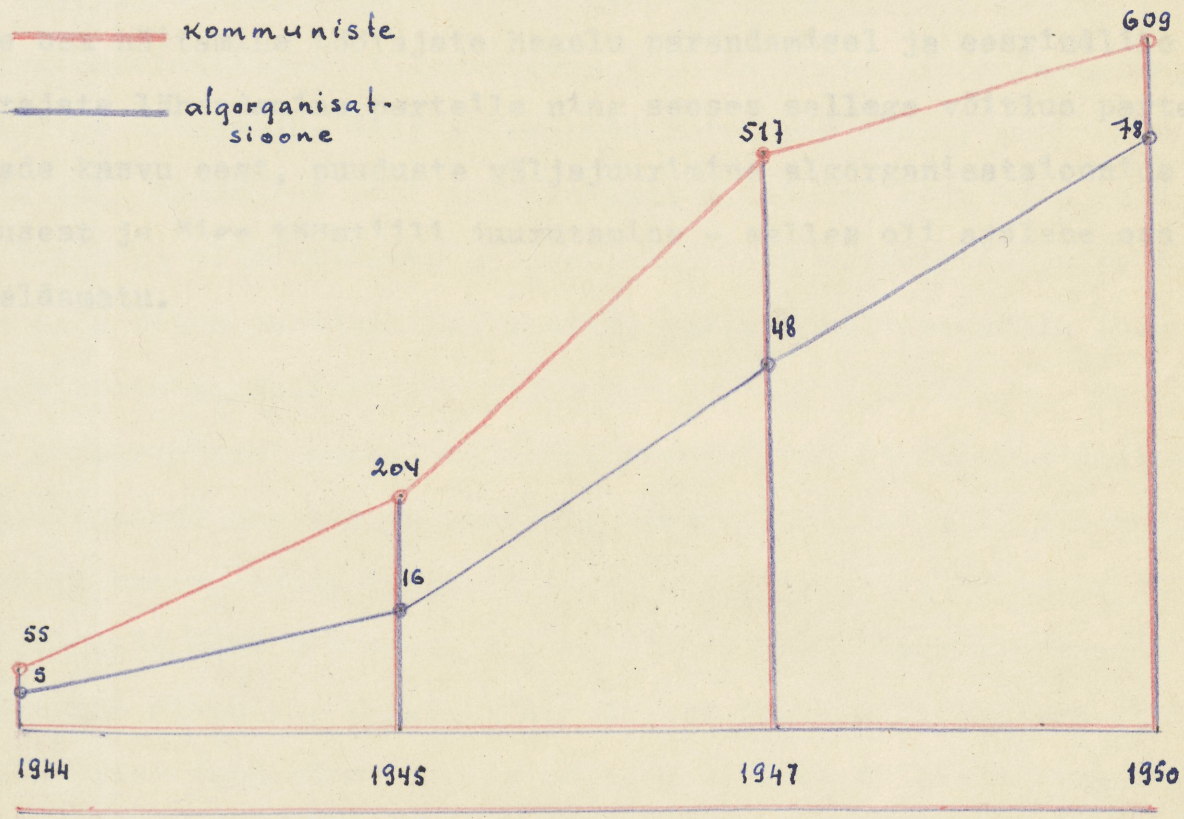

Viljandimaa parteiorganisatsiooni kasv 1944.-1950.a.

1 "Sakala" nr.128, 28.oktoobril 1947.a.

2 "Sakala" nr.147, 11.detsembril 1947.a.

Aastail 1944-1947 tegi maakonna parteiorganisatsioon läbi suure arengu nii laiuti kui ka sügavuti. Kommunistide ja partei-algorganisatsioonide arv kasvas kümnekordseks. Koos sellega tugevnes nõudlikkus partei liikmete suhtes; parteiorganisatsioon muutus kvalitatiivselt tugevamaks, kujunesid välja parteilise juhtimise vormid ja meetodid, partei mõju majandus- ja poliitilises elus suurenes tunduvalt. Kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt tugevnenuna, võis parteiorganisatsioon võtta õlgadele sellise raske organiseerimistöö, nagu seda oli saabuv põllumajanduse kollektiviseerimine 1948. aastal.

Suure töö võitluses parteiorganisatsiooni tugevdamise eest tegi kahtlematult ajaleht "Sakala" - partei maakonnakomitee häälekandja. Partei poliitika tutvustamine rahvale, parteiorganisatsioonide osa näitamine töötajate heaolu parandamisel ja eesrindlike töötajate lähendamine parteile ning seoses sellega võitlus partei ridade kasvu eest, puuduste väljajuurimine algorganisatsioonide tegevusest ja õige töömeetodi juurutamine - selles oli ajalehe osa vaieldamatu.

II PÕLLUMAJANDUSE KOLLEKTIVISEERIMINE - REVOLUTSIOONILINE POORE NÕUKOGUDE EESTI KÜLAS. AJALEHT "SAKALA" KUI KOLHOOSILIIKUMISE AKTIIVNE PROPAGEERIJA (AASTAD 1948-1950)

1. Sotsialistliku sektori tugevnemine kollektiviseerimise eel ja ajaleht selle propageerijana

Agraarreformi käigus tekkis meie põllumajanduses sotsialistlik sektor: masina-traktorijaamad koos hobu-masinariistade laenutuspunktidega ja sovhoosid. Need ettevõtted kujutasid endast tugipunkte, mille abil Nõukogude riik sai avaldada aktiivset mõju küla majanduslikule ja poliitilisele arenemisele. Need ettevõtted pidid koondama enda kätte eesrindliku tehnika, näitama talupoegadele kollektiivse tootmise eeliseid.

Agraarreformi aegsel esimesel kevadkülvil ei suutnud masina-traktorijaamad osutada talurahvale veel küllaldast abi. Viljandi maakonna kahes masina-traktorijaamas oli siis kokku 23 traktorit ja need kündsid 2480 hektarit, mis moodustas ühe viieteistkümnendiku kevadkünni plaanist. Traktorijaamade osa põllumajanduslikes töödes seisis üldse vaid kündmises ja põldude külviks ettevalmistamises, külvi- ja koristustööd tuli teha talupoegadel endil. Aasta-aastalt aga masinapark suurenes, 1947.aastaks kasvas see ligi poole võrra. Samuti suurenes väljatöötus ühe tingtraktori kohta ja laienes tehtavate tööde nomenklatuur.

Töötav talurahvas kasutas meelsasti masina-traktorijaamade abi. See oli odav ja kasulik, vabastas nad kulakute sõltuvusest. Masina-traktorijaamade abi talupoegadele tugevdas töölisklassi ja talurahva liitu, isoleeris kulakud küla töötavast rahvast. Masina-traktorijaamade masinate kasutamine soodustas väikemaapidaja arusaamiste muutumist, nad nägid oma kogemuste põhjal, et väikemajapidamises ei saa uut tehnikat siiski täielikult rakendada. Masina-traktorijaamad tegid ulatuslikku selgitustööd põllumajandusliku tootmise sotsialistlike vormide propageerimiseks. Kehvikud ja keskmikud, kellel polnud küllalt tootmisvahendeid, olid teadlikud selles, et kolhoosidesse ühinemisel võivad nad tugineda masina-traktorijaamade abile.

Suure arengu tegid 1948.aastaks läbi ka Viljandimaa masina-traktorijaamad. Kasvades ise nii tootmisvõimsuselt kui poliitiliselt, näitasid nad talupoegadele igal sammul uue töössesuhtumise eeskuju. Eriti võis seda öelda Viljandi masina-traktorijaama kohta, kelle töö oli seepärast ka "Sakalas" pidevama tähelepanu all. Ajalehes ilmus materjale, mis propageerisid uut suhtumist töösse, inimeste kasvamist töös ja aitasid talupoegades süvendada kindlust riigilt saadava üha suurema tehnilise abi suhtes.

Alates 1945.aasta kevadkülvist läbis lehte pidevalt Viljandi masina-traktorijaama kollektiivi võitlus võetud kohustuste täitmise eest. Võttes üha kõrgemaid ülesandeid ja kutsudes neile järgnema teisi mehhanisaatoreid maakonnas ning ka väljaspool maakonda, tegi traktorijaama kollektiiv eesotsas kuueliikmelise partei-algorganisatsiooniga suurt organiseerimis- ja agitatsioonitööd. Selle kollektiivi tööst oli kadunud enesega rahulolu, piirdumine vaid nõutuga. See aga oli juba uus suhtumine töösse. Ajaleht tutvustas oma veergudel neid inimesi, avaldas nende kohta informatsiooni, olukirjeldusi, reportaaže, fotosid ja muid materjale, mis innustasid ka

kollektiivi ennast uutele algatustele. Kui oli juttu Viljandi mehhanisaatorite üleskutsetest või nendele järgnemisest, võistluskokkuvõtetest, siis kõige sagedamini figureerisid nendes vanemagronoom H.Järveti, vanemmehaanik A.Sepa, brigadir A.Grööni, traktoristide E.Purga, J.Arumäe ja A.Kütti nimi. Neid tõi ajaleht sotsialistliku töössesuhtumise eeskujuks kõigile.

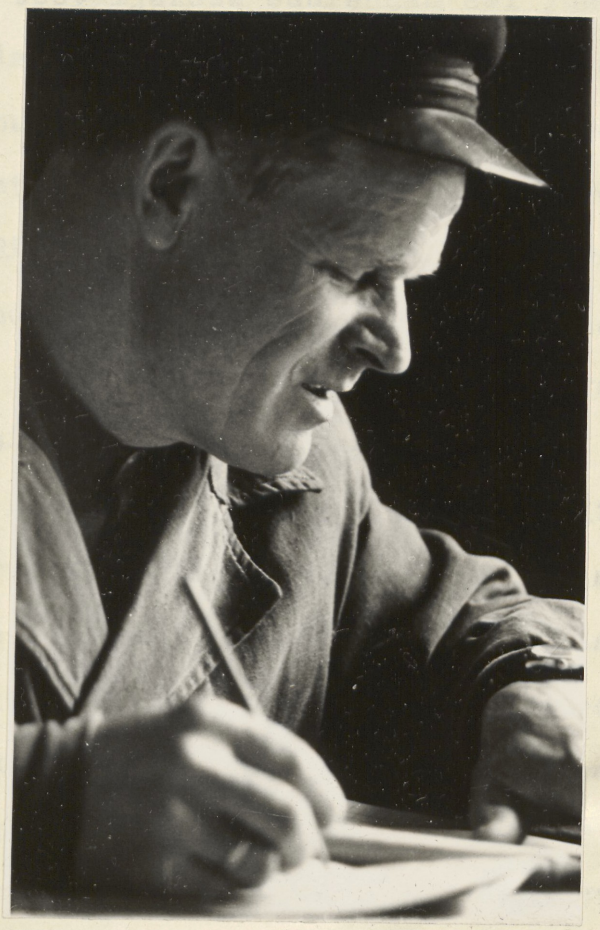

August Sepp,
Viljandi MTJ vanemmehaanik alates 1944.a., praegu on ta "Eesti Põllumajandustehnika" Viljandi Raiooni-koondise laojuhataja

Sotsialistlik võistlus ja sellega kaasnev tööviljakuse kasv Viljandi masina-traktorijaamas avaldus masina-traktorijaama töömahu iga-aastases kasvus. 1945.aastal kündsid masina-traktorijaamade traktorid 2480 ha. ehk 108 ha traktori kohta. 1946.aastal, kui rahvas arutas neljanda viisaastaku täitmise abinõusid, võtsid Viljandi masina-traktorijaama traktoristid kohustuse suurendada väljatöötust ühe tingtraktori kohta võrreldes 1945.aastaga järgmiselt: 1946.a. -

20%, 1947.a. - 30%, 1948.a. - 50%, 1949.a. - 75% ja 1950.a. - 100%.[1] See oli mehhanisaatorite viisaastakuülesanne ja võistluskohustus ning selle täitmisel ei jäädud võlgu. Juba 1946.aastal töötati ühe 15-hobujõulise traktori kohta välja 218,4 pehmekünnihektarit, ehk ligi kaks korda rohkem kui 1945.aastal. 1949.aastal aga oli see arv 280. Seega täitsid Viljandi MTJ mehhanisaatorid viisaastakukohustuse tööviljakuse suurendamisel juba 1947.aastal. Tööviljakuse kasv oligi peamine, mis aitas muuta traktorijaama töömahu viisaastaku lõpuks 1945.aastagavõrreldes kolmekordseks. Masinate efektiivse kasustamise eeskuju näitasid sellised traktoristid, nagu H.Vaga ja A.Ristov, kes tegid 1949.aastal vastavalt 356 ja 516 hektarit pehmekündi; P.Raikko aga töötas 1949.a. välja 840 pehmekünnihektarit.

Ajaleht populariseeris pidevalt uut, mis leidis aset Viljandi masina-traktorijaamas, ning seda, mida partei-algorganisatsioon tegi kollektiivi kasvatamiseks ja liitmiseks. Hilisematel kolhooside partei-algorganisatsioonidel oli sellest palju õppida. Heaks traditsiooniks Viljandi MTJ kollektiivis kujunes iga-aastane masinate pidulik põllulesaatmine, mis kujunes tõhusaks kasvatuslikuks ürituseks. Esmakordselt toimus see 20.aprillil 1946.a.[2] ja kohe viis ajaleht selle ka lugejateni. See sai igakevadiseks pidulikuks momendiks: komisjon vaatas traktorid üle, traktoristidele selgitati nende ülesandeid ja mehhanisaatorid võtsid tööde hooajaks sotsialistlikke kohustusi. Ajalehe vahendusel juurdus uus vorm ka Põltsamaa ja hiljem asutatud Suure-Jaani masina-traktorijaamas. Pärast tehnika üleandmist kolhoosidele juurdus traktoribrigaadi pidulik põllulesaatmine kui mehhanisaatoreid võistlusele innustav töövorm ka kolhoosides, kus töötavad endiste masina-traktorijaamade mehhanisaatorid. Oma mõju loodavatele kolhoosidele avaldas nendesse suunatavate

1 "Sakala" nr.82, 13.juulil 1946.a.

2 "Sakala" nr.48, 23.aprillil 1946.a.

traktoribrigaadide kaudu masina-traktorijaamades tehtav kogu poliitiline selgitustöö, eriti Viljandi masina-traktorijaama tööpiirkonnas, mis haaras oma mõjuga kaks kolmandikku maakonnast.

Sotsialistliku riigi teiseks tähtsaks tugipunktiks külas olid sovhoosid, mis tekkisid endiste kapitalistlike suurmajandite baasil. Sovhooside tugevdamine ja nende majandusliku tegevuse edusammud olid tähtsaks vahendiks riigi käes väiketalumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel. Sovhooside suurepärased edusammud veensid talurahva hulki sotsialistliku suurmajapidamise eelistes, sovhoosid andsid naabertalupoegadele ja tekkivatele tootmiskooperatiividele tõhusat selgitavat ja tehnilist abi.

Viljandi maakonna kümnest sovhoosist oli kõige iseloomulikum Uusna sovhoosi areng. Toome mõne näite kollektiviseerimiseelsetest aastatest. Põllumajanduslike kultuuride keskmised hektarisaagid aastail 1945-1948 (tsentnerites):

	1945	1946	1947	1948
teravili	12,1	16,1	17,4	21,5
suviteravili	6,9	10,7	12,1	23,4
kartul	60,4	102,0	162,0	244,0
juurvili	197,0	288,0	335,0	665,0
põldhein	30,2	34,2	28,2	39,9
toodeti piima lehma kohta (kg)	3196	3609	3994	4554 [1]

Need on veenvad arvud ega vaja erilisi kommentaare. Ehkki ajaleht "Sakala" analüüsis sovhooside majanduslikku tegevust suhteliselt vähe, viis ta küllaldase järjekindlusega lugejateni Uusna sovhoosi töökogemused. Uusna oli tol ajal loomakasvatuse arengu poolest

[1] EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.448, l.2. Andmed sovhooside kohta.

vabariigi parim sovhoos ja sealt oli eeskuju võtta. Sovhoosi karjabrigadirist Otto Väinsalust sai maakonna esimene sotsialistliku töö kangelane, kelle tööd "Sakala" vaadeldaval ajavahemikul korduvalt tutvustas. Varsti pärast esimeste kolhooside moodustamist hakkasid ajalehes üha sagedamini vilksatama loomakasvatajate sõnavõtud "Meie eesmärk on töötada nii nagu Otto Väinsalu", "Sotsialistliku töö kangelase eeskujul" jne.

Et Uusna oli vabariigi parim sovhoos, kujunes ta teenäitajaks mitte ainult saakide ja piimatoodanguga. 1946.a. kevadel esitas sovhoos vabariigi sovhoosidele üleskutse,[1] mille kohustuse punktid jutustasid majandamisest perspektiiviga, abinõudest, mis aitavad tulevikus veelgi süvendada saavutatud edu. Need olid loomade arvu suurendamine ja kultuurheinamaade pindala laiendamine, agrotehnilised abinõud saakide stabiliseerimiseks.

Sotsialistlikule suurmajandile ei ole iseloomulik mitte ainult kõrge toodang, vaid ka hoolitsus töötajate eest. Ajaleht tutvustas lugejaile, kuidas seda tehti Uusna, Viiratsi ja Heimtali sovhoosis.[2] Sovhoosid abistasid töötajaid aiamaa harimisel, elamute remontimisel, samuti isiklike loomade soetamisel. Uusna sovhoos rajas oma töötajate lastele mängumuru. Ajaleht tutvustas lugejaile neid samme kui võimalusi, mis on hoolitsemiseks oma töötajate eest igal sotsialistlikul suurmajandil, ka kolhoosil.

Uusna sovhoosi kogemuste najal tutvustas ajaleht ka eesrindliku tehnika kasutamist ja selle efektiivsust suurmajandis, samuti eesrindliku agrotehnika rakendamist, mis võimaldas saada keskmiselt 25 ts teravilja hektarilt ja mida ei ole võimalik rakendada väikemajapidamise tingimustes.[3] Sovhooside kogemuste põhjal viis ajaleht

---

1 "Sakala" nr.45, 16.aprillil 1946.a.
2 "Sakala" nr.27, 5.märtsil 1947.a.
3 "Sakala" nr.96, 12.augustil 1948.a.

esimeste kolhooside praktikasse ka majanditevahelise sotsialistliku võistluse idee.

Ühesõnaga: eeskuju sotsialistliku suurmajapidamise avaratest arenguvõimalustest ja eelistest oli tulevastel kolhoosidel sovhooside näol olemas. Ja kui esimesed ühismajandid oma esimesi samme astusid, osutasid sovhoosid neile suurt organisatsioonilist abi.

2. "Sakala" osa selles, et põllumajanduslikud ühistud kujunesid sotsialistlikuks kooperatsioonivormiks

Suurt osa põllumajanduse kollektiviseerimise ettevalmistamisel etendasid põllumajanduslikud ühistud, kelle areng oli ajalehes "Sakala" samuti pideva tähelepanu all. Leninliku kooperatsiooniplaani elluviimine eeldab talurahva järkjärgulist kasvatamist kollektivismi vaimus sel teel, et minnakse koopereerimise lihtsamatelt vormidelt üle koopereerimise keerukamatele vormidele, tootmiskooperatiividele. Sellest aspektist lähenes põllumajanduslikele ühistutele 1945.-1948.aastail ka maakonnaajaleht "Sakala", võideldes oma materjalides just selle eest, et kodanliku korra päevist pärit ühistud areneksid välja sotsialistlikuks kooperatsioonivormiks ja haaraksid oma tegevusega laiu talupoegade hulki. Seda eesmärki silmas pidades võitles ajaleht järgmiste abinõude elluviimise eest:

1. väikeste ühistute liitmine, et kaoks omaette nokitsemine ja ühistud muutuksid organisatsiooniliselt tugevaks;

2. ühistute liikmete arvu suurendamine, et ühistu kui kooperatsioonivorm avaldaks mõju laiadele talupoegade hulkadele;

3. ühistu igakülgse abi suurendamine liikmetele, et suureneks ühistute mõju talupoegadele ja väheneks põllutöömasinatega varustatud kulaku mõju;

4. sotsialistlike ühismajandite loomine ühistutes, kollektiivse töö rakendamine ühismajandi majandamisel;

5. eesrindliku agro- ja zootehnika juurutamine ühistute majandites ning selle propageerimine talupoegade hulgas.

Sellise suuna andis oma ajalehele EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo, kui ta arutas 1945.aasta juulis põllumajandusliku kooperatsiooni taastamist ja reorganiseerimist maakonnas.[1] Ja nagu allpool näeme, saavutas ajaleht selles selgitustöös tulemusi.

Büroo otsuse kohaselt võeti arvele ühistute varad, registreeriti liikmeskond ja valiti juhtivad organid. Otsustavat sõna ühistute tegevuses hakkasid edaspidi ütlema uusmaasaajad, endised sulased ja kehvikud.

1945.aastal oli maakonnas 145 põllumajanduslikku ühistut, liikmete üldarvuga 5900.[2] Nagu näha, olid ühistud väikesed, liikmete arv ühistu kohta oli neljakümne ringis. 1945.aastast hakkas põllumajanduslik kooperatsioon hoogsalt arenema. Ajaleht selgitas talupoegadele nõukogulikku kooperatsiooni põhimõtteid ja eesmärke, agiteeris uusmaasaajaid ja teisi talupoegi astuma ühistute liikmeks. Agitatsioon andis peagi tulemusi ja ühistute liikmete arv hakkas kiiresti kasvama, paljud endised väikesed ühistud said juba 1946. aastaks jalad alla ning haarasid oma tegevusega laiu hulki. Näiteks oli Olustvere-Tääksi piimaühistul 1946.aasta juuniks 200 liiget, kellest kolmandik astus liikmeks sõjajärgse aasta jooksul. Kasvanud oli ka ühistu n.-ö. tootmistegevuse maht. 1945.aasta esimese viie kuuga toodi ühistu koorejaamadesse 121 tonni piima, 1946.aasta samal ajal

---

1 EKPA, f.19, nim.19-3, s.-ü.24, l.270. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo materjalid.

2 "Sakala" nr.41, 2.aprillil 1948.a.

aga juba 211 tonni. Sama valla väikeste masinaühistute asemel jäi töötama kaks tugevat masinaühistut. Nadest Olustvere-Riiasaare ühistul oli viis traktorit ja kolm peksumasinat ning korralikud remonditöökojad. Ühistu masindas sügisel juba peaaegu kogu valla talupidajate vilja. Selle ühistu esimeest A.Toomsalu premeeriti hea organiseerimistöö eest ekskursiooniga teistesse liiduvabariikidesse tutvuma põllumajanduse mehhaniseerimisega. Suure-Jaani elektriühistu kasvas vabariigi üheks suuremaks. Kodanluseaegne umbusaldus ühistu vastu oli kadunud, ei kardetud enam, et ühistu liikmeks astumine võib koha pankrotti ajada. Imavere piimaühistu, kelle esimeheks oli A.Kuus, võitis 1945.a. piimaühistute vabariiklikul konkursil esikoha. Põltsamaa piimaühistu (esimees E.Sild) ehitas üles sõjatules hävinud piimatööstuse. Kärstna piimaühistu esimehele A.Kivile avaldati Eesti NSV Piimaühistute Liidu juhatuse poolt kiitust eeskujuliku korra eest piimatööstuses.

Toodud faktid näitavad, et maakonna põllumajanduslikud ühistud olid asunud arenguteele, võitsid oma koha valdade põllumajanduslikus tootmises. Lisaks uute inimeste juurdetulekule aitas ühistute tugevdamisele kaasa väikeste ühistute liitmine: 1946.aasta jooksul liitus omavahel üle 90 ühistu. Endise 145 asemel jäi tegutsema 99 põllumajanduslikku kooperatiivühistut. Liikmete arv aga kasvas 1947.aasta lõpuks endiselt 5900-lt 16 058-le.[1]

1947.aasta aprillis tõstis ajaleht EK(b)P Keskkomitee XVI pleenumi otsuse põhjal üles uued probleemid põllumajanduslike ühistute töös. Peamiseks oli ühismajandite loomine põllumajanduslikele ühistutele teravilja-, põldheina-, kartuli- ja köögiviljaseemne kasvatamiseks, s.t. ühistute muutmine sotsialistlikuks tootmiskooperatsiooniks. Sellega kaasnesid uute ehituste püstitamine, uute maade

---

[1] "Sakala" nr.41, 2.aprillil 1948.a.

ülesharimine, ühiskondlike seemnefondide loomine liikmete abistamiseks, masinate soetamine ühisomandiks jm. küsimused. Need tööd tuli pleenumi otsuse põhjal organiseerida 1947.aasta jooksul. Ajaleht tutvustas talupoegadele põllumajandusühistu ühiskondliku majapidamise põhimäärust,[1] rõhutades seda kui sotsialistliku majandi ühte vormi.

Keskkomitee pleenumi otsuse realiseerimiseks tegi suure töö partei maakonnakomitee, kuid ka ajalehel oli suur osa selles, et ühismajandite loomine muutus ühistute liikmete hulgas kiiresti populaarseks. Juba 30.mail võis ajaleht teha kokkuvõtte, et ühistutele on välja antud 58 majandit.[2] Seega olid umbes pooled ühistud majandi loomiseks maa võtnud. Kui 1946.aastal läks maakonna põllumajandusühistutel külvi alla 30 hektarit, siis 1947.a. kevadkülvi käigus seemendasid ühistud 1230 hektarit ühistu põldu. Edaspidi ühismajandite arv kasvas veelgi ja ulatus 1948.aasta kevadkülviks 65-le, üldpindalaga 2500 hektarit.

Paljud ühistud panid oma ühismajandites lisaks seemnekasvatusele aluse ka loomade tõuaretusele. Eriti tuleb selles osas esile tõsta Tarvastu, Holstre ja Kalmetu põllumajanduslikke ühistuid. Kalmetu ühistu kutsus ajalehe vahendusel loomakasvatuse arendamisele maakonna kõiki ühistuid, võttes ise järgmised kohustused:

1. seada majandis sisse loomade paarituspunktid;

2. suurendada loomade arvu, eeskätt tõuloomade arvu;

3. asutada nuumabaas riigile müüdavate prakeeritud loomade nuumamiseks;

4. asutada hobuste, veiste, sigade ja lammaste puhasaretuse sugulavad;

---

[1] "Sakala" nr.60, 22.mail 1947.a.

[2] "Sakala" nr.63, 30.mail 1947.a.

5. luua heinaseemnekasvatuse ja uute rohumaade rajamise teel kindel söödabaas loomakasvatusele;

6. rajada ühiskoplid ühistu liikmete noorloomadele.[1]

Kalmetu põllumajandusühistu hakkas kohustusi realiseerima ja kujunes loomakasvatuse alal teenäitajaks teistele ühistutele.

Paljud ühistud võtsid südameasjaks oma liikmeskonna abistamise, kusjuures abi iga aastaga laienes. Selles osas seadis ajaleht eeskujuks Holstre ühistu, andes oma veergudel edasi selle kogemusi. Tänu saadavale abile astus ühistu liikmeks üha uusi talupoegi ja sellest kujunes tõeline massiorganisatsioon, kes juhtis oma tegevuspiirkonna kõiki majanduselu alasid.

Ajaleht aitas oma selgitava sõnaga, eesrindlaste kogemuste populariseerimise ja sagedase kriitikaga palju kaasa maakonna põllumajandusliku kooperatsiooni tugevdamisele ja edasiarendamisele. Lisaks eespool toodule oli ajalehe tähelepanu objektiks veel ühistute juhtiv kaader ja juhtimise stiilk, mahhinatsioonid, mida organiseerisid endised suurtalunikud, püüdes pugeda ühistutesse ja isegi juhtivatele kohtadele nendes, samuti võitlus kollektiivse töö organiseerimise eest ühistute majandites ning nende masinapargi tugevdamine ja heaperemehelik kasutamine.

Võitlus põllumajanduslike ühistute tugevdamise eest oli võitlus sotsialistliku majanduse vormi juurutamise eest, mis aitas tõmmata talupoegi sotsialistlikule ülesehitustööle, oli kollektivismi põhimõtete levitamine külas. Ühistute tugevdamine tähendas kulaku mõju kärpimist ja nõukogude võimu alustugede kindlustamist külas.

Ühismajapidamised olid sotsialistliku suurtootmise juhtimise kooliks. Nende kaudu tutvusid talupojad sotsialistlike töö organiseerimise ja tasustamise printsiipidega. Ühine töö ühismajapidamis-

---

[1] "Sakala" nr.78, 29.juunil 1948.a.

tes veenis talupoegi oma kogemuste varal, kuivõrd kasulik on üle minna kollektiivsetele tootmisvormidele.

Lõppkokkuvõttes oli põllumajanduslikel ühistutel suur osa meie põllumajanduse kollektiviseerimise ettevalmistamisel.

3. Kollektiviseerimismõtte levik ajalehe kaudu ja esimeste kolhooside organiseerimine maakonnas

Põllumajanduse kollektiviseerimise mõte kerkis ajalehe "Sakala" veergudele, ehkki üsna tagasihoidlikult, juba 1944.aasta sügisel, kohe pärast maakonna vabastamist fašistlikust okupatsioonist. 12. oktoobril 1944.aastal kirjutas ajaleht vastuseks lugejate küsimusele, et "on selge, et eesti talupoeg kunagi tulevikus ise aru saab, kuivõrd kasulikum on maa harimine kollektiviseeritult, ja hakkab seda juba ise organiseerima". See oli vastuseks neile, kelle fašistlik propaganda oli ära hirmutanud, et eesti talurahvas aetakse kohe sunniviisil kolhoosidesse. Edasi võib ajalehest leida kirjutisi kolhoosi de tegevuse kohta vennasvabariikides, siis aga kirjutisi nendelt, kes ise külastasid Kaukaasia eestlaste, samuti teisi ühismajandeid vennasvabariikides. Näiteks jagas "Sakala" veergudel oma muljeid Salme küla eestlaste kolhoosist Raudna valla talupidaja A.Uibu.[1] "Veendusin kolhoosikorra paremuses," kinnitas ta oma muljete kokkuvõtteks. Oma arvamusi kolhoosikorra kohta jagas ka samast külaskäigust osavõtja, Tuhalaane valla talupidaja Meeta Visnap. Tema võttis oma muljed kokku sõnades:"Ma pole kunagi uskunud laimu-

[1] "Sakala" nr.151, 19.detsembril 1947.a.

jutte, mis nõukogude korra vaenlased kolhooside kohta on levitanud. Kuid oma silm on kuningas ja see, mida ma nägin kauges eesti kolhoosis, sõbralikus Gruusia vabariigis, ületas kaugelt minu ettekujutuse. Pole kahtlust: kolhoosides seisab põllumajanduse tulevik. Kolhoosid on põlluharijale vaba, jõuka, rõõmsa ja kultuurse elu pandiks."[1] Nii läks "Sakala" kolhoosipropagandaga oma talupoegadest lugejatele kord-korralt lähemale.

Ja kui 1947.aastal vabariigis tekkisid esimesed põllumajanduslikud artellid, hakkas toimetus saama kolhooside kohta juba konkreetsemaid küsimusi. Lihtsad talupidajad olid huvitatud, millised erinevused on kolhoosil sovhoosiga võrreldes (sest maakonna sovhooside tegevusega olid nad ajalehe vahendusel juba tuttavad); kui astuda kolhoosi, mida peab siis kaasa võtta olema jne. Ajaleht vastas lugejate küsimustele ja lisaks kitsapiirilistele vastustele tutvustas lähemalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja,[2] mis on vastu võetud II Üleliidulisel Kolhoosnikute-löögtööliste Kongressil ning kinnitatud NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee poolt 1935.aastal. Lugejate küsimustest võib järeldada, et selgitustöö oli nendesse oma jälje jätnud, et talupoeg oli hakanud kolhoosi astumise üle juba praktilisemalt mõtlema.

1948.aastal tulid ka Viljandimaal nähtavale selle suure selgitustöö esimesed tulemused, mida parteiorganisatsioonid olid kõigi vahenditega teinud kehvikute ja keskmike kaasatõmbamiseks kolhoosidesse. Kollektiviseerimise idee hõlmas töötava talurahva üha laiemaid kihte.

Maakonna mitme valla talupojad olid kolhooside asutamise üle omavahel nõu pidanud, kuid kõige varem küpses selline otsus Tarvastu valla talupoegade hulgas.

---

1 "Sakala" nr.151, 19.detsembril 1947.a.

2 "Sakala" nr.15, 4.veebruaril 1948.a.

"Minu sooviks on, et ka edaspidi kasvaks ja areneks järjest kiiremini meie põllumajandus, tõuseks meie põldude viljakus ja loomakasvatuse produktiivsus, et maal tugevneksid uued põllumajanduse sotsialistlikud vormid, et tõuseks maatöörahva aineline ja kultuuriline elutase." Nii ütles Tarvastu valla Ülensi küla talupidaja-uusmaasaaja Karl Õmblus ühes oma kirjas "Sakala" toimetusele.[1] Karl Õmblus oli üks neist esimestest maakonnas, kes mõistis, et ainult uute sotsialistlike vormidega, põllumajanduse kollektiviseerimisega võib paraneda maainimese elu. Kollektiivmajapidamisest olid huvitatud mitu Ülensi küla talupidajat, kuid kellelgi ei olnud kogemusi, kuidas ühismajandit organiseerida. Sellega oldi tuttav vaid ajalehe materjalide kaudu.

Seepärast pöörduski Karl Õmblus ühel 1948.aasta jaanuarikuu päeval valla partei-algorganisatsiooni sekretäri sm.Ariko poole. Appi tulid ka töötajad partei maakonnakomiteest ja maakonna täitevkomiteest. Moodustati initsiatiivgrupp, kuhu kuulusid talupidajad Karl Õmblus, Jüri Tamm ja Jaan Jürisson.[2]

Algatus leidis poolehoidu. Paljud ümbruse talupoegadest esitasid sooviavalduse kolhoosi astumiseks. Üheks neist oli uusmaasaaja Juhan Latt, kes oli eluaeg kannatanud kulakute rõhumist, kes juba 1940.aastal võttis uusmaakoha ja kellelt see okupatsiooni algul kohe ära võeti. 1944.aastal sai J.Latt uuesti 12 hektari suuruse uusmaakoha. Kuid väikese maalapi harimine ei olnud tulukas ja mõnigi kord tuli uusmaasaajal pöörduda kulaku poole, et laenata põllutöömasinat ning hiljem tasuda selle eest oma higiga kulaku põllul. Seepärast oligi tema südamesooviks astuda kolhoosi ja nüüd astuski ta kolhoosi tubli nõukogude talupidajana. Esimeste avalduseandjate hulgas olid ka kolm Jürissoni: Karl Jürisson ning isa ja poeg Jaan

---

1 "Sakala" nr.20, 14.veebruaril 1948.a.

2 Sealsamas.

Jürissonid.

Pühapäev, 8.veebruar 1948.a. sai Tarvastu valla Ülensi küla talupoegade elus pöördepunktiks, see päev pani aluse suurele murrangule kogu maakonna põllumajandustöötajate elus. Ülensi küla talupidajad kogunesid oma kolhoosi asutamiskoosolekule. Sel puhul olid külla sõitnud esindajad EK(b)P Keskkomiteest, partei maakonnakomiteest ja teistest organitest. Oli tulnud ka talunikke, aktiivseid kolhoosikorra pooldajaid teistest küladest, et siin omandatud kogemuste põhjal võib-olla juba üsna pea asuda oma külas kolhooside loomisele.

Nr. 20 (519) 14. veebruaril 1948 SAK

Ülensi külas algab uus elu

Möödunud pühapäev kujunes suursündmuseks Ülensi küla töötavaile talupoegadele. Ülensi küla Ömbleja tallu kogunes üheksa ümbruskonna uusmaasaajat, kehvikut ja keskmikku. Olles juba lähemalt tutvunud põllumajandusliku artelli põhikirjaga, olles veendunud, et ainult kollektiviseerimine vabastab meie küla kehvikud ja uusmaasaajad täielikult kulakute orjamisest ja avab tee jõukale ning õnnelikule elule, otsustasid nad organiseerida esimese kolhoosi Viljandimaal. Üksikasjaliselt arutatakse läbi ja võetakse vastu kolhoosi põhikiri. Kolhoosi juhatusse valitakse tublimad endi hulgast, kes juba varemalt on näidanud oma oskusi ühiskondliku töö organiseerimisel. Nii valitakse kolhoosi esimeheks Jüri Tamm, kes on näidanud edukat tööd Mõnnaste põllumajandusühistu majandi juhatajana. Kolhoosi juhatus valitakse neljalikmeline koosseisus: Karl Ömblus, Juhan Latt, Varvaara Kinkova ja Jaan Jurisson. Samuti valitakse kolmeliikmeline revisjonikomisjon ja varade ühiskonnastamise komisjon. Kolhoosi nimeks saab kolhoosnike üksmeelsel soovil „Punane Koit".

Rohkearvulistes sõnavõttudes puudutati kõiki kolhoositöö eelseisvaid ülesandeid ja leiti juba lahendusi paljudele küsimustele. Juba esimene asjalik ja töömeeleolus koosolek näitas, et Viljandimaa esimene kolhoos „Punane Koit" võib saada ja saabki oma tööga eeskujuks kõigile teistele.

Esimesed sammud

„Minu sooviks on, et ka edaspidi kasvaks ja areneks järjest kiiremini meie põllumajandus, tõuseks meie põldude viljakus ja meie loomakasvatuse produktiivsus, et maal tugevneksid uued põllumajanduse sotsialistlikud vormid, et tõuseks maatöörahva aineline ja kultuuriline elutase" — nii kirjutas Tarvastu valla saaja Juhan Latt. See tubli uusmaasaaja on kaua kannatanud kulakute kurnamist. Suurema osa oma elust on ta junutöölisena-talusulasena pidanud hulkuma ühest talust teise. Ja kui 1941. aastal nõukogude võim andiski talle uusmaakoha, siis juba sama aasta lõpul võtsid selle koha temalt saksa okupandid. Higi ja vaevapeavad ju andma kõrget saaki, seda aga saab ainult sordiseemnega. Ka see küsimus lahendatakse. Samuti tekitab muret põllutööriistade remontimise küsimus. Koosolijad on rõõmsad, et neil ei tarvitse oma põllutööriistadele vajalikke osi muretseda enam spekulantidelt, vaid seda saavad nad osta riikliku hinnaga.

Põhjalikult arutatakse läbi kolhoosiliikmete töö arvestamise ja kolhoosiliikmete sissetuleku küsimus. Põhjalikult selgitab sm. Tamm koosolijaile, kuidas kolhoosnike sissetulek oleneb sellest, kuidas igaüks ise töötab ja et tööpäevi arvestatakse mitte ainult tehtud töö hulga vaid ka kvaliteedi järgi.

„Kuigi siin meie hulgas ei ole loodreid ega laiskvorste, on siiski kindlam, kui kõik on määruses täpselt ette nähtud", avaldab oma heakskiitu Juhan Latt.

Üheksa talupidajat, kollektiviseerimisliikumise esimesed pioneerid Viljandimaal, astuvad koosoleku juhatuse laua juurde, et kirjutada alla äsja vastuvõetud kolhoosi põhikirjaga. Esimesena annab oma allkirja Jüri Tamm. Energiliste sammudega astub laua juurde Karl Ömblus ja Juhan Latt päikesest ja tuulest pargitud nägu muutub hulga rõõmsamaks, kui ta kirjutab paberile oma nime ja eesnime, annab allkirja dokumendile, mille alusel Nõukogude Liidu teistes

Üksikasjaliselt arutati läbi kolhoosi põhikiri, asjalikult kaaluti iga punkti. Uue kolhoosi liikmete ühisel otsusel jäi igal kolhoosnikul õigus jätta isiklikuks omandiks kaks lüpsilehma ja üks noorloom, kaks siga põrsastega, kümme lammast ja kümme mesipuud.

Kolhoosi sisseastumismaksuks määrati vastavalt perede jõukusele 20-40 rubla.

Üheksa talupidajat, kollektiviseerimisliikumise pioneerid Viljandimaal, astusid üksteise järel koosoleku juhatuse laua juurde, et kirjutada alla äsja vastuvõetud kolhoosi põhikirjale. Esimesena andis allkirja Jüri Tamm. Kolhoos sai uue päeva alguseks talurahva elus ja seepärast otsustati üksmeelselt anda äsjaloodud kolhoosile nimeks "Punane Koit".[1]

Kolhoosi esimeheks valiti endine Mõnnaste põllumajandusühistu ühismajandi juhataja Jüri Tamm. Juhatusse valiti Karl Õmblus, Varvaara Kinkova, Juhan Latt ja Jaan Jürisson (vanem). Revisjonikomisjoni valiti Liisi Seero, Juhan Männik ja Jaan Jürisson (noorem). Varade ühistamiskomisjoni valiti kommunistlik noor Marta Õmblus, Uno Käärik ja Karl Jürisson. Seega hakkasid kolhoosi juhtimisest aktiivselt osa võtma ka naised.

"Kulakute võim Ülensi külas on murtud. Ei aita enam Simmihärma Judra vigurdused, levitatud laimujutud põllumajanduse kollektiviseerimise kohta. Mitte kunagi ei lähe Ülensi küla uusmaasaajad ja kehvikud enam paluma Simmihärma rikast perenaist ega teisi temataolisi, et saada hädasti tarvisminevat hobust või põllutöömasinat. Nad ehitavad ise oma uut, sõltumatut elu."

Nii kirjutas ajaleht "Sakala" maakonna esimese kolhoosi asutamise puhul. Esimese põllumajandusliku artelli asutamiseelne töö, asutamine ja sellejärgsed esimesed sammud leidsid ajalehes laialdast kajastamist. See oli eeskuju teistele, kogemus oma maakonnast ja see aitas langetada otsust nii mõneski teises vallas ja külas.

Pärast esimese kolhoosi asutamist jätkus ajalehe veergudel agitatsioon kollektiivmajapidamiste loomise eest teistes valdades.

---

[1] "Sakala" nr.20, 14.veebruaril 1948.a.

Tänselt kuu hiljem ilmus "Sakala" veergudel Holstre valla Viimeste küla põllumajandusliku artelli põhikiri,[1] mis oli üldkoosolekul vastu võetud 10.märtsil 1948.a. ning partei maakonnakomitees oli kinnitatud maakonna teise kolhoosi asutamine.[2] Kolhoosi liikmed kirjutasid oma põhikirja sissejuhatuses:

SAKALA

Eesti NSV Viljandi maakonna Holstre valla Viimeste küla põllumajandusliku artelli „Uus elu"

POHIKIRI

(Vastu võetud kolhoosnikute üldkoosolekul 10. märtsil 1948. a.)

I Eesmärgid ja ülesanded

II Maa

V Liikmed

VI Artelli aineliised vahendid

"Viljandi maakonna Holstre valla Viimeste küla töötavad talupojad ühinevad omal vabal tahtel põllumajanduslikuks artelliks, et ühiste tootmisvahendite ja ühise organiseeritud tööga rajada kollektiivne, s.t. ühine majapidamine, saavutada täielik võit kulakute ning kõigi töörahva kurnajate ja vaenlaste üle, saavutada täielik võit puuduse ja harimatuse üle, individuaalmajapidamise mahajäämuse

---

1 "Sakala" nr.32, 13.märtsil 1948.a.

2 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.256, l.138. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

üle, saavutada kõrge tööviljakus ja luua seega kolhoosiliikmetele parem elu."[1] Põhikirjale kirjutasid alla kolhoosi liikmed A.Tammesalu, O.Nugis, J.Saks, M.Jakobson, J.Jakob, M.Suuder, L.Saks, H.Koolmann, A.Saks, P.Kivisaar, A.Kirm, A.Joasoon, M.Elemets, J.Pajor, A.Uibu, A.Peet, E.Kärp, O.Pariis, J.Pill, N.Metrofanova jt. Ka Viilimeste külas, seal, kus varem võimutses aastakümneid Linsi talu kulak Arusalu, algas nüüd uus elu. Ja ühismajandi nimekski pandi "Uus Elu".

Partei maakonnakomitee toetas igati äsjaloodud kolhoose. Viljandi masina-traktorijaam saatis neisse kevadtöödeks oma paremad traktoribrigaadid. Maakonnakeskusest saadeti aktiviste abiks majapidamist korraldama.

Kõo vallas oli kolhoosiliikumise agaraks propageerijaks uusmaasaaja, ema-kangelane Marie Vaheoja. Suure Isamaasõja aastatel töötas ta Uljanovski oblastis põllumajanduslikus artellis, jälgides tähelepanelikult kolhoosi tootmistegevust ja õppides tundma selle töö organiseerimist. Seal sai ta tunda kollektiivse töö rõõmu. Pärast kodumaakonna vabastamist sai Marie Vaheojast järjekindel kolhoosikorra propageerija. Ta tegi selgitustööd paljude endiste sulaste ja kehvikute hulgas, et nad astuksid kolhoosi. 23.aprillil 1948.a. sündiski Kõo valla Soomevere külas "Esimese Mai" kolhoos, esimene vallas ja kolmas maakonnas. Marie Vaheoja valiti kolhoosi esimeheks. Ta oli esimene naine-kolhoosiesimees maakonnas ja peagi sai temast kuulda kogu vabariik.

1948.aasta kevadkülviks oli Viljandi maakonnas kokku viis kolhoosi, kolmele eespool nimetatule lisandusid veel "Kalev"Taevere ja "Võit" Olustvere vallas. See oli kolhoosipropaganda ja organiseerimistöö esimene viil. Initsiatiivgruppe aga oli loodud ja tekkimas veel mitmes vallas.

---

1 "Sakala" nr.32, 13.märtsil 1948.a.

Partei maakonnakomitee, samuti ajaleht suunasid nüüd peatähelepanu sellele, et esimesed kolhoosid saaksid kiiresti jalgadele. Sellest olenes ju edasine agitatsioon massilise kollektiviseerimise eest, sellest olenes talupoegade suhtumine põllumajanduslikesse artellidesse. Olid ju paljud talupojad tol ajal kolhoosi astumise suhtes äraootaval seisukohal, et "vaatame, mis neist juba organiseeritud kolhoosidest saab, kui palju nad tööpäeva peale saavad, eks siis ole aega sügisel astuda, kui viljad koristatud".[1] Nii et kui esimeste majandite töötulemused osutuvad headeks, on juba lihtsam agiteerida, teha seda juba oma maakonna või valla elust võetud näidetega. See aga on märksa mõjuvam. Seepärast püüdiski ajaleht omalt poolt igati populariseerida esimeste kolhooside tööd. Kolhooside loomisega laienes kirjasaatjate võrk. Ühes rubriigis, olgu see ettevalmistus külviks, kevadkülv, söötade varumine või saagi koristamine, ei puudunud sõnumid kolhoosidest, need avaldati rubriikides esikohal ja neis jutustati vaid positiivsetest kogemustest ühismajapidamise arendamisel. Peagi püüdis ajaleht õhutada esimeste kolhooside vahel ka sotsialistlikku võistlust. "Punane Koit" ja "Uus Elu" astusidki juba esimesel kolhoosisuvel sotsialistlikku võistlusse loomakasvatuse arendamisel, "Punase Koidu" põllundusbrigaadis organiseeriti lülid ja need astusid sotsialistlikku võistlusse. Juba esimesel kolhoosikevadel hakkasid ajalehes ilmuma erilehekülged, kus anti põhjalikumaid ülevaateid tööst kolhoosides. Juba 13. mail andis toimetus erilehekülje maakonna teisest - "Uue Elu" kolhoosist pealkirjaga "Ühenduses on jõud".[2] Sellel jutustavad ühismajandi liikmed, et töö kolhoosis on kergem ja lõbusam, kuidas alustati esimest külvi ühispõldudel. See oli pidulik moment. Külvi ajal kadusid piiripeenrad, traktoribrigaad oli suureks abiks. Kolhoosi liikmete arv

---

1 EKPA, f.19. nim.19-5, s.-ü.266, l.27. EK(b)P Viljandimaa Komitee informatsioonid EK(b)P Keskkomiteele.

2 "Sakala" nr.58, 13.mail 1948.a.

hakkas kohe algul kasvama. Juba asutamisjärgsel esimesel üldkoosolekul rahuldati kolm avaldust.

SAKALA Nr. 120 (619) 7. oktoober 1948

Meie maakonna esimene kolhoos

Esimesed maakonnas

Kolhoosi püsalt on tulevik

Nüüd on võim töötada

Kõrge viljasaak esimesel aastal

Kolhoos võimaldab jõuka elu

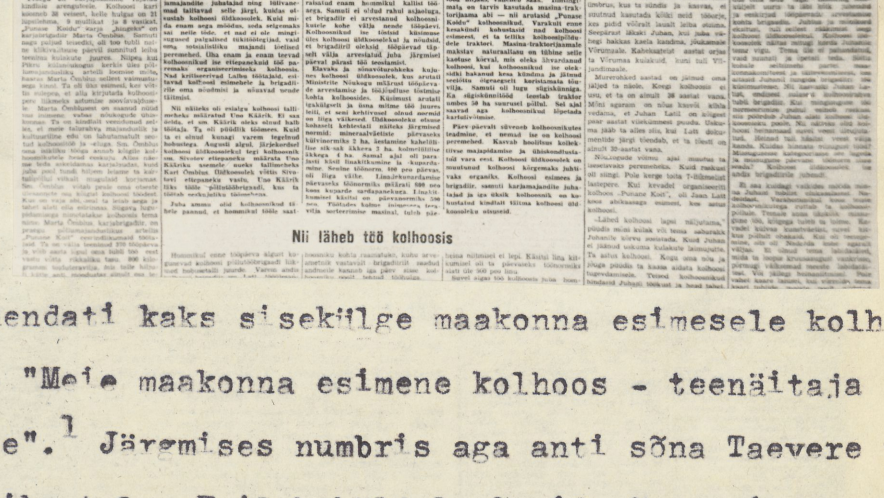

— teenäitaja töötavale talurahvale

Karjapidamine on rajatud kindlale aluseie

Kolhoosnikud ise juhivad majapidamist

Tubli kolhoosiperekond

Nii läheb töö kolhoosis

7.oktoobril pühendati kaks sisekülge maakonna esimesele kolhoosile "Punane Koit" - "Meie maakonna esimene kolhoos - teenäitaja töötavale talurahvale".[1] Järgmises numbris aga anti sõna Taevere valla "Kalevi" kolhoosi liikmetele. Erilehekülgel võtsid sõna esimees J.Männi, brigadir E.Kaljula, karjatalitaja S.Klettenberg, põllutööline L.Käär, karjane S.Pärtels jt.[2]

Sügiseks ilmusid need kõigi esimese viie ühismajandi kohta. Nende ülevaadete eesmärgiks oli näidata, kuidas kolhoosis on iga töötinimene peremees, kuidas ühinemine avab endisele sulasele või kehvi-

1 "Sakala" nr.120, 7.oktoobril 1948.a.

2 "Sakala" nr.121, 9.oktoobril 1948.a.

kule elu perspektiivid. Näiteks toodi "Uue Elu" esimese kahe kuu tegevusest välja, kuidas kolhoosi liikmed ütlesid oma sõna paljudes ühismajapidamise elu kaalukates küsimustes ja mis peamine - lähtusid selles kolhoosi kui terviku huvidest. Samuti püüdis ajaleht anda lugejaile läbimõtlemiseks ja järelduste tegemiseks näiteid esimeste kolhooside tootmisplaanidest, eriti sellest, mis puudutab inimeste tasu ja heaolu. Näiteks planeeriti "Uue Elu" kolhoosis normipäevatasuks 3,9 kg toiduteravilja ja 5,9 rubla raha, peale selle veel muid põllumajandussaadusi. "Sakala tegi sellest järelduse: kui arvata vähegi tööka kolhoosniku kohta 300 normipäeva aastas, siis

levad

olhoosnikud
nnetähtäeg-
i täitmine.
odu kolhoo-
ei rahuldu
tustega. Et
i ja tõsta

Kolhoosnikud vahetavad töökogemusi

Omandasin väärtuslikke teadmisi kolhoosi juhtimiseks

Mind valiti kolhoosi esimeheks 19. oktoobril 1948. a. Alustasin seda suurt ja vastutusrikast tööd väga väikeste teadmistega. Kogemused sotsialistliku

rida, kuidas jaotada inimtööjõudu jne. Ma oskan nüüd hinnata tööplaani kui tähtsaimat alust kõigi tööde õigeaegsel täitmisel. Ilma tööplaanita ei asu

oli asjatu — meie kolhoosi liikmed tundsid kõik oma kohustusi ja töö kulges kindlas tempos. Vili koristati õigeaegselt ja peksti enne kartulivõt-

2 SAKALA Nr. 121 (620) 9. oktoobril 194[illegible]

Kolhoosi „KALEV" liikmed jutustavad oma tööst ja saavutustest

Esimesed edusammud

Nõukogude talvel leidis aset, Tarve[illegible] valla Järvere küla talupoegadel [illegible] ühismajapidamiseks. Et [illegible] neile algul ebaviisi kogunud [illegible] talupoegade poolitamist. [illegible] põllumajandusliku artelli loomisest [illegible] ja hoiatas. Mõned seebud [illegible] neilt [illegible] kõnes, leiutel [illegible] kahtlesid. Nad olid seigel kahtlemise pohjusest. Usalgusega hakkasid ja mõned neist moodustlik küla nelja kolhoosi põhimõtted olid neile kõigest [illegible] olemise ette saadilda hindlus. Ja nerligi kõige hiljem mõtlesid, kes algul [illegible] avalik välitraktori juhtidest hiljem [illegible].

Mõned nõu aga kahtlesin juhtudele vastu astuda reaalsest tõsiasilist kollektiivse majandamise paremustest ning [illegible] ühiskasvatamise. Kui 1948. a. [illegible] hangitud meie kolhoosnikele [illegible] traktorid, ei [illegible] nad [illegible] Nõukogude [illegible] Tõlliasin ennt oma Nõukogude armeest [illegible] ja nõgise oma [illegible]. Meie ühismajapidamine [illegible] ühtsed [illegible] [illegible] [illegible]

keskmik saanud jätta oma tarviduseks 2400 kg rukist ja nisu.[1] Selline fakt pani mõtlema. Edaspidi aga, kui hakati esimese kolhoosiaasta kokkuvõtteid tegema, oli näiteid veelgi iseloomulikumaid, agiteerivamaid.

Keskseks teemaks ajalehes esimeste kolhooside loomise perioodil oli ka linna ning teiste ettevõtete ja organisatsioonide abi noortele kolhoosidele. Ajaleht populariseeris iga head algatust sel alal. Viljandi 2.mittetäieliku keskkooli õpilased kinkisid "Uue Elu" kolhoosile raamatuid, ühismajandi šeff "Eesti Energia" seadis majandis sisse elektrivalgustuse, Viiratsi sovhoos andis vahetuse korras külviks seemne; Tallinna koolinoored kinkisid "Punase Koidu" ühismajandile 400-köitelise raamatukogu, mitu šeffi-ettevõtet saatsid juba esimestel külvipäevadel oma inimesi appi põldudele. Ajaleht ei vältinud ka kriitikat nende aadressil, kes ei täitnud oma šefluskohustusi. Eriti püüdis ajaleht jälgida masina-traktorijaamade abi kolhoosidele, nende kolhoosidega sõlmitud lepingute täitmist.

Esimesse viide kolhoosi ühines 100 taluperet. Hiljem tuli igasse küll uusi peresid juurde, kuid majandid jäid ikkagi väikesteks. Seepärast leidis ajalehes heakskiitu iga fakt, kus põllupidaja või maatainimene asus tööle kolhoosidesse. Seoses töömahu kasvamisega vajasid uut tööjõudu ka masina-traktorijaamad, kelle tööst olenes kolhoosi de edasine majanduslik areng. Suureks tööjõu allikaks sotsialistlikule sektorile olid need põllumajandustöötajad, kes ei võtnud maad ja kellest osa jäi edasi kulakute teenistusse. Partei maakonnakomitee kutsus 1948.aasta märtsis kokku sulaste, teenijate ja erasektoris töötavate maatööliste nõupidamise, kus arutati tööleasumise võimalusi sotsialistlikku sektorisse. Et aga kõik sellest osa ei võtnud, tõstis küsimuse üles ka parteikomitee häälekandja. Ta püsti-

---

[1] "Sakala" nr.58, 13.mail 1948.a.

tas üleskutse:"Asugem juba enne kevadkülvi tööle sotsialistlikku sektorisse: masina-traktorijaamadesse, sovhoosidesse ja kolhoosidesse!"[1]

Üleskutsed - tulla tööle kolhoosidesse ja suurendada linna abi maale - leidsid vastukaja. Maakonna esimesse - "Punase Koidu" kolhoosi astus 1948.aasta kevadel 18 maata põllutöölist, endist sulast, ja avaldusi oli rohkem kui uusi peresid sai vastu võtta.[2] Nii täienes ka teiste esimeste põllumajanduslike artellide liikmete arv.

4.mail 1948 avaldas "Sakala" järgmisesisulise kirja:

"Siirdusin traktoristina kolhoosi avaratele väljadele.[3]

Töötades Viljandi sidekontoris, tulin üha sagedamini mõttele, et suudan rohkem kasu tuua tootval tööl. Töötades oma alal edasi, võtsin tänavu kevadel ühtlasi osa ka Viljandi MTJ traktoristide kursustest, millised nüüd lõpetasin kvalifitseeritud traktoristina.

Eriti rõõmustasin, et minule usaldatud traktor hakkab töötama "Punase Koidu" kolhoosi põldudel. Olen rõõmus, et just mina, Viljandi MTJ üks esimesi naistraktoriste, võisin alustada oma tööd meie maakonna esimese kolhoosi avaratel põldudel.

Ühtlasi tahan panna südamele kõikidele noortele, kes endale sobivat ja meeldivat tööala leidmata töötavad juhuslikel töödel või istuvad hoopis kodus - asuge viivitamata õppima huvitavat põllumajandustöötaja elukutset.

Elmina Otsman,[4]

Viljandi MTJ traktorist."

---

1 "Sakala" nr.34, 18.märtsil 1948.a.

2 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.266, l.14. EK(b)P Viljandimaa Komitee informatsioonid EK(b)P Keskkomiteele.

3 "Sakala" nr.54, 4.mail 1948.a.

4 Nüüd töötab Elmina Otsman Viljandi rajooni "Sõpruse" kolhoosis laia profiiliga mehhanisaatorina: traktorist, kombainer, remondilukksepp. 1958.aastal anti talle sotsialistliku töö kangelase nimetus. On olnud kahel korral NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuks, võttis delegaadina osa NLKP XX kongressist.

Viljandimaa kuulsaid inimesi. Vasakult: Viljandi valla "Lembitu" kolhoosi esimees Jaan Kuld, Kõo valla "Esimese Mai" kolhoosi esimees Marie Vaheoja, traktorist Elmina Otsman ja Uusna sovhoosi karjabrigadir, sotsialistliku töö kangelane Otto Väinsalu.

See oli tore algatus. Järgimine sellele etendas kolhooside organisatsioonilis-majanduslikul kindlustamisel edaspidi suurt osa, aitas suurendada linna abi maale, tugevdada töölisklassi ja talurahva liitu.

Esimeste kolhooside loomisega elavnes kulakute ja fašistide käsilaste tegevus. Nähes, et talupoegade hirmutamine enam ei aita, läksid nad üle tegudele, otsesele kolhooside õõnestamisele ja võitlusele kollektiviseerimise vastu. Olustvere vallas organiseerisid kulakud 25.märtsil Võhma külas ja 1.aprillil Ülde külas salajasi koosolekuid, millest võttis osa kokku kolmteist talupidajat. Vastemõisas sai initsiatiivgrupi liige J.Kivistik anoniimkirja ähvardusega:"Kui sa seda kolhoositamist kohe ei jäta, lähed rutem kui arvata võid sinna, kuhu sinu vähemad vennad ees on läinud." Kabala vallas tapeti

õõsel kommunist Tammekivi hobune, kuna kommunistil oli käsil initsiatiivgrupi moodustamine. Tarvastu vallas püüdis kulak Kotsar nurja ajada talupoegade koosolekut, jootes enne purju mitu meest, kes pidid koosolekul lärmitsema ja vastu rääkima hakkama. Tänu kehvikute valvsusele hoiti skandaal ära. Tarvastu kulak Must esines isegi matusetalitusel 30-minutilise kõnega kolhooside vastu, väites, et kolhoosid toovad endaga kaasa vaid nälja, häda ja orjuse.[1]

Üksnes needki faktid näitavad, et klassivõitlus oli võtnud seoses kollektiviseerimisega ägedama kuju ja põhjendatud oli ka selle rõhutamine ajalehe veergudel. Eriti aitas ajaleht kaasa kulakute õõnestustegevuse paljastamisele kolhoosides, kutsus kolhoosnikuid ja kolhooside asutajaid valvsusele kulakute suhtes, kes püüdsid astuda kolhoosi. Selliseid fakte esines. Näiteks tekkis Holstre vallas üks initsiatiivgrupp, kes esitas avalduse kolhoosi moodustamiseks otse partei maakonnakomiteele, minnes mööda valla partei-algorganisatsioonist. Maakonnakomitee töötajad kontrollisid grupi koosseisu ja selgus, et üheksast algatajast seitse olid aktiivsed fašistide käsilased.[2] Selliseid katseid esines ka teistes valdades.

Valla partei-algorganisatsiooni nõrga valvsuse tõttu kolhoosi rajamisel puges "Uue Elu" kolhoosi tuntud kulak Veske. Ta organiseeris seal puskariajamist ja meelitas ausaid kolhoosnikuid jooma. Mitu põllutöölist langeski kulaku õõnestustöö ohvriks. Kiiretel külvipäevadel jäid nad töölt ära ja kartulipanek ähvardas nurja minna. Kulakul oli hästi läbi mõeldud plaan kolhoosi hävitamiseks. Grupile tema mõju alla sattunud kolhoosnikutele rääkis ta:"Hoolitsege ikka oma endiste maade eest, niikuinii saate sügisel maa tagasi." Kulak Veske paljastamisega näitas ajaleht ausatele põlluharijatele, milliste va-

---

1 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.266, l.43. EK(b)P Viljandimaa Komitee informatsioonid EK(b)P Keskkomiteele.

2 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.250, l.15. Viljandi maakonna III parteikonverentsi protokoll.

henditega püüab vaenlane võidelda kolhooside vastu. Mängides kolhoosnikute - endiste üksikmajapidajate-uusmaasaajate eraomanduslikel tunnetel, püüdsid nad saavutada, et kolhoosnikud suurendaksid kolhoosimaade arvel isiklikku aiamaad, peaksid rohkem lehmi, varjaksid ühistamisele kuuluvat maad ja inventari, vahetaksid hea masina või vankri halva vastu ning annaksid need kolhoosile, müüksid ja tapaksid loomi jne. Ajaleht püstitas partei-algorganisatsioonide ette ülesandeid selgitustöö tugevdamiseks kolhoosiastujate ning kolhoosnikute hulgas, et nad looksid maal terava hukkamõistu ja paljastava õhkkonna kulakute suhtes. Selle selgitustöö mõju väljendus selles, et kehvikud ja kolhoosnikud hakkasid üha otsustavamalt kulakute vastu välja astuma.

4. Esimeste kolhooside töötulemused "Sakala" veergudel - tõhus agitatsioon kollektiviseerimise edasise laienemise eest

Esimeste kolhooside moodustamine maakonnas ja nende esimesed töötulemused andsid hoobi kulakute ja kodanlike natsionalistide propagandale, nagu poleks ühismajapidamine tulutoov ja nagu oleks kolhooside rajamine meie vabariigis võimatu. Informeerides lugejaskonda pidevalt esimeste kolhooside kordaminekutest ja tööentusiasmist, aitas ajaleht paljudel kõhklustest üle saada juba enne esimeste kolhooside töötulemuste lõplikku kokkuvõtmist. Viljandi valla Peetrimõisa-Karula küla talupojad tegid suve jooksul oma küla mehe, Eesti NSV Ülemnõukogu saadiku, kommunist Jaan Kullaga mitmel korral juttu maakonna kolhooside tööst ja juba ilmnenud eelistest üksik-

talupidamisega võrreldes. Kui nakilised põllutööd lõppema hakkasid, langetasid nad lõpliku otsuse. 6.septembril 1948.a. sündis Viljandi vallas "Lembitu" kolhoos ja esimeheks valiti kommunist Jaan Kuld. Mõni päev hiljem tulid kokku sama valla Vardja-Viiratsi 21 talupidajat ja moodustasid "Sakala" kolhoosi, kelle esimeheks sai Juhan Korp.[1]

Eriti rohkesti tekkis kolhoose Tarvastu vallas. Oli ju sealsetel talupidajatel võimalik suve jooksul põhjalikult jälgida põllumajandusliku artelli elu ning selle häid külgi. Sügisel loodi selles vallas korraga neli uut kollektiivmajapidamist. Nii võttis kollektiviseerimine uuesti hoo juba esimeste kolhooside loomise aasta sügisel. Novembrikuuks oli loodud juba 46 põllumajanduslikku artelli, mis koondasid 715 majapidamist, ehk 6,5 protsenti taludest. Siis tuli kokku maakonna IV parteikonverents ja tegi senisest tööst järeldused. Konverents tõstis esile senise selgitustöö efektiivsust, kuid nõudis ka selle muutmist veelgi pealetungivamaks, konkreetsemaks. Konverents püstitas ülesande ka "Sakala" ette: veelgi järjekindlamalt agiteerida uusmaasaajaid, maatamehi ja keskmikke, et nad astuksid kolhoosi, pidevalt populariseerida esimeste ühismajandite töötulemusi ja inimeste heaolu kasvu. Sellest lähtuski "Sakala" edasises kollektiviseerimispropagandas. Põhisuunaks võeti just agitatsioon elu edasimineku konkreetsete näidetega. See nõudis toimetuse töö tõsist kokkuvõtmist, suurt organiseerimist kolhoosikirjasaatjate võrgu laiendamiseks, nende õpetamiseks ja agiteerivate materjalide organiseerimist kolhoosides. Toimetus kasutas agitatsiooniks ära kõik kolhoosnikute kokkutulekud, tootmisplaanide koostamised ja muud, et viia lugejateni eredaid fakte uue elu eelistest. Leidlikult kasutati näiteks selgitustööks Eesti NSV kolhoosnikute I vabariik-

---

[1] Praegu on tolleaegse "Sakala" asemel mitu korda suurem "Ugala" kolhoos, kelle esimeheks on seesama Juhan Korp. Nii on sm.Korp juhtinud kolhoosi kollektiviseerimise algusest peale ja on Viljandi rajooni staažikam kolhoosiesimees.

likku kongressi. Viljandimaalt olid seal näiteks "Esimese Mai" kolhoosi esimees Marie Vaheoja, "Punase Koidu" esimees Jaan Jürisson, "Punase Oktoobri" karjabrigadir Leili Haak ja esimees A.Rahu, Mäeküla karjabrigadir H.Reilson, "Tasuja" delegaat A.Leega, "Uueküla" delegaat A.Kubin jt. Kõik nad võtsid pärast kongressi leheveergudel sõna ja enamikust neist said alalised kirjasaatjad. Viljandi valla "Jõu" kolhoosi esimees P.Hoop jutustas, kuidas kongressilt saadud teadmised aitavad üle saada kasvuraskustest, Viljandi valla "Lembitu" esimees J.Kuld agrotehnika ja teaduse saavutuste rakendamisest põllumajanduses, millest kongressil palju juttu oli. J.Varese nimelise ühismajandi esimees J.Voll kirjutas, et pärast kongressilt tagasitulekut tutvustas ta kongressi materjale oma majandi ja üksiktalupidajate hulgas ning paljud on pärast seda avaldanud soovi kolhoosi astuda.[1]

Kui maakonna täitevkomitee organiseeris ühiskondliku kontrolli "Uue Elu" kolhoosi majandusliku tegevuse üle,[2] ei jätnud ajaleht selgitustööks kasutamata ülevaatusel leitud positiivseid kogemusi. Tootmisplaanid koostati ka sel ajal pingelised, kuid maakonna teisel ühismajandil kulges see edukalt. Veiste ja hobuste arvuline plaan oli ületatud ning veise-, sea- ja lambakasvatusele pandud kindel alus. 1.novembriks oli 22 120 kg asemel toodetud 26 889 kg piima, kuue kuuga oli lehma kohta saadud 1134 kg piima. Liha müügiplaan oli täidetud kahekordselt. Karjamajandus oli juba esimese kuue kuuga andnud 58 784 rubla tulu.[3] Olgu lugeja kui tahes skeptik, ta peab neid arve ja fakte lugedes veenduma, et kolhoosid võivad edukalt areneda ka meie vabariigis.

---

1 "Sakala" nr.141, 25.novembril 1948.a.

2 "Sakala" nr.142, 27.novembril 1948.a.

3 Sealsamas.

Numbrist numbrisse tõi ajaleht arve ja fakte kolhoosnikute tööst ja heast tasust ausa töö eest. "Punase Koidu" kolhoosis jäi esimese poole aasta jooksul ainult kahel töönäevade miinimum täitmata, mitu kolhoosnikut töötas välja isegi kuni 450 norminäeva. "Uue Elu" kolhoosi liige, endine taluteenija Marie Elemets töötas märtsist novembrini välja 550 norminäeva, aasta lõpuks loodab koguda umbes 700 päeva. Tema töötasu selle eest: 3822 kg vilja, 6390 kg kartuleid, 1306 kg heina jm. Endine taluteenija, "Võidu" kolhoosi lüpsja-karjatalitaja Heljo Toomsalu üheksa kuu teenistuseks kujunes 1900 kg vilja, 1425 kg kartuleid, 1666 kg loomasööta ja 1757 rubla raha.[1] Need on faktid. Fakt aga on agitatsioonitöös see, mis veenab, paneb võrdlema.

Esimeste kolhooside esimene lõikus näitas, et kollektiivmajandid suutsid kasvatada märksa kõrgemad saagid kui üksiktalupidajad. Ajaleht tõi ilmeka võrdluse Holstre vallast. "Uus Elu" sai 17,5 tsentnerit rukist hektarilt, valla üksiktalupidajad aga kõigest 15.[2] Põldude kõrgemat viljakust võis täheldada ka teiste kolhooside osas. Üksiktalupidaja võitles raskustega, kolhoosid aga kavandasid esimeste edusammude baasil üha uusi arenguperspektiive. "Sakala" kolhoos kavatses lõpetada 1949.a. majandi elektrifitseerimise, harida jäätmaadest uusi karjakopleid, ehitada ajakohase sigala ja seada majandis sisse kalakasvatuse. "Võidu" kolhoos moodustas ehitusbrigaadi ja pani juba esimesel aastal ehitustegevuse käima. "Kungla" lülivanem A.Jaanson, J.Varese nimelise kolhoosi esimees J.Voll, "Sädeme" esimees A.Kukk ja "Sirbi ja Vasara" kolhoosi brigadir J.Ilmjärv jutustasid oma kevadistest toimetustest ja edasistest plaanidest. Kõik need sõnavõtud olid täis optimismi tuleviku suhtes, kutsusid ühinema uue elu ehitajatega.

---

1 "Sakala" nr.139, 21.novembril 1948.a.

2 "Sakala" nr.1, 1.jaanuaril 1949.a.

26.veebruari 1949.a. ajalehenumbris andis toimetus sõna maakonna suurima, Olustvere valla "Võidu" kolhoosi liikmetele. 39 selle ühismajandi liiget pöördusid kirjaga Viljandimaa kõigi sulaste, kehvikute ja keskmike poole. Nad olid teinud äsja kokkuvõtte oma kolhoosi esimese aasta tööst ja esitasid selle nüüd läbimõtlemiseks neile, kes pole julgenud veel langetada otsust kolhoosiastumise kasuks.

"Kui aasta tagasi kolhoos asutati, oli meil 32 veist ja 29 hobust. Nüüd aga on meil 104 veist ja 46 hobust...

Suure uhkustundega võime teatada, et meie, kolhoosi liikmed, pole varem üksiktalupidamise ajal saanud kunagi nii palju põllumajandussaadusi kui mullu - esimese tööaasta eest kollektiivses majapidamises. Kui Artur Kitse kodanliku Eesti ajal sai oma kehvtalust keskmiselt aastas 1200 kg leivavilja, siis kolhoosnikuna sai ta oma töö eest 2152 kg. Samuti endised sulased ei võinud unistadagi sellisest töötasust, mida saavad nüüd kolhoosnikutena.

Esimese tööaasta tulemused on meile kindlalt näidanud, et kollektiivne, sotsialistlik põllumajanduse tee on ainuõige tee meie põllumajanduse edasisel arendamisel. Seepärast soovitame kõigil Viljandimaa sulastel, kehvik- ja keskmiktalupoegadel järgneda meie eeskujule - ühineda kollektiivmajapidamisse - kolhoosi."[1]

Eriti mõjuvaks muutus ajalehe kollektiviseerimispropaganda just siis, kui hakati avaldama lihtsate kolhoosnikute kirju oma uue elu esimese aasta tulemustest. Need hakkasid esimeste aruandekoosolekute käigus ilmuma küll erileheküIgedel, küll rubriikides "Kolhoosikirjasaatjad teatavad", küll pidupäevade puhul. Lihtsate kolhoosiinimeste kirjad olid seda mõjuvamad, et nende mõttekaaslasi endiste sulaste ja kehvikute näol oli maakonna igas vallas sadu. Toome nendest mõne väljavõtte.

---

1 "Sakala" nr.25, 26.veebruaril 1949.a.

Kõo valla "Sotsialismi" kolhoosi liige Ann Maansoo kirjutas:

"Minu pikas elus on olnud palju igasuguseid sündmusi, nii rõõmsaid kui kurbi. Kuid kõige rõõmustavam oli mulle kahtlemata käesoleva aasta sügis, mil sain oma esimese tasu kolhoosis tehtud töö eest.

Mul on aastaid 71, eluaeg olen teinud põllutööd. Ja ka kolhoosis ei põlga ma ära ükskõik millist jõukohast tööd. Nii on mul välja töötatud 300 norminäeva. Avansina sain ligi 400 kilo rukist, lähemail päevil antakse ka nisu. Ma pole kunagi saanud end nimetada nii suure hulga vilja omanikuks. Kuid teades, et see on ainult osa minu saadaolevast tasust, võin täie kindlusega öelda, et alles kolhoosis algas minu tõeline elu."[1]

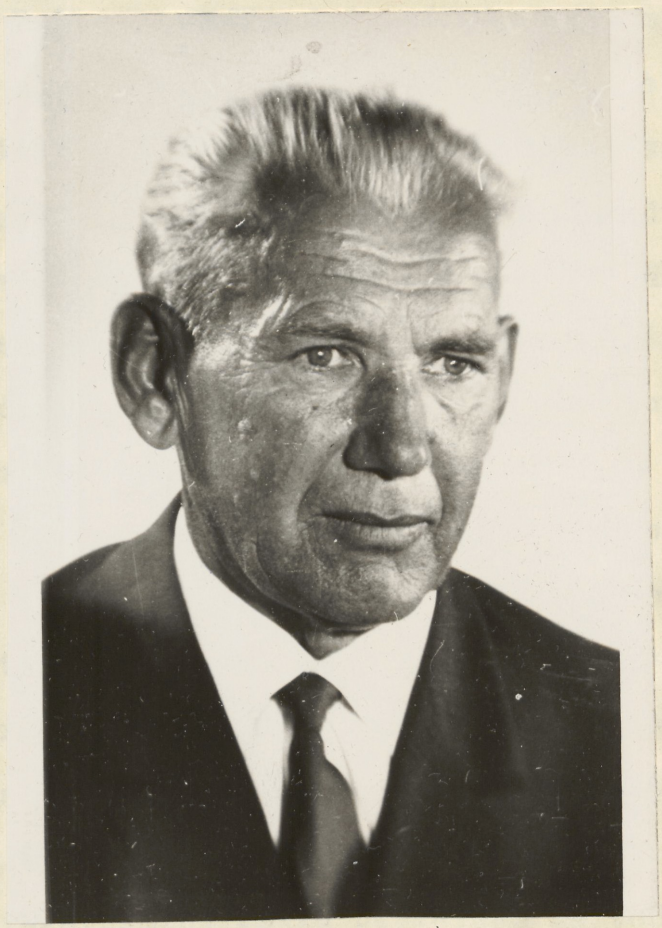

Juhan Korp,
Viljandi valla "Sakala" kolhoosi esimees (praegu "Ugala" kolhoosi esimees).

[1] "Sakala" nr.122, 11.oktoobril 1949.a.

Kõo valla "Esimese Mai" kolhoosi karjatalitaja Marta Põder kirjutas:

"Olin teenijatüdrukuks siinsamas Soomevere külas suurtaluniku juures, siin, kus asub nüüd meie "Esimese Mai" kolhoos. Mäletan, et talus teenides võisin sügisel õnnelik olla, kui sain 150 kilo leivavilja talviseks tagavaraks kokku.

Kolhoosi astusin kohe, kui loodi meie "Esimene Mai". Töötan siin lüpsja-karjatalitajana. 1.septembriks oli mul välja töötatud 668 normipäeva. Aasta lõpuks saan kokku umbes 800 normipäeva ja selle eest saan ma siis 5,6 tonni teravilja."[1]

Selliseid sõnavõtte ja pöördumisi maakonna talupoegade, eriti sulaste ja kehvikute poole, ilmus muidugi rohkem.

Neile sõnavõttudele ei ole vaja mingit selgitust juurde lisada. Need on väga selged ja veenvad, need sõnad tulevad südamest. Nad räägivad vaieldamatute faktide najal sellest, et kolhoosid on eesti töötavale talurahvale ainuõige ja kindel tee jõukusele ja õnnele jõudmiseks. Vaba ja loov kolhoositöö äratab inimestes ellu uue jõu, uue energia. Kolhoositöö on andnud inimestele, kes enne virelesid eraldatuna oma maalappidel või olid sunnitud orjama hallparuneid, uue mõtte ja uued sihid.

Ajalehe veergudel tihenev agitatsioon kolhoosikorra eelistest ning talupoegade ühinemise eest kolhoosidesse peegeldas üldse tugevnevat selgitustööd valdades. Partei maakonnakomitee muutus parteialgorganisatsioonide suhtes nõudlikumaks ning kommunistid tugevdasid selgitustööle lisaks organiseerimistööd initsiatiivgruppide ja uute kolhooside loomise kiirendamiseks. Selgitus- ja organiseerimistöö tugevnemine kokku peegeldus ka töö tulemustes; üha tihenevates kokkuvõtetes kollektiviseerimise käigu kohta, nii maakonnakomitees

---

[1] "Sakala" nr.122, 11.oktoobril 1949.a.

kui ka ajalehes juhtkirjade ja informatsioonide näol. 1948.a. novembris, maakonna III parteikonverentsiks oli Viljandimaal 46 kolhoosi, ehk 6,5 protsenti taludest. 6.aprilliks aga oli maakonnas juba 142 kolhoosi, mis ühendasid 3432 talu, ehk 33,1 protsenti majapidamiste üldarvust. Siin oli juba märgata tugevneva selgitustöö tulemusi.

Üksikutes valdades edenes kollektiviseerimine eriti hoogsalt. Näiteks oli Rimmu vallas 6.aprilliks kolhoosidesse ühinenud juba 85 protsenti üksiktaludest, Olustveres 80, Tänassilmas 68 protsenti, Suislepas aga ainult 3 protsenti.[1] Selliseid mahajäävaid valdu aga oli veelgi. Seepärast ei piirdunud ka ajaleht ainult positiivsete eeskujude populariseerimise ja veenvate kirjade avaldamisega, vaid võttis sageli kriitika alla mõnegi valla partei-algorganisatsiooni, kes ei teinud organiseerimistööd, ja kommunisti, kes ise hoidis kolhoosi astumisest kõrvale. K-itika osaliseks said näiteks Suislepa, Imavere, Kabala ja Raudna valla partei-algorganisatsioon. Väga tähtis oli tol ajal kommunistide ja nõukogude aktivistide eeskuju, algatus kolhoosi loomiseks. Häid eeskujusid oli ajalehel küllalt näidata, näiteks Marie Vaheoja, Jaan Kuld jt., kuid näidata tuli ka vastupidiseid. Holstre valla kommunisti Änilase kohta, kes isegi takistas kolhoosi organiseerimist, püstitas leht konkreetse küsimuse: kas tunnistab kommunist partei programmi või vastasel korral ei ole tal meie partei ridades midagi teha. Keeldumine kolhooside organiseerimisest aga oli tollal partei programmi mittetunnistamine. Kriitika tabas ühtlasi ka neid, kes rikkusid vabatahtlikkuse printsiipi kolhooside moodustamisel. Näiteks partei-algorganisatsiooni sekretär Vanala Põltsamaa vallas, kus seetõttu kaua aega polnud ühtegi initsiatiivgruppi.

---

[1] EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.454, l.2. EK(b)P Viljandimaa Komitee materjalid kolhooside organiseerimise ja kindlustamise kohta.

Kollektiviseerimise tempo kasvas eriti 1949.aasta kevadel, mil asuti kulakluse kui klassi likvideerimisele. Seda kujutab näiteks järgmine tabel:

6.aprillil - 142 kolhoosi, 3432 talu, 33,1%
15.aprillil - 197 kolhoosi, 5331 talu, 63,2%
25.aprillil - 218 kolhoosi, 6294 talu, 74,6%
25.mail - 221 kolhoosi, 6432 talu, 76,3% [1]

Kollektiviseerimine laiuti edenes nüüd jõudsasti ja jõudis 1950.aastal põhiliselt lõpule. Maakonna parteiorganisatsioon ja ka ajaleht "Sakala" olid teinud rahva kaasatõmbamisel tohutu töö. See oli pingeline võitlus EK(b)P V kongressi ning maakonna parteiorganisatsiooni III, IV ja V konverentsi otsuste täitmise eest.

Paralleelselt tööga laiuti tõusis aga kohe päevakorrale ka kolhooside organisatsiooniline ja majanduslik kindlustamine.

5. Võitlus kolhooside parteilise juhtimise, organisatsioonilise ja majandusliku tugevdamise eest

Pärast esimeste kollektiivmajandite loomist tõusis päevakorrale ka nende organisatsiooniline ja majanduslik tugevdamine. Eelkõige oli vaja likvideerida olukord, kus kulakute majapidamised asusid kolhooside territooriumil, samuti võidelda kulakute vastu, kes pugesid kolhoosi. Selliseid fakte aga esines igas vallas. Tänassilma valla Surva küla kolhoosi võeti vastu kuus talupidajat, kelle talud olid kantud

[1] EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.454. l.1-19. EK(b)P Viljandimaa Komitee materjalid kolhooside organiseerimise ja kindlustamise kohta.

kulaklike majapidamiste nimekirja. Esimeheks sai talupidaja, kellelt maareformiga oli vähendatud maad ja kes okupatsiooniajal pidas teenijaid. Partei-algorganisatsioon oli majanduslike küsimuste kõrval jätnud unarusse poliitilise valvsuse. Suured puudused kolhoosikaadri valikul ja paigutamisel ilmnesid Paistu valla Aidu kolhoosis. Esimeheks oli valitud endine "kaitseliitlane" ja "omakaitselane", brigadiriks oli endine "omakaitselane", kes ründas 1941.aastal Paistu valla täitevkomiteed, aidamees - fašistliku armee sõdur, kanafarmi juhataja ja ühtlasi revisionikomisjoni liige - fašistide käsilane, kelle talu vähendati määruse nr.380 alusel.[1] Taevere valla "Linda" kolhoosis oli seitse kulakut, Raudna valla J.Varese nimelisse kolhoosi puges neli kulakut jne.

Omaette lõiguks kolhooside organisatsioonilisel kindlustamisel oli põllumajandusliku artelli põhikirja täitmine. Suunates peatähelepanu uute kolhooside loomisele, ei pööranud valdade parteikomiteed ja täitevkomiteed kolhoosielu põhiseadusele enam tähelepanu ja väärnähtused hakkasid kollektiviseerimise laienemisel üha enam maad võtma. Asi läks isegi niikaugele, et EK(b)P Keskkomitee oli sunnitud 1949.a. sügisel maakondade parteikomiteede tähelepanu juhtima põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumistele. Vastavalt Keskkomitee otsusele organiseeris EK(b)P Viljandimaa Komitee põhikirja täitmise massilise kontrolli.[2] Moodustati 53 komisjoni eesotsas kommunistidega ja analüüsiti läbi enamik ühismajandeid ning toodi välja järgmised tüüpilised väärnähtused.

1. Kõik kolhoosiperede täiskasvanud liikmed ei olnud veel astunud ühismajandi liikmeks ja seda isegi kolhoosi juhtivate töötajate peredes ("Punase Koidu" esimees H.Raag jt.). Rimmu valla Sammaste

---

1 EKPA, f.19, nim.19-8, s.-ü.62, l.52. Kolhooside kontrollkomisjonide poolt koostatud aktid.

2 "Sakala" nr.147, 8.detsembril 1949.a.

kolhoosis oli 17 peret ja ainult kolm neist oli täies koosseisus ühismajandi liikmed. Nii oli artellil 24 liiget, võinuks aga olla vähemalt 50. See oli puuduliku selgitustöö viil.

2. Varade ühistamine kolhoosides venis. Selleks oli ette nähtud üks kuu, kuid näiteks Karksi valla "9.mai" kolhoosis oli septembris kolhoosi astujail veel detsembris loomad ühistamata ja seda esines enamikus majandites. Osas neist olid ühistamise aktid küll koostatud, kuid vara oli ikka endiselt taludes laiali. Eriti rohkesti oli sääraseid fakte, kus ühistatud hobused olid endiste omanike käes laiali.

3. Laialt oli levinud mitme lehma pidamine kolhoosiperedes. Rohkem lehmi oli ka mitmel kolhoosiesimehel, brigadiril, revisjonikomisjoni esimehel ja isegi kommunistidel.

4. Oli majapidamisi, kus kolhoosnikutel oli ettenähtust rohkem maad. Osa neist olid isiklikku maad suurendanud perekondade fiktiivse jaotamise teel.

5. Vaid kaheksas kolhoosis oli hakatud maid massiivi ajama ja selle järgi külvikordi sisse seadma. Osas aga (Tänassilma valla "Tamme" ja "Valdeku" jt.) tehti taliviljakülv igale endise individuaaltalundi põllule eraldi.

6. Sotsialistliku omandi lohakas hoidmine, mis tegi paljudele kolhoosidele suurt kahju. Näiteks käisid Tarvastu valla Laikivi kolhoosis šefid kartuleid võtmas ja keegi ei arvestanud, kui palju nad töötasuna kartuleid ära viivad. Igaüks viis iga päev mitu vakka ja mõnel päeval viidi ära kogu ülesvõetud kartul. Tihti lasti saak rikneda.

7. Esines üldkoosoleku osa alahindamist ja muid kolhoosidemokraatia rikkumise nähtusi (Kabala valla "Valve", Paistu valla "Sangar" jt.). See on põhjustanud distsipliini langust.

8. Mõnes kolhoosis hakkasid ilmnema jaotamise võrdsustamise faktid, samuti see, et avanssi ei makstud mitte väljatöötatud normipäevade, vaid esimehe ja arvestaja ütlemise järgi.

9. Mõnel pool ilmnes veel selline kahjulik tendents: lüli arvestati kolhoositöö organiseerimise põhielemendiks ja maa jaotati lülide vahel. Nii moodustati mõnel pool perekonnast lüli ja ühismajandi sildi all hariti maad edasi üksikmajapidamise korras. Lüli oli vaid suitsukatteks. Selle vältimiseks oli vaja sisse seada alalised tootmisbrigaadid ning kinnistada maa ja inventar nendele, seada brigaad kolhoositootmise põhilüliks. Seda hakati ka 1950.aastal ümber korraldama.[1]

Need olid tõsised signaalid ja nendest tulenesid ka ülesanded klassivõitluse organiseerimisel ja kolhooside organisatsioonilisel tugevdamisel. Õigesti tõstis ajaleht üles küsimuse, et peamiseks puuduste põhjuseks ühismajandites on nende nõrk parteiline juhtimine, vähene ideoloogiline töö kolhoosnikute hulgas. Sel teemal ilmus 1949.aastal viis juhtkirja. Kord oli tulipunktis kolhooside partei-algorganisatsioonide tugevdamine, kord kolhoosiagitaatorite ülesanded, kolhoosimajanduse parteiline juhtimine, igapäevane poliitiline selgitustöö jne. Seega ajaleht tõstis kollektiivmajandite parteilise juhtimise teravalt päevakorrale, minnes valdade partei-algorganisatsioonide suhtes üha nõudlikumaks. (Esimesel kolhoosiaastal leidis partei-algorganisatsioonide osa kolhooside organiseerimisel ja tugevdamisel üsna juhuslikku käsitlemist ja parteiorganisatsiooni IV konverents juhtis sellele toimetuse tähelepanu.)

---

1 "Sakala" nr.21, 16.veebruaril 1950.a.

2 "Sakala" nr.42, 6.aprillil 1950.a.

3 EKPA, f.19, nim.19-8, s.-ü.62, l.1-98. Kolhooside kontrollkomisjonide poolt koostatud aktid.

4 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.366, l.1-18. EK(b)P Viljandimaa Komitee pleenumite protokollid.

Kõigepealt näitas ajaleht oma materjalides, kui suurt osa võib valla partei-algorganisatsioon oma tööga etendada kolhoosnikute mobiliseerimisel ühismajapidamise tugevdamisele. Näitena toodi Raudna valla parteikomitee. Vallas oli 1949.aasta alguseks üheksa kolhoosi ja vallakomitee jaotas kommunistide jõud kõigi nende abistamiseks. Iga ühismajandi eest määrati alaliselt vastutavaks üks kommunist, kelle tegevust komitee kontrollis. Võtame näiteks 1949.aasta kevadkülvi. Enne seda kuulas komitee J.Varese nimelise kolhoosi esimehe kommunist Volli aruannet külvi ettevalmistamisest, kuulati ka kommunistide Ogurtsovi ja Lapi aruannet samas küsimuses "Sirbi ja Vasara" ning Marna kolhoosi kohta. Tänu pidevale parteilisele kontrollile ja puuduste õigeaegsele kõrvaldamisele jõudsid kõik majandid kevadkülvi õigeaegselt teha.

Kommunistid aitasid ühismajandites üle saada paljudest väärnähtustest. Tammsaare kolhoosis olid aiamaad ebaõigesti jaotatud ja partei liikmed aitasid selle vea kõrvaldada. Parteikomitee organiseeris ka valla asutuste-ettevõtete šefluse noorte kolhooside üle ja kontrolli nende ülesannete täitmise üle. Komitee moodustas ka igasse kolhoosi agitaatorite grupi, keda juhtis üks kommunist, pannes aluse pidevale poliitilisele selgitustööle kolhoosnikute hulgas. Häid kogemusi töös agitaatoritega andis leheveergudel edasi Olustvere valla parteikomitee sekretär A.Baranov. Selles vallas oli 13 kolhoosi ja igas suudeti moodustada 3-4-liikmeline agitaatorite grupp, kokku 43 kolhoosiagitaatorit. See oli partei-algorganisatsioonile toeks, kellele ülesandeid anda, kellele igas kampaanias toetuda.

"Punase Oktoobri" kolhoosi esimees A.Rähn soovitas lehe kaudu kõigile organiseerida lülide-brigaadide vaheline ja individuaalne sotsialistlik võistlus. Milline jõud võistlusel on, selle selgitamiseks tõi ta vaid ühe näite. Põllutööline Anna Ott töötas sõnnikulao-

tamisel ühe päevaga välja kolm normipäeva. Seda loeti suursaavutuseks ja teade levis üle kolhoosi. Olga Midri aga otsustas Oti üle trumbata. 6.mail vedas sõnnikut üheksa hobust, neli paari kündis sisse ja Olga Midri üksi laotas. Laotas päeva jooksul ettenähtud 40 koorma asemel 156 koormat ning sai 5,85 normipäeva.[1]

1948.aasta lõpul loodi maakonna kolmes kolhoosis partei-algorganisatsioon. Nendeks olid Olustvere valla "Võit", Tänassilma valla Valma ja Holstre valla "Uus Elu". Tarvastu valla "Punase Koidu" ning Raudna valla "Sirbi ja Vasara" kolhoosis organiseeriti partei liikmete ja kommunistlike noorte grupid. See oli kolhoosimajanduse parteilisel juhtimisel ja kolhooside tugevdamisel juba esimene konkreetne samm edasi. Seepärast võttis ka ajaleht esimesed partei-algorganisatsioonid kohe oma tähelepanu alla, toetades kolhoosikommunistide iga head algatust ning tuues avalikkuse ette nende töö vilja.

2.aprillil 1949.a. avaldas ajaleht "Võidu" kolhoosi partei-algorganisatsiooni esimese viie kuu töökogemused,[2] rõhutades eriti seda, kuidas algorganisatsioon kasutab oma õigusi kolhoosi majandusliku tegevuse kontrollimiseks, seega ühismajandi organisatsioonilis-majanduslikuks tugevdamiseks. Kommunistid olid arutanud juhatuse tegevust, teinud tootmisplaanis parandusi, mis olid suunatud loomade arvu suurendamisele, ja lahanud muid põhiküsimusi. Kevadkülvil seati sisse sotsialistlik võistlus, punanurgas pandi välja seda valgustav näitlik agitatsioon. "Võidu" kolhoosi partei-algorganisatsioon leidis juba algul endale tugeva aktiivi eesrindlike kolhoosnikute hulgast, kelle abiga jõudis algorganisatsiooni mõju üha sügavamale majandus- ja ühiskondlikku ellu. "Võidu" kolhoosi partei-algorganisatsioon oli juba viie kuuga kujunenud kolhoosielu tõeliseks juhtijaks, võitlejaks selle igakülgse tugevdamise eest. Sealt oli teiste kolhooside partei-algorganisatsioonidel õppida.

1 "Sakala" nr.56, 10.mail 1949.a.
2 "Sakala" nr.40, 2.aprillil 1949.a.

"Võidu" kolhoosi kogemustele lisandusid iseloomulikud näited parteitöö mõjust ka teistes kolhoosides. "Punases Koidus" oli seoses partei-algorganisatsiooni loomisega tunda nõudlikkuse kasvu juhatuse suhtes. Esimesel koosolekul valitud juhatuse töö tunnistati nõrgaks, sest see ei kindlustanud kolhoosi põhikirja täitmist, ja soovitati etteotsa uued, esimese aasta jooksul end heast küljest näidanud inimesed. Kolhoosi moodustamisel oli esimeheks valitud endine fašistide käsilane. Partei-algorganisatsioon paljastas selle ja soovitas esimeheks Hans Raagi. Nagu kolhoosikirjasaatja Karl Õmblus mõne aja möödudes toimetusele teatas, asus uus juhatus kiiresti endise vigu parandama, jaotades juhatuse liikmete ülesanded, seades sisse kolhoosnikute isikliku vastutuse, ja hakkas rakendama mõjutusabinõusid distsipliinirikkujate vastu. Ajaleht avaldas selle kui õpetliku näite, kogemuse ja hoiatuse kõigile kolhoosidele.

1949.aasta jooksul analüüsis ajaleht mitmel korral Kõo valla tööd ja seoses sellega parteikomitee osa valla elu juhtimisel. Vallakomitee töö oli korrast ära, vald jäi igas kampaanias paremusjärjestuse viimaste hulka. Pärast korduvat kriitikat ja abinõusid partei maakonnakomitee poolt hakkas töö lõpuks paranema ja 1949.a. suvel võis ajaleht Kõo valla parteikomitee tööst tuua juba esimesi positiivseid näiteid.

Holstre valla "Uue Elu" kolhoosis käis juba majandi loomisest peale võitlus kahjurlike elementidega, millesse ka ajaleht algul aktiivselt sekkus. Kulakud ja nende käsilased püüdsid distsipliini laostada ja nende õõnestustöö oli osalt ka tulemusi. Kahjurluse tagajärgede likvideerimine ja ühismajandi organisatsioonilline tugevdamine kujuneski äsjaloodud partei-algorganisatsioonile esimeseks ülesandeks ja tõsiseks eksamiks. Kommunistid mobiliseerisid aktiivi ja lõid õõnestajate vastu ühisrinde. Mõne kuu jooksul süvenes kolhoosnikute hulgas taas õige töömeeleolu ja ilmnes poliitilise teadlikkuse

kasv. Hakati paljastama loodreid ja nõrku juhte ning kahjureid. Ausad kolhoosnikud tõid kollektiivi palge ette brigadir Kirmi, kes organiseeris joomist ja ajas kolhoosnikute töö arvestuse sassi. Nad tagandasid lohaka brigadiri kohalt ja nõudsid tema palgast sisse kolhoosnikutele tekitatud kahju. See oli esimene samm nõudlikkuse tõstmise suunas. Teiseks võeti vaatluse alla Pajode kolhoosipere, kes nelja töövõimelise inimese kohta töötas aasta jooksul 123 normipäeva. 1949.aasta sügisel aga ütles üldkoosolek oma sõna kolhoosi liikmete Jaan ja Tatjana Saare kohta. Need kolhoosnikud olid tööle täielikult käega löönud ja üldkoosolek tegi otsuse: loodrite koht ei ole kolhoosis.[1] See oli esimene väljaheitmine distsipliinirikkumise eest ja oli hoiatuseks kogu maakonna kolhoosidele.

Need olid kolhooside kommunistide esimesed kogemused, esimesed sammud ühismajandite parteilise juhtimise suunas. Ajaleht seadis need mõõdupuuks, mille alusel hakkas hindama teiste partei-algorganisatsioonide tööd. Eriti aga hakkas ta näitama nõudlikkust valdade partei-algorganisatsioonide vastu, kellel oli nelja-viie aasta jooksul küllalt aega kogemusi omandada ja oma tööd külas toimunud muutuste kohaselt ümber seada. Osa valdade parteikomiteesid ja -algorganisatsioone aga olid visad seda tegema ja need said korduvalt kriitiliste analüüside objektiks. Eriti Rimmu, kus veel esimeste kolhooside tekkimisel oldi kinni esimeste sõjajärgsete aastate töövormide juures. Rimmu vald saavutas kollektiviseerimisel kiiresti häid tulemusi, kuid selles töös hakkas kohe ilmnema väär stiil. Parteikomitee eesmärgiks oli kiiresti talupidajad kolhoosidesse koondada (mis muidugi oli hinnatav eesmärk), kuid uute kolhooside loomise kõrval unustati olemasolevad. Nende organisatsioonilisekс kindlustamiseks ei võetud enam midagi ette. Ühelgi komitee koosolekul 1949.aasta jooksul ei

---

[1] "Sakala" nr.125, 25.oktoobril 1949.a.

arutatud kolhooside pakilisi majandus- ja organisatsioonilisi küsimusi. Esimeseks külviks, mis oli kolhoosidele tõsiseks katseks, piirdus komitee vaid volinike saatmisega vastloodud kolhoosidesse. See volinike "instituut" oli pärit sõjajärgsetest esimestest aastatest ega õigustanud end sel kujul. Näiteks oli Sammaste kolhoosis neli kommunisti, kes võisid oma kollektiivi mobiliseerimiseks külvikampaanias palju teha. Külvi ajaks aga suunati neljast kolm kommunisti mujale volinikeks ja nende asemele tulid volinikud teistest majanditest. Et volinikelt nõuti vaid külvatud hektareid, hakkasid nad võõras majandis selgitustöö asemel administreerima ja võtsid sellega kolhoosi juhtkonnalt vastutuse külvi eest. Et selline läbimõtlematu volinike saatmine kippus läbi lööma ka teistes valdades, tõstis ajaleht selle küsimuse avalikkuse ette.[1] Rimmu valla kogemuste põhjal näitas ajaleht, et selline partei jõudude segipaiskamine otsustaval momendil andis soovitule vastupidiseid tulemusi.

Järgnesid kriitilised analüüsid ajalehes Tänassilma, Kabala, Tarvastu, Taevere, Põltsamaa jt. valdade kommunistide tööst. Mõistes hukka ainsa töövormina volinike saatmise, rõhutas ajaleht igas materjalis pidevat kasvatustööd kolhoosides, näidates kätte ka jõu, mille abil seda teha.

Kõigis valdades olid partei-algorganisatsioonide juurde moodustatud agitaatorite kollektiivid ja kolhoosidesse, kus partei-algorganisatsiooni ei olnud, agitaatorite grupid. See oli vallakomitee käes suur jõud. Taevere vallas oli neli agitaatorite kollektiivi ja 24 agitaatorite gruppi, kokku 126 agitaatorit. Agitaatoritega aga ei tehtud mingit tööd ja tagajärjeks olid nähtused, kus agitaatorid ise rikkusid kolhoosi põhikirja, rääkimata võitlusest selle täitmise eest.

---

[1] "Sakala" nr.76, 25.juunil 1948.a.

Ajaleht analüüsis tihti puudusi parteitöös, võitles kommunistide avangardse osa suurendamise eest majandus- ja poliitilises elus, aidates seega juhtida partei-algorganisatsioone võitlusele kolhooside tugevdamise eest ja kolhoosi põhikirja tingimusteta täitmise eest. Lähtudes EK(b)P V kongressi otsusest, rõhutas leht alati partei-algorganisatsioonide põhiülesandena pidevat tähelepanu ja hoolt kolhooside ühismajanduse arendamisele, põllumajandusliku artelli põhikirja täitmisele ja pidevale kasvatustööle kolhoosnikute hulgas, õpetades neid sotsialistlikult suhtuma töösse ja ühisomandisse, kolhoosi ja selle liikmete kohustustesse.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruse "Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949-1950)" alusel võttis EK(b)P Keskkomitee III pleenum 1949.a. 2.juunil vastu otsuse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta (1949-1951) plaani täitmise abinõude kohta.[1] Pleenumi otsus nägi ette abinõud loomade arvu suurendamiseks ja kõigi loomakasvatusharude proportsionaalseks arendamiseks kolhoosides. Otsuse üheks nõudeks oli luua igasse ühismajandisse neli loomakasvatusfarmi.

Loomakasvatuse arendamise plaani elluviimine oli kolhooside majandusliku kindlustamise esmajärgulisks abinõuks, oli kolhoosnikute jõukuse kasvu aluseks ja maakonna kogu sotsialistliku põllumajanduse edasise arengu aluseks. Pleenumi otsusele reageeris operatiivselt ka ajaleht Sakala", lugedes selle üheks tähtsamaks töölõiguks kolhooside tugevdamisel. See lõik kolhooside majandusliku kindlustamise ja kolhoosimajanduse edasiarendamisel oli ajalehes vajalikult rõhutatud kogu vaadeldava perioodi jooksul.

Seitse päeva pärast Keskkomitee pleenumit analüüsis ajaleht juba olukorda Viljandi maakonnas, millisest staadiumist tuleb kolhoo-

[1] "Sakala" nr.69, 9.juunil 1949.a.

sidel plaani realiseerimist alustada. Maakonna 221 kolhoosist 108-s oli selleks ajaks neli loomakasvatusfarmi,[1] ülejäänutes aga tuli need luua.

Keskkomitee pleenum määras kindlaks loomade arvu miinimumi vastavalt maa suurusele, kusjuures arvestati üksikute piirkondade iseärasusi. Viljandi maakonna majandid pidid kolmaastaku lõpuks saavutama vastavalt maa suurusele järgmise veiste arvu.

Majandid, kellel on maad

kuni 150 ha - 29 veist,
151 - 300 ha - 53 veist,
301 - 500 ha - 83 veist,
501 - 800 ha - 141 veist,
801 - 1000 ha - 192 veist,
1001 - 1500 ha - 232 veist,
1501 - 2000 ha - 323 veist,
2001 - 3000 ha - 430 veist,
3001 - 5000 ha - 645 veist.[2]

Esimestes kokkuvõtetes näitas "Sakala", et kolme aasta plaanis ettenähtud veiste arvu miinimum on juba saavutatud kolmes majandis. Need olid Kõo valla "Esimene Mai", Holstre valla "Uus Elu" ja Viljandi valla "Sakala".[3] Ülejäänud 218 majandil aga tuli leida abinõud plaani täitmiseks.

Sigade osas ei olnud aga arvulist miinimumi veel ühelgi kolhoosil.

Tuues välja plaani põhiarvud ning tehes kokkuvõtte senisest olukorrast, püstitas ajaleht kolhooside ette konkreetse ülesande, asudes ise selle täitmise eest korraldatava agitatsioonitöö etteotsa.

---

1 "Sakala" nr.72, 16.juunil 1949.a.
2 "Sakala" nr.69, 9.juunil 1949.a.
3 Sealsamas.

Kohe algul juhtis ajaleht reas materjalides tähelepanu võimalustele ühisloomade arvu suurendamiseks. See oli loomade ühistamine. Tarvastu valla "Punase Koidu" kolhoos oli esimene maakonnas, kes võttiski sellest võimalusest kinni. Kolhosi asutamisel võeti vastu seisukoht, et iga kolhoosnik võib pidada kaks lehma. Seoses kolme aasta plaaniga aga võeti see otsus revideerimisele. Võeti uus otsus, et kolhoosnik võib pidada vaid ühe lehma ja teine kuulub ühistamisele.[1] Nii näitas "Punane Koit" eeskuju kogu maakonna kolhoosidele. Algatus levis ka teistesse majanditesse. Vastasutatud kolhoosides otsustati juba kohe nii, paljudes vanemates aga hakkasid kolhoosnikud ise andma osa loomi ühisfarmi täiendamiseks. Esimesteks selles suhtes olid Kabala valla "Leola" kolhoosi liikmed J.Tuudelepp ja J.Sepp.[2] Mõlemad andsid ühismajandile ühe suguemise, mis ei kuulunud ühistamisele. Ajaleht andis neile algatustele õige parteilise hinnangu, agiteeris selle loomade arvu kiire suurendamise vormi kasutamise eest ning mobiliseeris selgitustöösse ka partei-algorganisatsioonid. Lisaks moraalsetele rõhutas ajaleht seejuures ka materiaalseid stiimuleid. Kui majand täidab loomakasvatuse arendamise ülesande, s.o. organiseerib neli loomakasvatusfarmi ettenähtud arvu loomadega, see toob kaasa soodustusi ühispere igale liikmele.

Edasi järgnes numbrist numbrisse rubriik ja loosung "Igasse kolhoosi neli loomakasvatusfarmi", milles populariseeritakse häid algatusi ja jälgitakse nende levikut. "Uue Tee" kolhoosis sündis järjekordne algatus: iga kolhoosipere otsustas anda farmi loomiseks juuni- ja juulikuu jooksul ühe sea. Kel siga ei olnud võimalik anda, see lubas lamba. Juba sel koosolekul sai selgeks, et kolhoosnikute kaasabil on sea- ja lambafarmi võimalik organiseerida kohe.

1 "Sakala" nr.69, 9.juunil 1949.a.
2 Sealsamas.

Noorkarjatalitaja R.Noor võttis kohustuse hautada kodus vajalik arv tibusid ja nii sai otsustatud ka linnufarmi rajamine. Veisefarm oli majandis juba enne ja nii saigi kokku neli farmi.[1] Kabala valla Kurla kolhoos otsustas asutada veiste tõufarmi.

Ajaleht andis üha sagedamini sõna kolhooside esimeestele ja loomakasvatajatele, kes jutustasid oma kogemustest ja kavatsustest loomakasvatuse arendamise plaani realiseerimiseks. 14.juuni numbris kuulutati välja loomakasvatuse arendamise hoogtöökuu ja sel puhul pöördus kolhooside partei-algorganisatsioonide ja aktiivi poole EK(b)P Viljandimaa Komitee sekretär K.Mihejev, analüüsides plaani täitmise võimalusi ja senist olukorda. Loomakasvatuse hoogtöökuu otsustati läbi viia 1.-31.juulini ja selle jooksul oli ette nähtud teha suur selgitus- ja organisatsiooniline töö. Hoogtöökuu alguseks oli olukord järgmine:

115 kolhoosis oli 4 farmi
63 kolhoosis oli 3 farmi
31 kolhoosis oli 2 farmi
12 kolhoosis oli ainult veisefarm.[2]

Enne hoogtöökuud juhtis ajaleht kolhooside tähelepanu veel mõningatele võimalustele ühisloomade arvu kiireks suurendamiseks. Mõnes kolhoosis laenati individuaalmajapidamistest emiseid. Leht soovitas seda moodust laiemalt kasutada.

Arvulise plaani kõrval püstitati nüüd kolhooside ette ülesanne ka karja produktiivsuse tõstmiseks. Piima väljalüps lehma kohta pidi ühismajandites olema

1949.aastal 1700,
1950.aastal 2000 ja
1951.aastal 2300 kg.[3]

---

1 "Sakala" nr.70. 11.juunil 1949.a.
2 "Sakala" nr.71, 14.juunil 1949.a.
3 "Sakala" nr.71, 14.juunil 1949.a.

Selle saavutamine nõudis suurt eeltööd ja alus sellele kavatseti panna loomakasvatuse hoogtöökuul, mille eesmärke ja sisu ajaleht aktiivselt propageeris nii maakonna kui ka valdade ja isegi külanõukogude mastaabis, avaldades nende ürituste plaane, sõnavõtte kavatsustest ja kogemustest, nõuannet jne.

Loomakasvatuse esimese hoogtöökuu eel kogunes maakonna põllumajandusaktiiv nõupidamisele, kus arutati plaani täitmise abinõusid ning osavõtjad pöördusid lehe kaudu kõigi loomakasvatajate poole, et nad neid võimalusi oskuslikult kasutaksid. Soovitati osta individuaalmajapidamistest noorloomi, organiseerida nende kontraheerimist; linnufarmi rajamiseks organiseerida tibude hautamist kolhoosnikute kodudes.

Lisaks arvulise plaani täitmisele tõsteti sel puhul päevakorrale ka tõuaretus. Igasse kolhoosi soovitati luua tõuaretuse rühm.

Maakonna põllumajandusaktiiv leidis, et kolme aasta plaani täitmine on igati jõukohane ja hea organiseerimisega isegi ületatav. Aktiivi soovitusel tõstis ajaleht loosungi: täita loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan kahe aastaga.[1]

Ülesannete püstitamisele ja üleskutsetele järgnes eesrindlike majandite kogemuste analüüs. Et loosung - täita kolme aasta plaan kahe aastaga - mitte mõtlematult püstitatud ei ole, seda näitas ajaleht Kõpu valla "Valguse" kolhoosi kogemuste varal, pühendades nendele terve erilehekülje.[2]

"Valguse" kolhoos asutati 1948.aasta 24.oktoobril. Loomakasvatuse arendamine seati keskseks ülesandeks juba siis ja sihikindel töö oli kandnud vilja.

Majandi asutamisel oli ühiskarjas 32 veist, kaheksa kuud hiljem aga 160, neist 103 lüpsilehma, 16 mullikat ja 41 vasikat. "Valguse" kolhoosil oli 690 hektarit tulundusmaad (sellest 312 ha põldu) ja

[1] "Sakala" nr.76, 25.juunil 1949.a.
[2] "Sakala" nr.77, 28.juunil 1949.a.

vastavalt sellele pidi 1951.aasta lõpuks olema farmis 141 veist. Seega ületati juba esimesel aastal kolme aasta plaan 19 veise võrra.

Kõpu valla Valguse kolhoos võitluses loomakasvatuse arendamise eest

Kuidas saavutasime edu

Karja toodangurõime söltub söötmisest

Mesinik, puusepp ja saduisepp ühes isikus

Väsimatud

Kasvatan kõik põrsad elu õulisteks

1951.aasta lõpuks pidi ühismajandil olema 67 siga, juunikuus aga oli juba 70. Seega oli plaan ka selles lõigus ületatud. Lambaid oli farmis küll 27 vähem, kuid kolhoosnikutega oli kokku lepitud ja sügiseks lubati ka lammaste arvuline plaan ületada. Kolhoosil oli

käsil kanala ehitamine 500 tibu jaoks, plaan aga nägi ette 400 kana. Lisaks loomakasvatusfarmide loomisele pandi esimesel kolhoosiaastal alus ka mesindusele.

Ajaleht tõi välja tegurid, mis aitasid "Valguse" kolhoosil panna nii kiiresti aluse loomakasvatusele. Ühe tegurina märgiti valla täitevkomitee pidevat abi majandile nii loomade ühistamisel kui ka loomakasvatuse edasisel korraldamisel. Teise tegurina tõstis ajaleht esile ühismajandi eesrindlike loomakasvatajate töö, andis edasi loomakasvatuse organiseerijate kogemusi. Paljusid loomakasvatajaid pani oma töö üle järele mõtlema olukirjeldus 75-aatasest karjabrigadirist Aleksander Kärgist, kelle süda valutas nii loomade arvu kui ka toodangu pärast.

"Valguse" kolhoosis oli seega ka hiljuti püstitatud eesmärk - täita kolme aasta plaan kahe aastaga - ületatud juba esimesel aastal.

Eesrindlaste saavutused said teetähiseks üha rohkemate kolhooside liikmeile. Suislepa valla Suurküla kolhoosi liikmed langetasid otsuse, et iga pere kasvatab üles ja annab ühismajandi farmide loomiseks kaks põrsast, ühe lamba ja viis tibu.[1] Olustvere valla "Võidu" kolhoos saavutas hoogtöökuul kõigis neljas farmis loomade plaanilise miinimumi. Seoses hoogtöökuuga võeti Olustvere vallas loomakasvatuse arendamine veelgi kindlamalt käsile ning ajaleht pühendas nende kogemustele terve erilehekülje.[2]

Hoogtöökuu jooksul viidi läbi ulatuslik selgitus- ja organiseerimistöö loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani täitmiseks. See ei kujutanud endast mitte lühiajalist kampaaniat, vaid tõuget, mis pani aluse pidevale edasiliikumisele. Hoogtöökuu lõpetati pidulikult maakonna ühes paremas - "Sakala" kolhoosis.[3] Lõpetamine kujunes

---

1 "Sakala" nr.79, 2.juulil 1949.a.
2 "Sakala" nr.85, 16.juulil 1949.a.
3 "Sakala" nr.92, 2.augustil 1949.a.

kolhooside seniste saavutuste demonstratsiooniks, pani aluse sotsialistlikule võistlusele kolhooside vahel, mis hakkas arenema ja millel on tänapäeval rikkalikud vormid. Siivenes võistlus Viljandi valla "Sakala" ja Sinialliku vahel, võistlusse lülitusid Imavere, Olustvere, Tarvastu ja mitme teise valla ühismajandid. Paljude kolhooside loomakasvatajad võtsid kohustusi plaani ennetähtaegseks täitmiseks.

Ajalehe järjekindlust võitluses EK(b)P Keskkomitee III pleenumi otsuse elluviimise eest iseloomustavad järgmised andmed. Alates EK(b)P Keskkomitee III pleenumi otsuse avaldamisest kuni 1.augustini, s.o. 22 numbri kohta ilmus ajalehes loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani täitmise teemadel kolm juhtkirja, seitse materjali rubriigis "Partei elu", kuus erilehekülge, kaheksa loomakasvatusalast rubriiki ja 57 loomakasvatusalast artiklit. Seega oli igas kolmandas numbris loomakasvatusalane rubriik "Igasse majandisse neli loomakasvatusfarmi", "Arendame igakülgselt loomakasvatust" või "Hoogtöökuu saavutusi tuleb edasi arendada", igas neljandas numbris III pleenumi otsuse täitmist käsitlev erilehekülg ja igas numbris kolm loomakasvatusalast artiklit.

Pärast hoogtöökuu lõppu materjalide arv küll väheneb, kuid loomakasvatuse edasiarendamine jäi ajalehte pideva teemana.

Selgitustöö tulemused aga peituvad järgmistes arvudes. Kui 1949.aasta 15.juuniks oli loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaanis ettenähtud veiste miinimumarv saavutatud kolmes kolhoosis ("Esimene Mai", "Uus Elu" ja "Sakala"), siis 1949.aasta lõpuks täitsid kolme aasta plaani veiste osas 118 kolhoosi, ehk 54% majanditest. Sigade arvu miinimumi olid saavutanud 66 ühismajandit, ehk 30% kolhoosidest (15.juuniks ei olnud seda üheski). 15.juuniks oli 115 majandis loodud kõik neli loomakasvatusfarmi, aasta lõpuks aga olid need maakonna kõigis ühismajandites. 1949.aasta jooksul remon-

diti kapitaalselt või ehitati ümber 320 karjalauta, 138 sigalat, 85 lambalauta, 82 kanalat ja 23 piimahoidlat ning ehitati 100 silohoidlat. Söötade varumise plaanist täideti 98 protsenti ja 126 ühismajandis valmistati silo.[1] Piima saadi lehma kohta 1660 kg, seega jõuti ka karja produktiivsuse alal pärast EK(b)P Keskkomitee III pleenumit püstitatud ülesande täitmise ligilähedale. Muidugi ei tehtud toodangu tõstmiseks kolhoosides kõike võimalikku ja aasta lõpul juhtis ajaleht veel kord tähelepanu selle reservidele, tuues eeskujuks Uusna sovhoosi karjabrigadiri, sotsialistliku töö kangelase Otto Väinsalu, kelle brigaadi 85 lehmalt saadi 1.detsembriks, s.o. 11 kuuga keskmiselt lehma kohta 4358 kg piima.[2]

Partei maakonnakomitee tegi 1949.aasta jooksul suure töö kolhoosi juhtiva kaadri õpetamiseks ja kasvatamiseks, mis on kolhoosi-de organisatsioonilise tugevdamise aluseks. Kolmandik kolhooside esimeestest täiendas teadmisi kursustel ja kaheaastastes koolides, ühismajandite jaoks valmistati ette 196 arvealatöötajat.[3] Seoses massilise kollektiviseerimisega aga asus tootmise juhtimisele tuhandeid talupoegi, kellel puudusid teadmised kolhooside ehituse küsimustes, ja kõiki neid kiiresti välja õpetada loomulikult ei suudetud. Seepärast ootasid partei maakonnakomitee ja maakonna täitevkomitee selles suhtes suurt abi oma häälekandjalt. Juhindudes maakonna IV ja eriti V parteikonverentsi otsusest, kus toimetust kohustati põhjalikumalt tegelema kolhooside tugevdamise probleemidega,[4]

---

1 "Sakala" nr.150, 15.detsembril 1949.a.

2 "Sakala" nr.151, 17.detsembril 1949.a.

3 EKPA, f.19, nim.19-8, s.-ü.1, l.15. EK(b)P Viljandimaa V konverentsi protokoll.

4 EKPA, f.19, nim.19-8, s.-ü.1, l.34. EK(b)P Viljandimaa V konverentsi protokoll.

laienes kolhooside tugevdamist käsitlevate teemade ring. Toimetust aitas kõige aktuaalsemate probleemide juurde juhtida veel toimetuse tööplaanide igakuune läbiarutamine partei maakonnakomitee büroo istungitel, samuti toimetuse töö analüüsimine maakonnakomitee bürool, kus kohustati toimetust põhjalikult analüüsima iga väljalastavat ajalehenumbrit ning kutsuma neist analüüsidest osa võtma partei maakonnakomitee töötajaid.[1]

1949.aasta, s.o. massilise kolhooside loomise aasta algul avas ajaleht rubriigi "Kolhooside ehitus".[2] Selles käsitleti vara ühistamist, töö arvestamist, planeerimist, aruandlust, juhatuse ja revisjonikomisjonide tööd ning paljusid muid organisatsioonilisi küsimusi. Sõna võtsid maakonna täitevkomitee põllumajandusosakonna spetsialistid ja teised asjatundjad. Sellele järgnes rubriik "Kolhoosnikud vahetavad kogemusi"[3], kus oli peamiseks tootmise juhtimise teema. Mõlemad rubriigid hakkasid ilmuma regulaarselt.

Sagenesid ka juhtkirjad kolhooside ehituse küsimustes. 10.märtsi juhtkiri kandis pealkirja "Kolhoosi põllutöölüli".[4] Selles anti põhimõtted, kuidas organiseerida töö selles üksuses, kust algab töö organiseerimine. Juhtkirjale lisandusid lülide töö organiseerimise kogemused Kõpu valla "Valguse" ja Olustvere valla "Koidu" kolhoosist. 1950.aasta algul aga, kui ühismajandites tuli päevakorrale uue (suures osas majandites esimese) tootmisplaani koostamine, läks ajaleht ühismajandi organisatsioonilistes küsimustes veelgi sügavamale. Juhtkirjas "Hoolikamalt suhtuda tootmisplaanide koostamisse"[5] püstitati

---

1 EKPA, f.19, nim.19-5, s.-ü.258, l.95. EK(b)P Viljandimaa Komitee büroo protokollid.

2 "Sakala nr.7, 15.jaanuaril 1949.a.

3 "Sakala" nr.156, 29.detsembril 1949.a.

4 "Sakala" nr.30, 10.märtsil 1949.a.

5 "Sakala" nr.6, 14.jaanuaril 1950.a.

nõue, et enne kui tootmisplaani koostama hakata, tuleb igas kolhoosis lahendada järgmised organisatsioonilised küsimused:

a) määrata kindlaks alaliste tootmisbrigaadide koosseis ning kinnistada neile maad;

b) määrata lülide koosseis ja kinnistada neile maad;

c) vaadata läbi töönormid, et ei esineks niisuguseid nähtusi, kus inimene töötab kümne päevaga välja 30-40 normipäeva.

Alles siis koostada tootmisplaan, mille väljatöötamisest peavad osa võtma kõik kolhoosi liikmed.

Mis puutub töö planeerimisse, siis andis ajaleht sellekohaseid näpunäiteid iga suurema hoogtöö puhuks (kevadkülv jt.). 1949.aasta kevadkülvi eel avaldas ajaleht eeskujuvõtmiseks tervikuna Raudna valla J.Varese nimelise kolhoosi kevadiste põllutööde plaani,[1] organiseerides koos maakonna täitevkomitee põllumajandusosakonnaga vastavalt EK(b)P Keskkomitee II pleenumi otsusele oma veergudel kevadkülviks valmisoleku kontrolli Viljandi valla Siniallika ja "Sakala" kolhoosis.[2]

Kolhooside tugevdamisel etendas olulist osa agronoomide töö ja agrotehniliste teadmiste propageerimine. Juhtkirjaga "Agronoomide ülesanded kolhooside tugevdamisel"[3] tõstis ajaleht selle küsimuse avalikkuse ette. See käsitles uusi nõudeid agronoomide töös:

a) kantseleilikud meetodid agronoomi töös peavad kaduma;

b) agronoom peab olema eesrindliku agrotehnika aktiivne propageerija, sellekohase õppuse organiseerija kolhoosnikute hulgas;

c) igale agronoomile kinnistatagu kaks kolhoosi, kus ta ei ole mitte enam lihtsalt nõuandja, vaid tootmise organiseerija, õpetades kolhoosnikuid vahetult põldudel rakendama õiget agrotehnikat.

---

1 "Sakala" nr.45, 14.aprillil 1949.a.

2 "Sakala" nr.36, 24.märtsil 1949.a.

3 "Sakala" nr.39, 31.märtsil 1949.a.

Sel teemal võtsid sõna veel Viljandi MTJ agronoom J.Ruus, rõhutades agronoomide, traktoristide ja kolhoosi põllutööliste tihedat koostööd, samuti Võhma agrojaoskonna juhataja K.Laos jt. agronoomid. Seoses küsimuse avalikkuse ette tõstmisega hakkas ühismajandite agronoomiline teenindamine paranema, pandi alus igatalvistele agro-zootehnilistele õppustele ja eesrindlike agrotehniliste võtete rakendamisele kõrgete saakide saamiseks. Selle töö tulemused väljendusid osalt juba 1949.aastal, mil kevadkülv lõpetati viis päeva lühema tähtajaga kui 1948.aasta külv, kolhooside keskmine teraviljasaak oli 10-15 protsenti kõrgem kui üksiktaludes,[1] kusjuures 16 ühismajandis kasvatati saagid, mis andsid neile õiguse osa võtta 1951.aasta üleliidulisest põllumajandusnäitusest.[2]

x x x

1950.aasta algul intensiivistus kollektiviseerimispropaganda ajalehe veergudel uuesti, sest 1949.aasta lõpuks olid 27 protsenti maakonna talupoegadest veel üksikmajapidajad ja EK(b)P Viljandimaa V konverents püstitas ülesande viia kollektiviseerimine maakonnas lõpule 1950.aasta kevadkülviks.[3]

Ajaleht paljastas kollektiviseerimise käigus mitmes kolhoosis (Suislepa jt.) tehtud vea, kus paljusid üksiktalupidajaid ei võetud kolhoosi põhjusel, et nende maad on viletsad või asuvad massiividest eemal.[4] Nii seisis Suislepa valla täitevkomitees juba pool aastat "otsustamisel" 20 sellise talunoja avaldust.[5] Partei maakonnakomitee ja ajalehe vahelesegamisel säärased väärnähtused kõrvaldati ja talu-

---

1 "Sakala" nr.4, 10.jaanuaril 1950.a.
2 "Sakala" nr.150, 15.detsembril 1949.a.
3 "Sakala" nr.4, 10.jaanuaril 1950.a.
4 "Sakala" nr.123, 13.oktoobril 1949.a.
5 "Sakala" nr.4, 10.jaanuaril 1950.a.

poegi hakkas jälle kolhoosidesse astuma. Eriti hoogustus see 1950. aasta algul, Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste eel, ja jõudis 1950. aasta kevadkülviks põhiliselt lõpule. Pööre laiuti jõudis lõpule ja selleks ajaks oli tehtud suur töö ka noorte ühismajandite organisatsioonilisel kindlustamisel. Eriti suure töö tegi ajaleht kui maakonnaorganite häälekandja kollektiviseerimisalases selgitustöös, tänu millele said kollektiivmajapidamise eelised silmanähtavaks kõigile talupoegadele. Kaalukat osa etendas ajaleht ka võitluses kolhooside organisatsioonilise ja majanduslik u tugevdamise eest, kuid selles lõigus jäid täita veel suured ülesanded ja see jätkus uuel, V viisaastakul.

K O K K U V Õ T E

Aastad 1944-1950 tähistasid murrangulist pööret meie vabariigi põllumajanduses. Maareformi taastamise ja edasiarendamise käigus sai maad 3675 Viljandimaa endist sulast ja maatameest ning juurdelõikeid 2139 vähese maaga talupoega. Nõukoguliku maareformi lõpuleviimine 1947.aastaks muutis tootmissuhteid ja klassistruktuuri meie maa külas, tegi lõpu kulakute ja kodanlike natsionalistide võimutsemisele tunduva osa maaelanikkonna üle, tegi lõpu ekspluateerimisele meie külas ning pani aluse kulakluse kui klassi likvideerimisele 1949.a.

Maareformi käigus kujunes maakonna põllumajanduses sotsialistlik sektor: kümme sovhoosi, kaks masina-traktorijaama koos 22 hobumasinariistade laenutuspunktiga ning 99 põllumajanduslikku kooperatiivühistut. Kõik sotsialistliku sektori komponendid tegid sõjajärgse kolme aastaga läbi tunduva arengu, eriti põllumajanduslikud ühistud, kes arenesid kodanlikust ajast pärit ühistutest nõukogulikuks kooperatsioonivormiks. Sotsialistlik sektor näitas talupoegadele sotsialistliku suurtootmise eeliseid, näitas õige majandamise eeskuju ning valmistas talupoegi ette põllumajanduse üleviimiseks sotsialistlikule suurtootmisele, põllumajanduse kollektiviseerimisele.

Maareformiaastatel taastati ja tugevnes ka maakonna parteiorganisatsioon, kasvades 55 liikmelt 1944.a. 609 liikmele 1950.aastal. Koos valdade partei-algorganisatsioonide tugevnemisega ja valdade parteikomiteede moodustamisega 1947.a. kujunesid välja parteipolii-

tilise töö vormid maaelanikkonna hulgas. Talupoegades arenes üha enam uus suhtumine töösse ja riiklikesse ülesannetesse. Loodi alus sotsialistlikule võistlusele, milles näitasid eeskuju MTJ-de mehhanisaatorid ja sovhoosid.

Ekspluataatorlike suhete likvideerimine põllumajanduses, sotsialistliku sektori tugevnemine ja üha süvenev ideoloogiline töö talurahva hulgas olid eeldusteks üleminekuks uuele etapile põllumajanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel - põllumajanduse kollektiviseerimisele. Kolhooside loomine ja nende organisatsioonilis-majanduslik kindlustamine oli maakonna parteiorganisatsioonile tõsiseks katsumuseks ja kommunistid tulid sellega edukalt toime. 1950. aastal viidi kollektiviseerimine maakonnas põhiliselt lõpule, kusjuures 1950.aasta sügisel algas ka uus etapp kolhooside organisatsioonilis-majanduslikul tugevdamisel - väikeste kolhooside ühinemine, mis lõi eeldused ühismajandite majanduslikule arengule.

Ajaleht "Sakala", mis hakkas ilmuma pärast fašistlike okupantide väljakihutamist "Uue Sakalana" ja ilmus selle nime all 3.oktoobrist 18.novembrini 1944.a., tegi võitluses maakonna põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise eest suure töö. Suur ümberkorraldus nõudis mobiliseerivat selgitustööd ja partei poliitika viimist iga talupidaja teadvusse ning ajaleht "Sakala" täitis selle ülesande edukalt. Nagu parteiorganisatsioon, nii ka tema häälekandja tegi töös läbi silmapaistva arengu. Kui esimesel aastal oli ajalehe materjal peamiselt informatsiooniline ja üleskutsuv, siis maareformi süvenemise ja eriti kollektiviseerimise aastatel domineeris juba analüüsiv, kogemusi edasiandev ja õpetav materjal. Kui algul oli ülekaalus toimetuse poolt kirjutatud materjal, siis kollektiviseerimise alguseks olid juba ülekaalus kirjasaatjate materjalid. Aastatega mitmekesistusid ka materjali andmise vormid. Sagenesid

temaatilised rubriigid, erileheküljed, materjalide hulgas võitis kindla koha olukirjeldus, följeton ja intervjuu. Kui algul tehti eesrindlastest juttu vaid kirjasõnas, siis kollektiviseerimisaastateks ilmus leheveergudele ka eesrindlasi tutvustav foto. Üha suuremaks muutus kriitika osa võitluses väärnähtuste vastu maakonna põllumajanduses. Ajalehe võitlusvõimet aitas suurendada ka partei, komsomoli ja nõukogude töö üha süstematiseeritum käsitlemine seoses ülesannetega maakonna põllumajanduses.

Kasvades ise töös, tegi "Sakala" suure töö maareformi selgitamisel ja organiseerimisel ning sotsialistliku sektori propageerimisel talupoegade hulgas. Eriti suurt osa aga etendas maakonna ajaleht kollektiviseerimise perioodil, esimeste kolhooside töötulemuste populariseerimisel ning võitluses kollektiviseerimise täieliku lõpuleviimise eest. Seda tööd hinnati.EK(b)P Keskkomitee sekretär N.Karotamm oma raadiokõnes 23.oktoobril 1949.a. tsiteeris paljusid "Sakala" selleteemalisi materjale, rõhutades nende suurt agiteerivat ja organiseerivat mõju. 1949.aastal tuli ajalehe veergudel täielikult võidule kolhoositeema kui uus meie elus, millele kuulub tulevik.

Sellise arengu tegi läbi ajaleht "Sakala", võideldes meie elu sotsialistliku ümberkorraldamise eest. Selline areng polnud iseloomulik mitte ainult "Sakalale", vaid kogu Eesti nõukogulikule ajakirjandusele, kes tervikuna andis hinnatava panuse uue elu ehitamisse linnas ja külas.

1950.aasta 13.aprillil ilmus "Sakala" viimane number. Alates 15.aprillist 1950.a. hakkas maakonna ajaleht ilmuma "Tee Kommunismile" nime all. "Tee Kommunismile jätkas seda võitlust, millele oli nelja ja poole aasta jooksul aluse pannud tema eelkäija "Sakala". 1950.aasta 26.septembrist alates (seoses maarajoonide moodus-

tamisega Eesti NSV-s) on ajaleht "Tee Kommunismile" EKP Viljandi Rajoonikomitee ja Viljandi Rajooni TSN Täitevkomitee häälekandja. Uue nimetuse all on ajaleht läbi teinud järjekordse etapi oma arengus. Selle tulemuseks oli, et 1966.aastal võttis ajaleht "Tee Kommunismile" ainsa rajooniajalehena vabariigis osa NSV Liidu Rahvamajanduse Saavutuste Näitusest.

L i s a

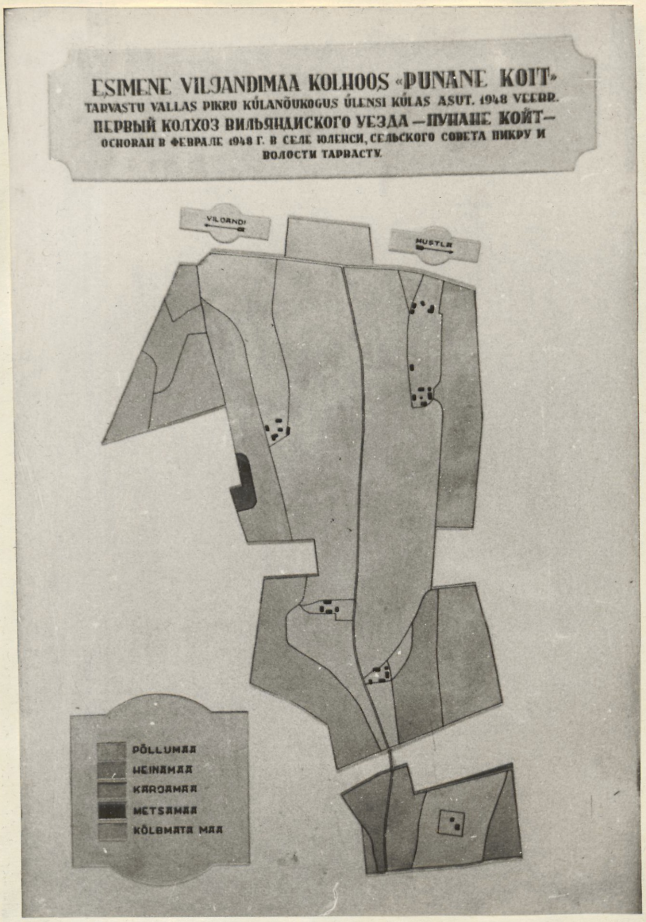
ESIMENE VILJANDIMAA KOLHOOS «PUNANE KOIT»
TARVASTU VALLAS PIKRU KÜLANÕUKOGUS ÜLENSI KÜLAS ASUT. 1948 VEEBR.
ПЕРВЫЙ КОЛХОЗ ВИЛЬЯНДИСКОГО УЕЗДА — «ПУНАНЕ КОЙТ» —
ОСНОВАН В ФЕВРАЛЕ 1948 Г. В СЕЛЕ ЮЛЕНСИ, СЕЛЬСКОГО СОВЕТА ПИКРУ И ВОЛОСТИ ТАРВАСТУ.
VILJANDI
MUSTLA
PÕLLUMAA
HEINAMAA
KARJAMAA
METSAMAA
KÕLBMATA MAA

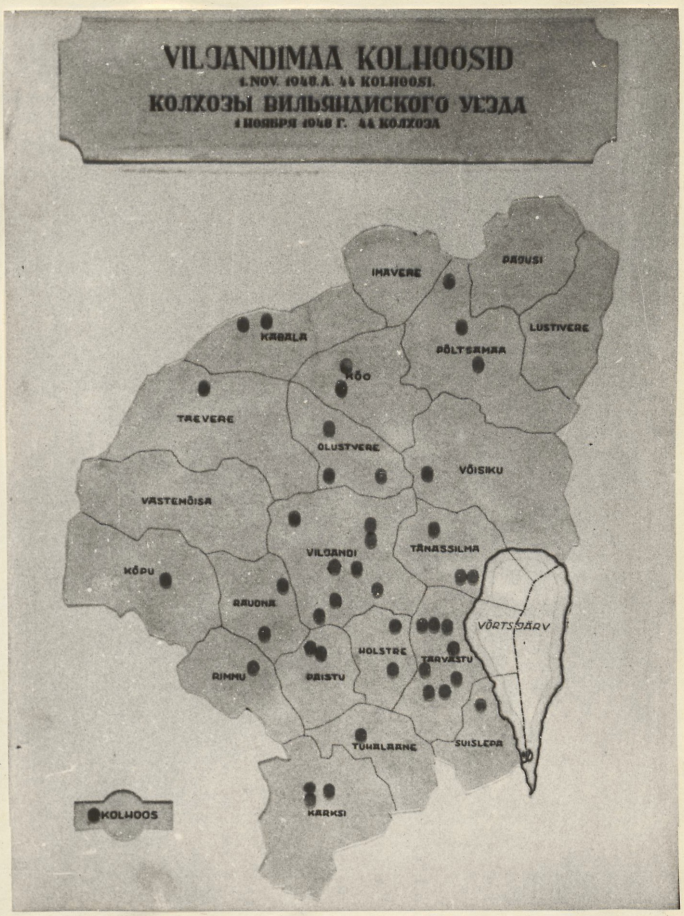
VILJANDIMAA KOLHOOSID
1.NOV. 1948.A. 44 KOLHOOSI.
КОЛХОЗЫ ВИЛЬЯНДИСКОГО УЕЗДА
1 НОЯБРЯ 1948 Г. 44 КОЛХОЗА
IMAVERE
PAOUSI
KABALA
LUSTIVERE
PÕLTSAMAA
KÕO
TREVERE
OLUSTVERE
VÕISIKU
VÄSTEMÕISA
VILJANDI
TÄNASSILMA
KÕPU
RAUDNA
VÕRTSJÄRV
HOLSTRE
TARVASTU
RIMMU
PAISTU
TÜHJAMAA
SUISLEPA
KOLHOOS
KARKSI

Lisa

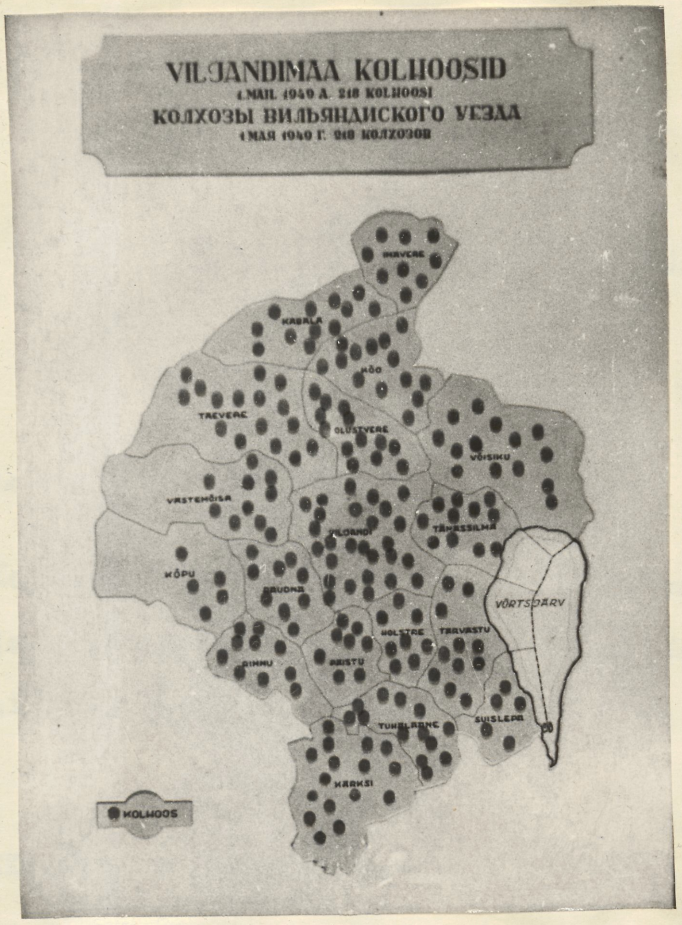
VILJANDIMAA KOLHOOSID
1.MAIL 1949 A. 218 KOLHOOSI
КОЛХОЗЫ ВИЛЬЯНДИСКОГО УЕЗДА
1 МАЯ 1949 Г. 218 КОЛХОЗОВ
IMAVERE
KABALA
KÕO
TAEVERE
OLUSTVERE
VÕISIKU
VASTEMÕISA
VILJANDI
TÄHASSILMA
KÕPU
RAUDNA
VÕRTSJÄRV
HOLSTRE
TARVASTU
RIMMU
PAISTU
TUHALAANE
SUISLEPA
KÄRKSI
KOLHOOS

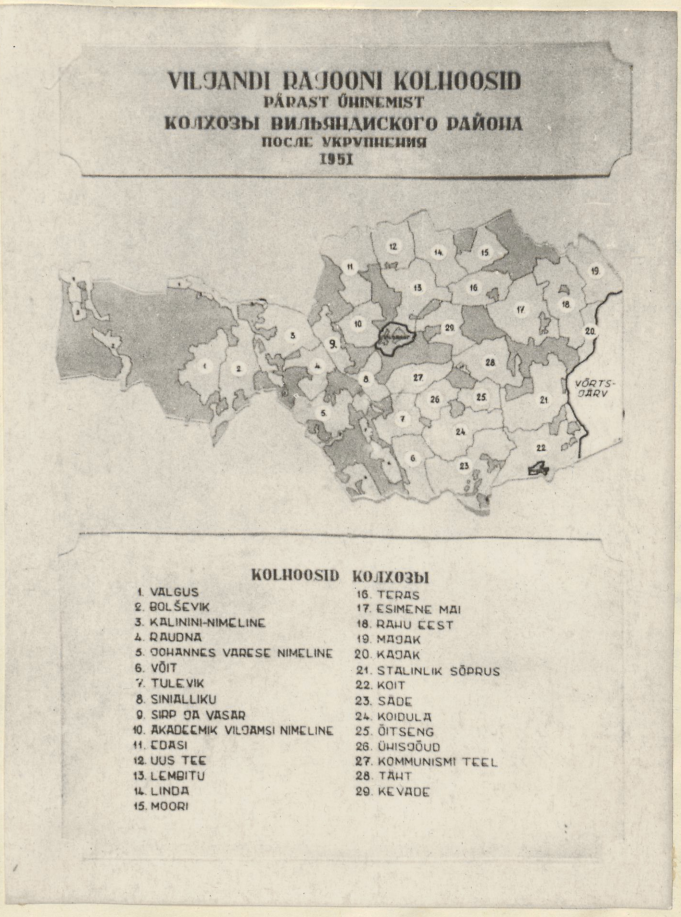
VILJANDI RAJOONI KOLHOOSID
PÄRAST ÜHINEMIST
КОЛХОЗЫ ВИЛЬЯНДИСКОГО РАЙОНА
ПОСЛЕ УКРУПНЕНИЯ
1951
VÕRTS-JÄRV
KOLHOOSID КОЛХОЗЫ
1. VALGUS
2. BOLŠEVIK
3. KALININI-NIMELINE
4. RAUDNA
5. JOHANNES VARESE NIMELINE
6. VÕIT
7. TULEVIK
8. SINIALLIKU
9. SIRP JA VASAR
10. AKADEEMIK VILJAMSI NIMELINE
11. EDASI
12. UUS TEE
13. LEMBITU
14. LINDA
15. MOORI
16. TERAS
17. ESIMENE MAI
18. RAHU EEST
19. MAJAK
20. KAJAK
21. STALINLIK SÕPRUS
22. KOIT
23. SÄDE
24. KOIDULA
25. ÕITSENG
26. ÜHISJÕUD
27. KOMMUNISMI TEEL
28. TÄHT
29. KEVADE

KASUTATUD KIRJANDUS

Marksismi-leninismi klassikud

Lenin, V.I. Teosed. 26.kd.

Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse dokumendid ning partei- ja nõukogude töötajate sõnavõtud. NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaan (1946-1950).

EK(b)P V kongressi otsus.

Eesti NSV põllumajanduse arendamise ülesanded sõjajärgsel ajastul. EK(b)P Keskkomitee XVI pleenumi otsus, vastu võetud 5.aprillil 1947.

Olukord ja järjekordsed ülesanded Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimise alal. EK(b)P Keskkomitee XXIV pleenumi otsus, vastu võetud 18.oktoobril 1948.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruse "Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949-1951)" täitmise abinõudest. EK(b)P Keskkomitee III pleenumi otsus, vastu võetud 2.juunil 1949.

Maa tagasiandmise kohta Eesti NSV talupoegadele. EK(b)P Keskkomitee ja Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr.189, vastu võetud 16.oktoobril 1944. "Rahva Hääl" nr.72, 17.oktoobril 1944.a.

Eesti NSV Ülemnõukogu 1944.a. 17.septembri seaduse "Saksa okupantide poolt ära võetud maa tagasiandmise kohta Eesti NSV talupoegadele" täitmise käigu ja Eesti NSV põllumajanduse taastamise esmajärjekordsete abinõude kohta. EK(b)P Keskkomitee ja Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu määrus nr.380, vastu võetud 14.detsembril 1944. "Rahva Hääl" nr.121. 16.detsembril 1944.

N.Karotamm. Eesti NSV töötava talurahva järjekordsed ülesanded. Kõne Eesti töötava talurahva III kongressil 19.aprillil 1948.

N.Karotamm. Aus ja tubli töö kolhoosis - see on peaasi. Kõne Eesti NSV kolhoosnikute I kongressil 14.novembril 1948.

N.Karotamm, Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ja tänavune kevadkülv. Kõne 10.aprillil 1949.

N.Karotamm, Kõne lõikuspüha puhul 23.oktoobril 1949.

Kirjandus

Antons. R., Agraarsuhted kodanlikus Eestis. Tallinn 1957.

Matin, V., Bronštein, M., Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused. Tallinn 1959.

Panksejev, A., Nõukogude võimuorganite taastamine Eestis pärast fašistlikku okupatsiooni. Tallinn 1958.

Veimer. A., Sõjajärgse viisaastaku probleeme Nõukogude Eestis. Tallinn 1947.

Allikad

Ajaleht "Punane Täht" 1940-1941.

Ajaleht "Uus Sakala" 1944.

Ajaleht "Sakala" 1944-1950.

Ajaleht "Tee Kommunismile" 1950.

Viljandimaa. Maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu 1939.

Arhiivimaterjalid

EKPA, f.19. EK(b)P Viljandimaa Komitee. Viljandi koduloomuuseum, teaduslike abimaterjalide fond.

Ajalehe "Sakala" toimetuse arhiiv 1944-1950.

Käsikirjalised materjalid

Vissor, V., Viljandi rajooni kolhoosid viiendal viisaastakul (1951-1955). Diplomitöö (käsikiri asub Tartu Riikliku Ülikooli NSV Liidu ajaloo kateedris).

Suulised andmed

Kalja, Karl - pensionär (Viljandi MTJ direktori asetäitja 1945.-1950.a.)

Kivisild, Moorits - "Eesti Põllumajandustehnika" Viljandi Rajoonikoondise autojuht (Viljandi MTJ küttelao juhataja 1941.a.)

Laos, Hans - trükikoja "Kiir" direktor ("Sakala" toimetuse parteialgorganisatsiooni sekretär 1948.-1950.a.)

Selg, Johannes - ajalehe "Tee Kommunismile" toimetuse kirjade osakonna juhataja ("Sakala" toimetuse vastutav sekretär 1944.a.)

Vanasööt, Armilde - ajalehe "Tee Kommunismile" toimetuse korrektor ("Sakala" toimetuse korrektor 1944.a.)

Õmblus, Karl - Viljandi rajooni "Koidu" kolhoosi osakonnajuhataja (maakonna esimese kolhoosi "Punane Koit" juhatuse liige 1948.a.)

SISUKORD

Eessõna 2

Sissejuhatus 5

I Maareformi taastamine kui esimene etapp sotsialistlike suhete kehtestamisel Viljandimaa põllumajanduses. Ajaleht "Sakala" osa võitluses selle täieliku lõpuleviimise eest (aastad 1944-1947) 13-69

1. Maa rahva omanduseks 18
2. "Sakala" võitlus masina-traktorijaamade taasloomise eest 39
3. Võiduaasta külviplaan kui esimene samm plaanimajandusele. Võitlus uue suhtumise eest töösse ja riiklikesse ülesannetesse 45
4. "Sakala" osa maakonna parteiorganisatsiooni võitlusvõime tõstmisel 60

II Põllumajanduse kollektiviseerimine - revolutsioonniline pöörе Nõukogude Eesti külas. Ajaleht "Sakala kui kolhoosiliikumise aktiivne propageerija (aastad 1948-1950) 70-124

1. Sotsialistliku sektori tugevnemine kollektiviseerimise eel ja ajaleht selle propageerijana 70
2. "Sakala" osa selles, et põllumajanduslikud ühistud kujunesid sotsialistlikuks kooperatsioonivormiks 76

3. Kollektiviseerimismõtte levik ajalehe kaudu ja esimeste kolhooside organiseerimine maakonnas 81
4. Esimeste kolhooside töötulemused "Sakala" veergudel - tõhus agitatsioon kollektiviseerimise edasise laienemise eest 95
5. Võitlus kolhooside parteilise juhtimise, organisatsioonilise ja majandusliku tugevdamise eest 103

Kokkuvõte 125
Lisa 129
Kasutatud kirjandus 131

Роль газеты "Сакала" в проведении социалистических преобразовании в сельском хозяйстве Вильяндимааского уезда в 1944 - 1950 годах

После освобождения Эстонской ССР от фашистской оккупации в 1944 году, социалистическое строительство в республике продолжалось. Вильяндимааский уезд был освобожден 23 сентября 1944 года и здесь тоже сразу же начались социалистические преобразования во всех отраслях жизни.

3 октября 1944 года снова начала выходить уездная газета "Сакала" (в начале 19 номеров вышли под названием "Уус Сакала") и настоящая дипломная работа показывает роль газеты "Сакала" в социалистических преобразованиях сельского хозяйства уезда.

В 1944 - 1947 годах была восстановлена и доведена до конца советская земельная реформа. В том, что 3675 бывших безземельных и батраков, а также 2139 малоземельных крестьян обзавелись землей, большая заслуга и уездной газеты. Большую роль сыграла газета в проведении первого после освобождения сева, в выполнении первого государственного плана. Газета помогала организовывать социалистическое соревнование, поддерживала патриотические начинания крестьян; сев сверх плана в фонд Красной Армии, красные обозы на заготовке хлеба и т.д. Активно включилась газета и в классовую борьбу во время проведения земельной реформы, в борьбу против кулацкого саботажа на севе и заготовке хлеба.

Газета "Сакала" много сделала для укрепления уездной партийной организации. Целенаправленно раз"ясняя политику партии на селе, газета помогла тому, что ряды партии пополнились лучшими людьми села. Если в 1944 году уездная партийная организация насчитывала всего 55 коммунистов, то в 1950 году их было уже 609. "Сакала" помогала нала-

дить работу в первичных парторганизациях и выкорчевывала недостатки в их работе.

Особенно большая агитирующая и раз"ясняющая роль газеты "Сакала" проявилась в период коллективизации села. Знакомя крестьян с первыми итогами работы организованных в 1948 году колхозов, она помогла расширить коллективизацию в следующем году и в 1950 году завершить ее. Много сделала "Сакала" по организационно-хозяйственному укреплению молодых колхозов, мобилизуя колхозников на выполнение трехлетнего (1949 -1951 г.г.) плана развития животноводства.

С 15 апреля 1950 года "Сакала" изменила название. Уездная газета стала выходить под новым названием - "Тее коммунизмиле". В связи с организацией сельских районов в сентябре 1950 года, "Тее коммунизмиле" стала органом Вильяндиского райкома КПЭ и Исполкома Вильяндиского СДТ.

Продолжая традиции советской печати, "Тее коммунизмиле" добилась новых успехов в выполнении задач коммунистического строительства. В 1966 году "Тее коммунизмиле" единственной из районных газет республики была отобрана для участия в Выставке Достижении Народного Хозяйства Союза ССР.